

ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΙΕΡΕΙΣ • ΕΤΟΣ ΜΗ΄ • ΤΕΥΧΟΣ 12 • ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1999

ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΣΤΑ
ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ

ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

περιεχόμενα

3-4 Η ΠΡΟΣΚΥΝΗΣΙΣ ΤΩΝ ΜΑΓΩΝ

Ευαγγέλου Δ. Θεοδώρου

5 ΑΘΩΝΙΑΔΑ ΣΧΟΛΗ - 250 ΧΡΟΝΙΑ

Ευαγγέλου Π. Λέκκου

6-7 Η ΘΕΟΤΟΚΟΣ,
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΝ ΕΝΑΝΘΡΩΠΗΣΕΩΣ

Μητροπολίτου Φθιώτιδος Νικολάου

8-10 ΤΟ ΠΑΝΗΓΥΡΙ ΤΗΣ ΑΜΟΙΒΑΙΟΤΗΤΑΣ
Ή ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ

Άρχιμ. Άγαθαγγέλου Χαραμαντίδη

11 ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

Καθηγ. Ιωάννου Φουντούλη

12-13 ΘΕΟΣ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΟΣ

Άρχιμ. Παύλου Ιωάννου

14-15 Η ΕΛΠΙΔΑ ΤΗΣ
ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΙΑΤΙΚΗΣ ΑΠΕΛΠΙΣΙΑΣ

Πρωτοπρ. Άδαμαντίου Αύγουστιδη

16-17 ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗ ΠΡΑΞΗ ΚΑΙ ΨΥΧΙΚΗ ΥΓΕΙΑ

(Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα)

18-19 ΕΝΑΝΘΡΩΠΗΣΗ ΚΑΙ ΘΕΩΣΗ

Καθηγ. Κωνσταντίνου Β. Σκουτέρη

20 ΤΑ ΔΩΡΑ ΤΩΝ ΜΑΓΩΝ

Επιμέλεια Ν.Χ.

21 Η ΜΟΝΑΔΙΚΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΓΚΡΕΚΟ

Εύφημίας Άθυνασίου

22-23 Γ' Η ΑΣΚΗΣΗ ΤΟΥ ΧΑΡΙΣΜΑΤΟΣ

Επισκόπου Άχελώου Εύθυμιου

24-26 ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΑΙ ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΗ ΑΙΜΟΔΟΣΙΑ

Πρωτοπρ. Νικολάου Σκιαδαρέση

26-28 Η ΜΕΤΑΣΤΡΟΦΗ ΕΝΟΣ ΜΕΓΑΛΟΥ
ΑΜΑΡΤΩΛΟΥ

Καθηγ. Μιχ. Κ. Μακράκη

29 ΚΑΛΑ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ

Καθηγ. Α.Μ. Σταυρόπουλου

30 ΕΠΙΚΑΙΡΑ

Μαν. Μελινοῦ

31 ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΙΓΜΙΟΤΥΠΑ

32 ΛΟΓΟΣ ΣΤΗ ΓΕΝΝΗΣΗ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

Άγίου Ιωάννου τοῦ Χρυσοστόμου

Έξώφυλλο:

Η ΓΕΝΝΗΣΙΣ

Έργο του Σπ. Καρδαμάκη

ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

Μηνιαίο περιοδικό για τους ιερείς

Ιω. Γενναδίου 14, 115 21 ΑΘΗΝΑ

Τηλ. και Fax 72.18.308

Διεύθυνση Διαδικτύου της Έκκλησίας

<http://www.ecclesia.gr>

Ήλεκτρονική διεύθυνση:

e-mail: iera-synodos@ath.fortnet.gr

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑ

του Άρχιεπισκόπου Άθηνών και πάσης Ελλάδος
κ.κ. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

Ύπό του Κλάδου Έκδόσεων
της Έπικοινωνιακής και Μορφωτικής
Ύπηρεσίας της Έκκλησίας της Ελλάδος

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΤΟΥ ΚΛΑΔΟΥ

Άρχιμ. ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΣ ΧΑΡΑΜΑΝΤΙΔΗΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΕΩΣ

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Όμότ. Καθηγ. Παν/μίου Άθηνών

Τακτικό μέλος της Ευρωπαϊκής Ακαδημίας
των Έπιστημών και των Τεχνών

ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗΣ

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Π. ΛΕΚΚΟΣ

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Άρχιμ. ΜΑΚΑΡΙΟΣ ΦΙΛΟΘΕΟΥ

ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑ - ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ - ΔΙΑΧΩΡΙΣΜΟΙ

ΕΚΤΥΠΩΣΗ - ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ

ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ ΑΒΕΕ

Άσκληπιού 80, 114 71 Άθήνα

Τηλ. 36.24.728, 36.01.605 - Fax: 36.01.679

web site: www.papanikolaou.gr

Ἡ προσκύνησις τῶν Μάγων

Εὐαγγελίου Δ. Θεοδώρου

Οἱ ἑορτασμοὶ τῆς Γεννήσεως τοῦ Κυρίου φέρουν πάντοτε στὴ μνήμη μας τὸ γεγονός τῆς προσκύνησεως τῶν Μάγων. Ἡ προσκύνησις αὐτή, ποὺ περιγράφεται στὴν περικοπιτὴ Ματθ. β', 1-13, ἔγινε στόχος τῆς ἀρνητικῆς κριτικῆς διαφόρων «ἀπομυθευτῶν», οἱ ὁποῖοι –μὲ τὴ χρῆσι τῶν μεθόδων τῆς «λήψεως τοῦ ζητουμένου» καὶ τῆς «κλίνης τοῦ Προκρούστου»– ἀμφισβητοῦν ὅτι ὁ «Ἰησοῦς τῆς ἱστορίας» ταυτίζεται μὲ τὸν «Χριστὸ τοῦ κηρύγματος». Ὑπὲρ τῆς ἀξιοπιστίας τῆς διηγήσεως γιὰ τὴν προσκύνησι τῶν Μάγων συνηγορεῖ τὸ γεγονός ὅτι ἡ διήγησις αὐτὴ ἀποτελεῖ μίαν ἐνότητα μὲ τὰ ἐξιστορούμενα στὴ συνέχεια (στοὺς στίχους 13-23), τῶν ὁποῖων εἶναι ἐκδηλὸς ὁ ἱστορικὸς χαρακτήρ.

Ἐκ τοῦ χωρίου Ματθ. β', 16, –τὸ ὁποῖο ἀναφέρει ὅτι ὁ Ἡρώδης «ἀνεῖλε (διέταξε νὰ φονεύσουν) πάντας τοὺς παῖδας τοὺς ἐν Βηθλεὲμ καὶ ἐν πᾶσι τοῖς ὄρισις αὐτῆς ἀπὸ διημέρου καὶ κατὰ τὸν χρόνον ὃν ἠκρίβωσε παρὰ τῶν μάγων»– μποροῦμε νὰ συμπεράνωμεν, ὅτι ἡ προσκύνησις τῶν μάγων ἔγινε ἴσως ἐν ἔτος ἢ καὶ περισσότερο μετὰ τὴ Γέννησι τοῦ Σωτῆρος.

Ἄλλὰ ποῖοι ἦσαν οἱ Μάγοι; Ἡ λέξις Μάγος, σανκριτιστὶ Maha, ἐχρησιμοποιεῖτο γιὰ τοὺς σοφοὺς, τοὺς ἰατροὺς, τοὺς μελετητὲς τῶν ἀστρον, τοὺς ἐρμηνευτὲς τῶν ὀνείρων καὶ τοὺς ἐν γενεὶ πεπαιδευμένους τῶν Μήδων, τῶν Περσῶν, τῶν Χαλδαίων καὶ τῶν Βαβυλωνίων, ἐκ τῶν ὁποῖων προέρχονταν κατὰ τὸν Ἡρόδοτον (Ἰστ. 3, 61) οἱ ἱερεῖς μάντις, οἱ ὁποῖοι ἀπὸ παρατηρητήρια τῶν Ναῶν, στοὺς ὁποίους ἱεράτευαν οἱ πλείστοι, παρατηροῦσαν τὶς κινήσεις τῶν οὐρανίων σωμάτων.

Στὴ Δύσι οἱ Μάγοι χαρακτηρίζονται ὡς «Βασιλεῖς» ὑπὸ τὴν ἐπίδρασι τοῦ Τερτυλλιανοῦ, ὁ ὁποῖος τοὺς συνδέει μὲ τὸ χωρίο Ψαλμ. οα', 10 («βασιλεῖς Ἀράβων καὶ Σαβᾶ δῶρα προσάξουσιν»).

Ἡ ἰδιαίτερα πατρὶς τῶν Μάγων, ποὺ προσκύνησαν τὸ Θεῖο Βρέφος, δὲν ἀναφέρεται. Ἀπλῶς γίνεται μνεῖα ὅτι ἦλθαν ἐξ «Ἀνατολῆς». Ἡ λέξις «Ἀνατολή» στὴν Βίβλο σημαίνει α) ὀλόκληρη τὴν πέραν τοῦ Ἰορδάνου περιοχὴ β) τὴν ἀπέραντη συριακὴ καὶ ἀραβικὴ ἔρημο· γ) τὶς περιοχὲς τῆς Βαβυλωνίας, Ἀσσυρίας καὶ Περσίας (Alois Riedmann, Die Wahrheit über Christus, Freiburg 1952, σ. 163).

Συμφάνως πρὸς αὐτά, ὁ Ὁριγένης λέγει ὅτι οἱ Μάγοι προέρχονταν ἐκ Χαλδαίας (πρὸβλ. Migne Ἐ.Π. 11, 768). Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ἀναφέρει ὡς πατρίδα τους τὴν Περσία (πρὸβλ. τὰ χριστουγεννιάτικα κάλαντα: «ἐκ τῆς Περσίας ἔρχονται...»). Ἄλλοι ὀμιλοῦν γιὰ τὴν προέλευσί τους ἐκ Βαβυλωνίας (πρὸβλ. Θρησκ. καὶ Ἠθικὴν Ἐγκυκλοπαιδεῖαν, τόμ. 8, ἔτος 1966, στ. 461).

Ἐπικρατοῦσα εἶναι ἡ ἄποψις τοῦ ἁγίου φιλοσόφου καὶ μάρτυρος Ἰουστίνου, ὁ ὁποῖος στὸ ἔργο του «Διάλογος πρὸς Τρύφωνα» «δεκάμικς» ἀναφέρει ὅτι οἱ Μάγοι προέρχονταν ἐξ Ἀραβίας.

Ἀνέκαθεν ἐπεκράτησεν ἡ γνώμη, ὅτι οἱ Μάγοι ἦσαν τρεῖς. Ἡ ἄποψις αὐτὴ σχετίζεται προφανῶς πρὸς τὸ τριπλοῦν τῶν δώρων, ποὺ προσέφεραν στὸν Ἀνθρωπότη. «Ἐὰν ἡ ἐλπίς ὅπως ἀνευρεθῆ ὁ Σωτὴρ τοῦ κόσμου ἔφερε τὸν Πριδάτην καὶ τοὺς μάγους εἰς Νεάπολιν, ὡς ἀναφέρει ὁ Σουετώνιος, εἶναι πολὺ πιθανὸν καὶ ἄλλοι μάγοι νὰ ἦλθαν εἰς τὴν μητρόπολιν τῆς Παλαιστίνης πρὸς παρόμοιον σκοπὸν» (Π. Ν. Τρεμπέλα, Ὑπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον, Ἀθήναι, 1958, σ. 41).

Οἱ προσκυνητὲς Μάγοι εἶχαν ἔλθει πιθανῶς ἐπαφὴ μὲ τοὺς Ἰουδαίους, ποὺ ὑπῆρχαν στὶς χώρες τῆς Ἀνατολῆς ἀπὸ τοὺς χρόνους τῆς αἰχμαλωσίας καὶ εἶχαν γνωρίσει τὴν Παλαιὰ Διαθήκη καὶ τὶς προφητεῖες τῶν Ἰουδαίων γιὰ τὸν Μεσσία. Ἴσως γινώριζαν καὶ τὴν προφητεία τοῦ Βαλαάμ, ἡ ὁποία

προέλεγεν ὅτι θὰ ἀνατείλῃ ἄστρον ἐξ Ἰούδα (Ἀριθμ. κδ', 17).

Εἶναι πράγματι καταπληκτικὴ ἡ πίστις τῶν Μάγων, οἱ ὅποιοι ἐπεχείρησαν τὸ μακρινὸ καὶ πολὺ κοπιαστικὸ ταξίδι τους. Ἐγκατέλειψαν πρὸς καιρὸν τὶς πατρίδες τους, τὶς ἐπιστημονικὲς ἀπασχολήσεις καὶ τὶς οἰκογενειακὰς τὺς ὑποχρεώσεις, γιὰ ν' ἀνάζητήσουν, βροῦν καὶ προσκυνήσουν Ἐκεῖνον, ὁ Ὅποιος ἦταν «προσοδοκία τῶν ἐθνῶν» (Γεν. μθ', 10). Πόση δὲ ἦταν ἡ λύπη τους, ὅταν ἔχασαν γιὰ λίγο τὸν οὐράνιο ὁδηγὸ τους, ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὸ ὅτι «ἐχάρησαν χαρὰν μεγάλην σφόδρα» (στ. 10), ὅταν ἐκ νέου εἶδαν τὸν ἀστέρα (πρὸβλ. Χριστοφόρου Παπουτσοπούλου, Χριστὸς ἐπὶ γῆς, ἐν Ἀθήναις 1960, σ. 77).

Ὅταν οἱ φωτισμένοι σοφοὶ τῆς Ἀνατολῆς ἔφθασαν «εἰς τὴν οἰκίαν» τῆς ἁγίας οἰκογενείας καὶ «εἶδον τὸ παιδίον μετὰ Μαρίας τῆς μητρὸς αὐτοῦ» (στ. 11), δὲν βρῆκαν ἀνάκτορα, ἀλλὰ πτωχικὸ περιβάλλον. Παρὰ ταῦτα, ἡ πίστις τους δὲν κλονίσθηκε. Μὲ πίστιν καὶ εὐλάβειαν «πεσόντες προσεκύνησαν» καὶ «ἀνοίξαντες τοὺς θησαυροὺς αὐτῶν προσήνεγκαν... δῶρα, χρυσὸν καὶ λίβανον καὶ σμύρναν» (στ. 11). Ὁ χρυσὸς εἶναι τὸ εὐγενέστατο μέταλλο, πὺν χρησίμευε, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, πρὸς διακόσμησιν τῶν ναῶν, τῶν θυσιαστηρίων, τῶν λατρευτικῶν ἀντικειμένων καὶ ἀμφίων. Τὸ ἀρωματικὸ λιβάνι προσφερόταν μέσα σὲ τὸπους λατρείας ὡς σύμβολο τῆς ἀνυψουμένης πρὸς τὸν Θεὸν ψυχῆς καὶ προσευχῆς. Ἡ σμύρνα ἦταν τὸ πολύτιμο εἶδος ἀρωματικῆς ρητίνης βαλσαμιόδενδρου, πὺν τὴν χρησιμοποιοῦσαν γιὰ ν' ἀρωματίζουν κεφάλια, χέρια, φορέματα, ἱεροὺς χώρους κ.λπ.

Κάποια παράδοσις τοῦ 1ᾶ αἰῶνος ἀναφέρει λείψανα τῶν Τριῶν Μάγων, τὰ ὅποια ἀπὸ τὴν Ἁγία Ἐλένη μετακομίσθηκαν στὴν Κωνσταντινούπολι, τὸν δ' ἐπίσης αἰῶνα στὰ Μεδιόλανα, τὸ δὲ 1164 στὴν Κολωνία, ὅπου καὶ ἀνοικοδομήθηκε τὸν 17ῶ αἰῶνα ὁ καὶ μετέπειτα περιλαμπρὸς καθεδρικὸς ναὸς τῆς πόλεως.

Ἡ μνήμη τοῦ γεγονότος τῆς Προσκυνήσεως τῶν Μάγων, πὺν στοὺς Ὁρθοδόξους συνδέεται μὲ τὴν ἐορτὴ τῶν Χριστουγέννων, στοὺς Δυτικούς ἐορτάζεται τὴν 6ῃ Ἰανουαρίου πανηγυρικῶς καὶ δίδει ἀφορμὴν πρὸς ἀνάπτυξι λιτανειῶν καὶ λαϊκῶν θρυλῶν καὶ πρὸς τονισμὸν τῆς ἐκ μέρους τῶν «Τριῶν Βασιλέων» προστασίας τῶν παντὸς εἶδους προσκυνητῶν. Χαρακτηριστικὴ ἐπίσης εἶναι

ἡ προβολὴ τους σὲ Ἀνατολὴ καὶ Δύσι ἀπὸ τὴν Χριστιανικὴ Τέχνη. Ἐπίσης ἀπὸ τὸν 9ῶ αἰῶνα ἔχει ἐπικρατήσῃ ἡ παράδοσις ὅτι οἱ Τρεῖς Μάγοι ὀνομάζονταν Κάσπαρ, Μέλχιор καὶ Βαλτάσαρ.

Τὸ βαθύτερο νόημα τῆς προσφορᾶς τῶν δῶρων τῶν εἰδωλολατρῶν Μάγων στὸν Σωτῆρα εἶναι ὅτι καὶ ὁ ἐθνικὸς κόσμος, πὺν φωτιζόταν ἀπὸ τὶς ἀκτῖνες τῆς ἀληθείας τοῦ «σπερματικοῦ Λόγου», προσέφερε τὰ δῶρα του στὸν Χριστιανισμό. Ἄν οἱ ποιμένες, πὺν προσκύνησαν τὸ Βρέφος τῆς Βηθλεὲμ ἦσαν ἐκπρόσωποι τῆς ἰσραηλιτικῆς πίστεως καὶ τῆς ἀπλοϊκῆς εὐσεβείας, οἱ Μάγοι ἐκπροσωποῦν τὶς τάξεις τῶν πεπαιδευμένων τοῦ εἰδωλολατρικοῦ κόσμου, μέσα στὶς ὁποῖες ἦταν ἐπίσης διάχυτη ἡ προσοδοκία τοῦ Λυτρωτοῦ.

Εἶναι γνωστὸν ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς δέχθηκε πολλὰ δῶρα ἀπὸ τὸν ἐθνικὸν κόσμον, ἰδίως κατηγορίες σκέψεως πρὸς διατύπωσι δογματικῶν ἀληθειῶν καὶ κατάλληλα μορφολογικὰ στοιχεῖα καὶ «ὀστράκινα σκευῆ», πὺν χρησίμευσαν στὴν παρουσίασι τοῦ αἰωνίου οὐρανοῦ θησαυροῦ τῆς χριστιανικῆς πίστεως, ζωῆς καὶ λατρείας.

Ἄλλὰ ποῖο θὰ εἶναι καὶ τὸ ἰδικὸ μας δῶρον στὸν τεχθέντα Σωτῆρα τοῦ κόσμου; Πρέπει νὰ εἶναι ἡ ζωντανὴ πίστις, πὺν μετουσιώνεται σὲ λατρεία «ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ» καὶ σὲ ἔργα ἀρετῆς καὶ ἀγάπης πρὸς τοὺς συνανθρώπους μας. Οἱ ἱερεῖς μας θὰ ἠμποροῦσαν ἐπὶ τοῦ προκειμένου νὰ ἐπαναλαμβάνουν στοὺς ἐνορίτες τους τοὺς ἐξῆς λόγους τοῦ ἀειμνήστου ἐπιφανοῦς ἱεροκήρυκος Ἀρχιμ. πατρὸς Χριστοφόρου Παπουτσοπούλου, ὁ ὅποιος στὸ μνημονευθὲν ἔργο του, ὑποδεικνύοντας τὰ δῶρα, πὺν πρέπει νὰ προσφερθοῦν στὸν Σωτῆρα, τόνιζε ὅτι κατ' ἐξοχίην πρέπει νὰ Τὸν ἀναζητήσωμε στὸ πρόσωπο τῶν πασχόντων ἀδελφῶν Του. Μποροῦμε νὰ Τὸν βροῦμε λ.χ. στοὺς συνοικισμοὺς, στοὺς ὁποῖους τά... μέγαρον ἔχουν «πισσόχαρτα στὴ στέγη, χῶμα στὸ πάτωμα, κονσερβοκούτι γιὰ γλάστρα στὸ παράθυρο, τὸ ἐξώφυλλο τοῦ περιοδικοῦ ταμπλῶ στὸν τοῖχον... Πῖ θὰ ἐστοίχιζεν εἰς κάθε χριστιανικὴν οἰκογένειαν, μέσα εἰς τὰ τόσα ἔξοδα τῶν ἡμερῶν αὐτῶν διὰ τὸ καλύτερον φαγητόν, διὰ τὰ καινούργια ἐνδύματα, διὰ τὰ δῶρα πρὸς συγγενεῖς καὶ φίλους..., τί θὰ ἐστοίχιζε νὰ ἐψώνιζαν κάτι καὶ διὰ τὸν Χριστόν, νὰ Τοῦ προσφέρουν ἓνα ἐνδυμα ζεστό, φιλοξενίαν καὶ περιποίησιν πρόθυμον;» (Χριστοφόρου Παπουτσοπούλου, ἄνωτ., σσ. 113-114).

Ἄθωνιάδα Σχολή-250 Χρόνια (1749-1999)

Τοῦ Εὐαγγελίου Π. Λέκκου, Διευθυντοῦ τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας

Μὲ ἀπώτερο σκοπὸ «τὴν ἱεροπρεπῆ καὶ ἐγκυκλοπαιδικὴν μόρφωσιν τῶν ἀγιορειτῶν μοναχῶν συμφώνως τῷ πνεύματι τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ τοῦ ἀγιορειτικοῦ ἀρχαίου μοναχισμοῦ», εἶχαν συσταθεῖ καὶ λειτουργήσει κατὰ καιροὺς κάποιες «σχολές» στὸ Ἅγιον Ὄρος, μὲ συνηθέστερη τὴν ὀνομασία «Ἀθωνιάς» σχολὴ ἢ ἀκαδημία. Ὅχι ἀπὸλυτα ἀσφαλεῖς εἰδήσεις κάνουν λόγο γιὰ τὴν πρώτη σχολὴ ποὺ ἰδρύθηκε τὸν 13ο ἡδὴ αἰῶνα στὸ κελλὶ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Θεολόγος τῆς μονῆς Ἰθήρων.

Τὸ 1749, ὅταν πατριάρχευε ὁ ΚΠόλεως Κύριλλος ὁ Ε΄, μὲ πρωτοβουλία τοῦ ἰδίου καὶ τοῦ ἱερομονάχου Μελετίου Βατοπαιδινοῦ, ἀλλὰ καὶ τῆ συνδρομῆ κληρικῶν καὶ λαϊκῶν, ἰδρύθη νέα σχολὴ στὴ Μονὴ Βατοπαιδίου, ποὺ ὀνομαζόταν καὶ ἀκαδημία. Τὸ 1753 σχολάρχης τῆς ὀρίσθηκε, μὲ ἀπόφαση τοῦ Κυρίλλου Ε΄, ὁ διδάσκαλος τοῦ Γένους Εὐγένιος Βούλγαρις καὶ διηύθυνε τὴ σχολὴ ἐπὶ 6 χρόνια. Σὲ σιγίλλιο τῆς πατριαρχικῆς συνόδου, ποὺ ρύθμιζε τὰ θέματα τῆς σχολῆς, καθοριζόταν ὅτι αὐτὴ ἔπρεπε νὰ εἶναι «φροντιστήριον ἑλληνικῶν μαθημάτων, παιδείας τε καὶ διδασκαλίας παντοδαπῆς ἔν τε λογικαῖς, φιλοσοφικαῖς τε καὶ θεολογικαῖς ἐπιστήμαις», οἱ δὲ μαθητὲς τῆς ἦταν μοναχοὶ ἀλλὰ καὶ λαϊκοί. Ἡ σχολὴ, ἐπὶ Εὐγενίου Βουλγάρεως, ἀπέκτησε σπουδαία φήμη, ἀναπτύχθηκε καὶ πρόσφερε σημαντικὲς ὑπηρεσίες ὄχι μόνον στὸ Ὄρος ἀλλὰ καὶ στὸν ἀπανταχοῦ ἑλληνισμό. Πλεῖστοι ὅσοι ἀπόφοιτοὶ τῆς μεταλαμπάδευσαν τὰ φῶτα τῆς μάθησης σὲ διάφορες περιοχὲς τῆς ὑπόδουλης Ἑλλάδος καὶ πέραν αὐτῆς, ὅπως οἱ Κοσμάς ὁ Αἰτωλὸς καὶ Ρήγας Φεραῖος. Πλὴν τοῦ Εὐγενίου Βουλγάρεως, μετὰ ἀπὸ αὐτόν, δίδαξαν στὴ σχολὴ οἱ Νεόφυτος Κausοκαλυβίτης, Κυπριανός, Ἀθανάσιος ὁ Πάριος. Ἡ ἀνάμειξή τους ὅμως στὴν ἔριδα γιὰ τὰ μνημόσυνα καὶ τὰ κόλλυβα συνετέλεσε στὴν παρακμὴ τῆς σχολῆς καὶ τὴ διάλυσή της.

Νέα προσπάθεια γιὰ λειτουργία σχολῆς στὸ Ἅγιον Ὄρος ἔγινε τὸ 1842, ὅταν ἰδρύθηκε ἐκπαιδευτήριο γιὰ ἀγιορεῖτες μοναχοὺς, ποὺ τὸ διηύθυναν ἐπὶ μερικὰ χρόνια διάφοροι λόγιοι ἱερομόναχοι,

ἐνῶ τὸ 1930 συστάθηκε ἡ Ἀθωνιάς Ἱερατικὴ Σχολὴ στὴ σκήτη τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου. Παρὰ τὴν καρποφόρα καὶ πολλὰ ὑποσχόμενη προσφορά της, διέκοψε τὴ λειτουργία της ἐξατίας τοῦ πολέμου (1940).

Τὸ 1953 ἀρχίζει στὶς Καρυές ἡ νέα περίοδος τῆς «Ἀθωνιάδος Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς», ὡς ἰδρυμάτος τῶν ἀθωνικῶν Μονῶν, μὲ εὐθύνη γιὰ τὴν συντήρησή της ἀπὸ τὴν Ἱερά Κοινότητα καὶ ὑπὸ τὴν ἐποπτεία τριμελοῦς Ἐπιτροπῆς, τῆς Ἐφορίας. Τὸ ὑπουργεῖο Παιδείας διορίζει τὸ ἐκπαιδευτικὸ προσωπικὸ καὶ μαζί μὲ τὴν Ἱερά Κοινότητα ἀσκεῖ ἐποπτεία στὸ «διδασκτικὸ καὶ τεχνικὸ ἔργο» τῆς Ἀθωνιάδος. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη λειτουργεῖ τὸ Γυμνασιακὸ Τμῆμα τῆς Ἀθωνιάδος Ἐκκλησιαστικῆς Ἀκαδημίας (Μέση σχολὴ, ἐξαετοῦς φοιτήσεως).

Ὁ Εὐγένιος Βούλγαρις, ὡς διευθυντῆς τῆς Ἀθωνιάδος Σχολῆς, συνετέλεσε στὴν ἀνάπτυξή της

Ἡ Θεοτόκος, ἐργαστήριον ἐνανθρωπήσεως

Τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Φθιώτιδος κ. **Νικολάου**

Εἶναι μεγάλη καὶ ἀπερίγραπτη ἡ συμβολὴ τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου στὴν ἀνάπλαση τοῦ ἀνθρώπινου γένους. Μὲ τὴν ψυχικὴ τῆς καθαρότητα καὶ τὴν ὑπακοή τῆς στὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, κατέστη «νοερά τῆς πίστεως τράπεζα, ἢ τὸν ἄρτον τῆς ζωῆς τῷ κόσμῳ χορηγήσασα» (Ἅγιος Ἐπιφάνιος Κύπρου).

Ἡ ἐνυπόστατος σοφία τοῦ Πατρὸς «ναὸν ἐν αὐτῇ ἀχειροποιήτον ᾠκοδόμησεν καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν» (Θεόδοτος Ἀγκύρας) καὶ ἔτσι δι' αὐτῆς ἦλθε στὸν κόσμον ἡ νέα ζωὴ καὶ τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων ἐκαινοουργήθη. Μᾶλλον δὲ αὐτὴ εἶναι «ἡ καινὴ γῆ καὶ ὁ καινὸς οὐρανός». Στὴ νέα αὐτὴ κτίσις δεσπόζει ἡ χαρὰ. Ἡ Θεοτόκος εἶναι ἡ πηγὴ τῆς χαρᾶς «χαρᾶ μὲν συλληφθεῖσα, χαρᾶ καὶ τεχθεῖσα, χαρᾶ δ' αὖθις συλλαβοῦσα καὶ κηῖσασα καὶ γεννήσασα χαρὰν τὴν πάντα λόγον καὶ νοῦν ὑπερέχουσαν καὶ τὸ ὅλον εἰπεῖν, χαρὰ τῶν ἐπιγειῶν ὄλων καὶ οὐρανίων ὄλων» (Ἰωάννης Γεωμέτρης).

Ἡ Θεοτόκος ὀνομάζεται «πάντων χαρὰ» διότι εἶναι «λύτης ἀναίρεσις». Ὁ Μέγας Φώτιος ἐγκωμιάζοντας τὸν Εὐαγγελισμό τῆς Θεοτόκου ἀπαριθμεῖ τοὺς λόγους γιὰ τοὺς ὁποίους πρέπει νὰ χαίρομε. Ἡ συγκατάβαση τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ ὑπακοὴ τῆς Θεοτόκου καταργεῖ τὴν ἀπάτη καὶ τὸν ψιθυρισμὸ τοῦ διαβόλου. Ἐκπύει τὸ δηλητήριό του καὶ ἀποκαθαίρει τὴ ρίζα τοῦ νοσήματος. Ἀποσχίζει τὸ χειρόγραφο τῆς ἁμαρτίας καὶ διαλύει τὸ ἐπιτίμιο τῆς παρακοῆς. Κομίζει τὴν ἐλευθερία στὸν κόσμον καὶ ἀνακαινίζει τὴ φύση τῶν ἀνθρώπων. Ὁ Ἅγιος Πρόκλος Κωνσταντινουπόλεως ὑπογραμμίζει ὅτι ἡ Θεοτόκος Μαρία εἶναι ἐκείνη πού ἐθεράπευσε τὴ λύπη τῆς Εὐας καὶ ἐσπόγγισε τὰ δάκρυά της. Μὲ τὸν «καρπὸ τῆς κοιλίας της» ἔθρεψε καὶ τρέφει τὸν ἄνθρωπο μέσα στὸ νέο κόσμον τῆς Ἐκκλησίας. Αὐτὴ εἶναι «τῆς καινῆς κτίσεως ἢ οὐράνιος σφαῖρα» μέσα στὴν ὁποία ὁ ἀειφανὴς τῆς δικαιοσύνης ἥλιος ἀπελαύνει ἀπὸ κάθε ψυχὴ τῶν ἁμαρτιῶν τὴ νύκτα. Αὐτὴ εἶναι «ὁ εὐθαλὴς καὶ ἀφθαρτος παράδεισος» μέσα στὸν ὁποῖο τὸ δένδρο

τῆς ζωῆς χορηγεῖ στοὺς πιστοὺς τὸν καρπὸ τῆς ἀθανασίας. Ἡ Παναγία δὲν κατήργησε μόνον τὴν κατάρρα τῆς Εὐας, ἀλλὰ τὴν μετέβαλε σὲ εὐλογία. Στὸ δικὸ τῆς σῶμα ἐσκήνωσε ὁ Θεὸς καὶ μετέβαλε τὴν ἀνθρώπινη φύση σὲ παράδεισο. Στὴ δική της χοϊκὴ σκηνὴ εἰσῆλθε ὁ πρῶτος Ἀρχιερεὺς Χριστὸς καὶ ἱερούργησε τὴ λατρεία τῆς σωτηρίας. «Ὅλον ἐαυτῶ τὸν Ἀδὰμ ἀνεξύμωσεν, ἵνα ἄρτος γένηται ζωηρὸς καὶ οὐράνιος» (Ἅγιος Ἀνδρέας Κρήτης).

Τιμᾶ καὶ σέβεται ὁ πιστὸς λαὸς τὸ τετιμημένο πρόσωπο τῆς Θεοτόκου, διότι ἀναγνωρίζει σ' Αὐτὴν τὴν πηγὴ τῆς ζωῆς του καὶ τὴν ρίζα τῆς σωτηρίας του. Ὅπως λέγει καὶ ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός: «ἐκ ταύτης τὸν δότρυν τῆς ζωῆς ἐτρυνήσαμεν, ἐκ ταύτης τῆς ἀφθαρσίας τὸν βλαστὸν ἐδρεψάμεθα. Αὕτη πάντων τῶν ἀγαθῶν ἡμῖν προμνήστρια γέγονεν. Ἐν ταύτῃ ὁ Θεὸς μὲν ἄνθρωπος καὶ Θεὸς ὁ ἄνθρωπος γέγονεν».

Τὸ μεγαλεῖο τῆς Θεοτόκου ἐξαίρεται καὶ ἀνυψώνεται μὲ τὴν ἀπειρη συγκατάβαση τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου, ἡ ὁποία ἐπιτρέπει τὴν θεανθρώπινη κοινωνία. Ἡ κένωση τοῦ Θεοῦ ἐκφράζει τὴν ἄφατη ἀγάπη Του γιὰ τὸν ἄνθρωπο, ὁ ὁποῖος ἦταν ἀδύνατο νὰ θεωθεῖ χωρὶς τὴν ταπείνωση τοῦ Θεοῦ. Τὴν ἐννοια αὐτὴ ἐκφράζει ὁ Ἱερὸς Χρυσόστομος παρουσιάζοντας τὸ Θεὸ νὰ διαλέγεται μὲ τὸν ἄνθρωπο: «ἐπεθύμησας γενέσθαι Θεὸς καὶ οὐκ ἠδυνήθης, γίνομαι ἄνθρωπος καὶ τὸ ἀδύνατον δυνατὸν ποιῶ». Ἡ Θεοτόκος Μαρία ἀνεδείχθη μεγάλη, διότι ὁ Θεὸς ἐδείχθη μικρὸς «λαβὼν δούλου μορφὴν» (Φιλίπ. 2, 6-7) «γενόμενος ἐκ γυναικός, γενόμενος ὑπὸ νόμον» (Γαλ. 4, 4).

Ὁ Ἅγιος Ρωμανὸς ὁ Μελωδὸς ἐξ ὀνόματος τῆς Θεοτόκου λέγει: «Μετεποίησας τὴν πτωχείαν μου τῇ συγκαταβάσει σου, σαυτὸν ἐταπείνωσας καὶ τὸ γένος μου ὑψώσας». Χωρὶς τὴν κένωση τοῦ Θεοῦ ἢ Θεοτόκος δὲν θὰ εἶχε ἀξία. Ἡ Σάρκωση τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου καθιστᾶ τὴν Θεοτόκο συνώνυμη τῆς θείας φιλανθρωπίας. Ὁ Ἅγιος Μάξιμος

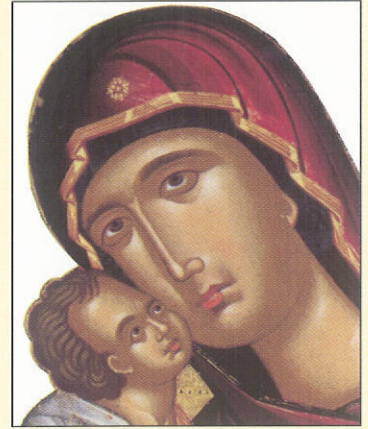

δέχεται ὅτι «ἐποιήσατο μητέρα διὰ φιλανθρωπίαν, ἐξ αὐτῆς ὡς ἄνθρωπος γεννηθῆναι καταδεξάμενος». Γι' αὐτὸ ἡ Ἐκκλησία μας μέσα στὸν πανηγυρισμὸ τῆς Γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ ἐξ ἴσου τιμᾷ καὶ τὴν Ὑπεραγία Θεοτόκο. Δὲν χωρίζεται ἀπὸ τὸ γεγονός τῆς ἐνανθρωπήσεως, ὄχι μόνο διότι ἐδάνεισε τὴν σάρκα της, ἀλλὰ κυρίως διότι ἀποτελεῖ τὴν κλίμακα ἀναβάσεως τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸ Θεό. Ὁ Θεὸς κατέβη καὶ ἡ Θεοτόκος γίνεται «κλίμαξ πρὸς οὐρανόν». Τόσο πολὺ ἀνυψώθηκε στὸν οὐρανό, ὅσο ὁ Θεὸς κενώθηκε στὴ γῆ.

Ἡ συγγένεια αὐτῆ τῆς Θεοτόκου Μαρίας μὲ τὸ Θεὸ καὶ τῆς ἰδίας μὲ τὸ ἀνθρώπινο γένος τὴν καθιστᾷ χώρο κοινωνίας Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου. Ὀνομάζεται Ἐκκλησία καὶ εἶναι ἡ Ἐκκλησία ποὺ τὴν ἀνθρώπινη φύση διὰ τῆς Χάριτος τοῦ Παναγίου Πνεύματος ἀγιάζει. Εἶναι ἡ ζωηφόρος τράπεζα «οὐ καρπούς προθέσεως, ἀλλ' οὐράνιον, οὐ πῦρ ὑλικόν, ἀλλ' ἄυλον δεξαμένη πῦρ τῆς Θεότητος» (Ἅγιος Ἰωάννης Δαμασκηνός). Τράπεζα νοερά «τῆς θεομύστου σοφίας», τράπεζα ὑπεράγιος, τράπεζα τοῦ θείου ἄρτου. Τῆς τραπέζης αὐτῆς μετέχουν «ὄσοι μετέχουσι Θεοῦ» (Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς). Ὅσοι ἐνώνονται μὲ τὸν Χριστὸ διὰ τῆς Ἐκκλησίας γεύονται τὴν χαρὰ, τὴν μακαριότητα καὶ τὴν ἀγιοσύνη τῆς Θεοτόκου. Ἐκ τοῦ ἐξ αὐτῆς Σαρκαθέντος λαμβάνει ἡ Θεοτόκος τὴ δόξα καὶ τὴν ἔλλαμψη καὶ ἐκπέμπει στοὺς πιστοὺς. Χριστὸς καὶ Θεοτόκος εἶναι «τὸ σωτήριον κοινὸν παντὸς κόσμου» (Ἅγιος Συμεὼν Θεσσαλονίκης). Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ διὰ τῆς Θεοτόκου σωζόμεθα καὶ πολιτογραφούμεθα στὴ Μία, Ἁγία, Καθολικὴ καὶ Ἀποστολικὴ Ἐκκλησία. Γιὰ τοὺς ἀνθρώπους ἡ Παναγία εἶναι «τὸ μόνον ὄντως ἀληθῶς χριστιανικῆς κτίσεως παγκάλλινον καὶ πασιπόθητον ὄνομα» (Ἅγιος Ἰωάννης Δαμασκηνός). Στὴ Θεοτόκο ἡ γήινη φύση γίνεται οὐρανὸς «πλήρης δόξης Κυρίου». «Δι' αὐτῆς γὰρ ὁ Κτίστης πᾶσαν φύσιν πρὸς τὸ κρεῖττον μετεστοιχείωσεν διὰ μέσης τῆς ἀνθρωπότητος» τονίζει ὁ θεομητορικὸς ἱεροκέρυξ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός.

Στὴ Γέννηση τοῦ Χριστοῦ «ἡ δεξαμένη τὴν χαρὰν τοῦ κόσμου» Θεοτόκος χαίρει ὡς ἐκπρόσωπος τοῦ ἀνθρώπινου γένους καὶ συνεγείρει ὀλόκληρη τὴν κτίση σὲ μιὰ ἀπεριγράπτη χαρὰ καὶ εὐφροσύνη. «Χορεύουσιν ἄγγελοι πάντες ἐν οὐρανῷ καὶ ἀγάλονται σήμερον, σικρῶ δὲ πᾶσα ἡ κτίσις διὰ τὸν γεννηθέντα ἐν Βηθλεὲμ Σωτῆρα Κύριον» (Στὴ

Λιτὴ τοῦ Ἑσπερινοῦ τῶν Χριστουγέννων). «Τὰ σύμπαντα σήμερον χαρᾶς πληροῦνται». Τὸ Μυστήριον τῆς Χάριτος ποὺ ἐχώρησε στὸν ἀχειροποίητο ναὸ της, στὸ πανάχραντο καὶ ἀμόλυτο σῶμα της, χαρίζει στοὺς πιστοὺς ἐκείνους ποὺ ἔχουν

καθαρίσει τὸ δικὸν τους ναὸ καὶ προσμένουν τὴν εἴσοδο «τοῦ Ἀρχιερέως τοῦ Μεγάλου» διὰ νὰ τελεσιουργήσει τὸ μυστήριον τῆς προσωπικῆς τους σωτηρίας. Ἡ Παναγία εἶναι ἡ Σκηνή, τὸ Μάννα ὅμως εἶναι ὁ Χριστός. Ἡ Παναγία εἶναι ἡ τράπεζα, ὁ ἄρτος ὅμως εἶναι ὁ Θεάνθρωπος. Ἐκείνη μᾶς ὑποδεικνύει τὸν τρόπο καὶ τὸν τόπο τῆς χαρᾶς. Νὰ ἀγιάσουμε τὴν ψυχὴ καὶ κενούμενοι ἀπὸ τὴν ὑπερηφάνεια νὰ προσκυνήσουμε τὸν δι' ἡμᾶς νηπιάσαντα Θεόν. Ἔτσι, ἡ Θεοτόκος γίνεται γιὰ τὸν καθένα μας «ἐργαστήριον ἐνανθρωπήσεως» (Εὐθύμιος Ζιγαβηνός) καὶ «οὐράνιος θύρα» (Νεόφυτος Μοναχός) ποὺ ὀδηγεῖ στὴ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ.

Στὶς μέρες αὐτὲς τῶν ἑορτῶν, ὅσοι πεινᾶμε καὶ διψοῦμε τὴν δικαιοσύνη, ἄς στραφοῦμε πρὸς τὴν Μητέρα τοῦ Σαρκαθέντος Χριστοῦ, γιὰ νὰ θρέψουμε τὴν ψυχὴ μας μὲ ὅσα πλοῦσια καὶ εὐκαρπια χαρίσματα μᾶς προσφέρει καὶ ἄς βιώσουμε τὴν χαρὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως, προσφέροντας τὴν ψυχὴ μας ὡς πτωχὸ καὶ ταπεινὸ ἐνδιαιτήμα στὸ Θεὸ γιὰ νὰ ξαναγεννηθεῖ. Διὰ τῆς Θεοτόκου «διὰ τῆς συγγενούς ἡμῖν αὐτῆς σαρκὸς Θεῷ πλησιάσωμεν, οὐ τυχεῖν δίχα τῆς Θεοτόκου δι' ἁμαρτίαν οὐκ εἰχομεν» (Ἰσιδώρος Θεσσαλονίκης). Προσφέροντας στὸ Θεὸ τὴν Μητέρα Παρθένο θὰ λάβουμε Χάρη ἀντὶ Χάριτος τὰ δῶρα τῆς ἐνανθρωπήσεώς Του, ποὺ εἶναι ἡ χαρὰ, ἡ εἰρήνη καὶ ἡ εὐδοκία.

«Ἄλλ' ὦ πολυπόθητον ἡμῶν σεμνολόγημα, ὀρᾶς οἷας ἐπὶ σοὶ τὰς εὐχαριστίας ἐγκαλωπιζόμενοι πλέκομεν; Οἷον τὸ καύχημα προβαλλόμεθα; Μέγα ὄντως καὶ τῆς τοῦ Δεσπότη χάριτος τεκμήριον. Σὺ ὄντως καὶ τῆς τοῦ Δεσπότη χάριτος τεκμήριον. Σὺ δὲ ἡμῖν καταλλήλως ἀντιδίδεις τὰς εὐεργεσίας, εἰ καὶ λόγου παντὸς καὶ εὐφημίας εἰσὶν ἀνώτεροι» (Ἰάκωβος Μοναχός).

Τὸ πανηγύρι τῆς ἀμοιβαιότητος ἢ περὶ τῆς κοινωνίας τῆς ἀγάπης

Τοῦ Ἀρχιμ. Ἀγαθαγγέλου Χαραμαντίδη, Διευθυντοῦ τοῦ Κλάδου Ἐκδόσεων
τῆς Ἐπικοινωνιακῆς καὶ Μορφωτικῆς Ὑπηρεσίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

Προλογικὸ

Μέσα σὲ μιὰ ἐποχὴ βαθιᾶς πνευματικῆς κρίσης, πού οἱ ἄνθρωποι συμβιδιάζονται, συσχηματίζονται, κοπιᾶν, χαρακτηρίζονται καὶ ὀνοματοδοτοῦν τὸν ἄλλο μέσα στὴ μικρότητά τους, στὴν ἀνασφάλειά τους, στὴν ψευδαισθησία τῆς πνευματικῆς τους ἐπάρκειας, στὴν ἀνάδελφη ἀγνωσία τους γιὰ τὰ πρόσωπα καὶ τὰ πράγματα τοῦ κόσμου, τὸ πιὸ ὁμορφο καὶ ἀληθινὸ μέσα στὴν ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας εἶναι νὰ μπορεῖς νὰ ἐξομολογεῖσαι στὸν ἀδελφό σου τοὺς λογισμοὺς σου, τὶς σκέψεις σου, αὐτὰ πού νιώθει ἡ καρδιά σου. Αὐτὸ εἶναι τὸ μεγάλο δῶρο. Αὐτὸ σημαίνει ἐλευθερία, ἐλευθερία πού ἐγγυᾶται τὴν ἀκεραιότητα τοῦ προσώπου σου, τὴ δυνατότητα νὰ βλέπεις, ὑπεύθυνα, ἐσωτερικά, ὀρθόδοξα, ἥσυχα καὶ ταπεινὰ τὰ πράγματα.

Παρακαλοῦμε νὰ γνωρίζετε, ὅτι δὲν γράφουμε ὡς διδάσκαλοι καὶ καθηγηταί, —ένας εἶναι ὁ διδάσκαλος καὶ ὁ καθηγητής μας, ὁ Ἰησοῦς Χριστός—, ἀλλ' ὡς ἀδελφός, ὁ ὁποῖος ἐξομολογεῖται τοὺς λογισμοὺς τους σὲ ἀδελφούς.

Προσεγγίζοντας τὸ σήμερον

Ὁ κόσμος, ὅπως μᾶς παρουσιάζεται στὴ σύγχρονη ζωὴ καὶ σκέψη, εἶναι ἓνας κόσμος βασικὰ ἀσθενής καὶ ζεῖ τὸ ἄγχος τῆς πνευματικῆς του πτωχείας. Εἶναι ἓνας κόσμος περιχαρᾶ καὶ ἐγγλειστος, πού δὲν διψάει γιὰ δικαιοσύνη καὶ ἐλευθερία, γιὰ ἀγιότητα καὶ ἀγάπη. Ἡ ἀλλοτρίωση πού σήμερον πραγματοποιεῖται σὲ ὅλες τὶς μορφές τῆς ζωῆς εἶναι ἐνδεικτικὴ τοῦ κόσμου πού ἐρχεται. Ἀλλὰ καὶ ἀποκαλυπτικὴ τῆς ταυτότητας τοῦ ἀνθρώπου τοῦ αὔριο, πού ἀπὸ σήμερον δημιουργεῖ μιὰ αὐτοσυνειδησία χωρὶς Θεό, χωρὶς ἀγάπη καὶ ἐνάντια σὲ κάθε ἔννοια κοινότητας καὶ κοινωνίας προσώπων.

Ἡ ἔννοια τῆς ἀγάπης

Ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς διδάσκει, ὅτι ὁ τελικὸς σκοπὸς τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς εἶναι ἡ θέωση. Γιὰ νὰ μπορέσει ὁ ἄνθρωπος νὰ φθάσει στὴ θεωρία τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία εἶναι προστάδιό τῆς θεώσεως, ἀπαιτεῖται προηγουμένως νὰ ἐπιστρέψει στὸν ἑαυτό του, νὰ προσανατολίσει τὴν ὑπαρξὴ του πρὸς τὸ Θεὸ καὶ νὰ μετατρέψει τὴν ἐμπαθὴ ροπὴ πρὸς τὸν ἑαυτό του καὶ τὸν κόσμο σὲ ἀνιδιοτελεῖ ἀγάπη¹.

Ἡ ἀγάπη ἀποτελεῖ τὴν ἀρχή, τὴ μεσότητα καὶ τὸ τέλος τῶν ἀρετῶν². Εἶναι τὸ τελειότατο τῶν χαρισμάτων καὶ ἐπομένως τὸ μοναδικὸ θεῖο δώρημα³. Ἀποτελεῖ τὴν αἰτία καὶ τὸ πλήρωμα τῶν ἀρετῶν. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Κύριος παρέχει τὴν κληρονομία του σ' ἐκείνους πού ἐπεσφράγισαν τὶς ἄλλες ἀρετὲς μὲ τὰ ἔργα τῆς ἀγάπης⁴. Ἔτσι ἡ ἀγάπη, ὡς μητέρα τῶν ἀρετῶν, προσδίδει σὲ αὐτὲς τὸ ἀληθινὸ τους περιεχόμενο καὶ χωρὶς αὐτὴ οἱ ἀρετὲς καθίστανται μάταιες. Ὅπως σὲ ἓνα οἰκοδόμημα, λέγει ὁ ἅγιος Γρηγόριος, εἶναι ἄχρηστα τὰ θεμέλια καὶ οἱ τοῖχοι, ἐὰν δὲν προστεθεῖ σὲ αὐτὰ ἡ ὀροφή, ἔτσι καὶ ἂν ἀποκτήσει κανεὶς κάθε ἀρετὴ, ἐὰν δὲν προσκτήσει τὴν ἀγάπη ἐκείνες εἶναι ἄχρηστες καὶ ἀνόητες⁵.

Ὁ ἅγιος Γρηγόριος προχωρεῖ βαθύτερα στὶς ρίζες τῆς ἀγάπης καὶ ἐντάσσει αὐτὴ στὸ πλαίσιο τῶν ὑποστατικῶν σχέσεων τῆς Ἁγίας Τριάδος, ὡς συνδετικὴ δύναμη μεταξὺ τῶν ὑποστάσεων⁶. Ἡ Ἁγία Τριάδα εἶναι ἡ κορύφωση τῆς ταπεινώσεως καὶ τῆς θυσίας τῆς ἀγάπης. Ἀντιπροσωπεύει τὴ συνεχὴ νέκρωση τοῦ κάθε «Ἐγώ», διότι ἡ αὐτοεπιβεβαίωση αὐτῶν τῶν «Ἐγώ» θὰ ἔκαμε ἀδύνατη τὴν ἀπόλυτη ἐνότητα τῆς ἀγάπης, καὶ ἔτσι θὰ προκαλοῦσε ἀτομισμὸ. Αὐτὸ πού μᾶς ἐμποδίζει νὰ κατανοήσουμε πλήρως, ὅτι ἡ Ἁγία Τριάδα εἶναι μιὰ πλήρης ταύτιση τῶν

1. Ἀνέστη Κεσελόπουλου, Πάθη καὶ ἀρετὲς κατὰ τὸν ἅγιο Γρηγόριο τὸν Παλαμᾶ, Θεσσαλονίκη 1982, σελ. 184.

2. Ἁγιος Γρηγόριος Παλαμᾶς, Ὑπὲρ ἡσυχάζόντων, 2, 3, 77, τόμος 1, σελ. 610.

3. Ἁγιος Γρηγόριος Παλαμᾶς, Ὑπὲρ ἡσυχάζόντων, 2, 2, 11, τόμος 1, σελ. 610.

4. Ἁγιος Γρηγόριος Παλαμᾶς, Ὁμιλία 4η, P.G. 151, 56D.

5. Ἁγιος Γρηγόριος Παλαμᾶς, Ὁμιλία 4η, P.G. 151, 56D.

6. Ἁγιος Γρηγόριος Παλαμᾶς, Ὁμιλία 1η, P.G. 151, 9B.

«Ἐγώ» χωρίς τὴν ἐξαφάνιση ἢ καταστροφή τους, εἶναι ἡ ἁμαρτία τοῦ ἐγωϊσμοῦ⁷.

Πηγὴ τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἀγαθότητος ὁ Θεός, ἐνοῦται διὰ τῆς ἀγάπης μὲ τὸν ἄνθρωπο, διδάσκων συγχρόνως τὴν ἀγάπη καὶ τὴν ἔνωση τῶν ἀνθρώπων μεταξύ τους ὡς μέρη καὶ μέλη τοῦ Θεοῦ. Ἔτσι ἡ ἀγάπη τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸ Θεὸ εἶναι ἀπόρροια καὶ ἀπαύγασμα τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπο. «*Ἡμεῖς ἀγαπῶμεν αὐτόν, ὅτι αὐτὸς πρῶτος ἠγάπησεν ἡμᾶς, ὥστε τὸν Υἱὸν Αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἔδωκεν, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔχη ζωὴν αἰώνιον*»⁸. Σημεῖο δὲ τῆς ἀγάπης μας πρὸς τὸ Θεὸ εἶναι ἡ τήρηση τοῦ λόγου καὶ τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ. Ἡ ἀγάπη ἀποτελεῖ τὴ μόνη γνήσια αἰτία, γιὰ τὴν ὁποία ὁ ἄνθρωπος ἐκπληρώνει τὶς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ⁹.

Στὴ σημερινὴ τάση, ἡ ὁποία προσπαθεῖ νὰ ἐκφράσει τὴν ἄποψη, ὅτι ἡ καθαρὰ ἀνθρώπινη ἀγάπη μπορεῖ νὰ ὑπάρχει καὶ χωρὶς τὴν ἀγάπη στοῦ Θεοῦ, ἔξω ἀπὸ τὴν εὐχαριστιακὴ ζωὴ, ἡ ὀρθόδοξη πίστις ἀπαντᾷ, ὅτι ἡ ἀγάπη εἶναι θεανθρώπινο μυστήριον, ἡ φλόγα ποὺ ἀνάβει τὴν καρδιά μας «*σὲ πόθο ἄπειρο τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἀδελφῶν μας*», ὁ «*αὐτοεξορισμὸς μας στοὺς ἀνθρώπους, στὸν ἥλιο καὶ τὸ φῶς*», κατὰ τὸ λόγο τοῦ ποιητῆ¹⁰. Ἡ ἀγάπη εἶναι καρπὸς τοῦ Πνεύματος –*κανένας δὲν γνωρίζει ἀπὸ μόνος του τί εἶναι ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, ἂν δὲν τὸν διδάξει τὸ ἅγιον Πνεῦμα*¹¹–, ὁ τρόπος ἀποκάλυψης καὶ ἐνέργειας τοῦ Θεοῦ, ποὺ γίνεται ὁ μοναδικὸς τρόπος ζωῆς, ὁ δυναμισμὸς τῆς ἀνθρώπινης κοινωνίας, ἀπὸ ἄπειρη θεία ἐλεημοσύνη καὶ φιλανθρωπία. Συνεπῶς, μόνο ἂν ἀγαπᾶμε ἀληθινὰ τὸ Θεό, μποροῦμε νὰ ἀγαπήσουμε τὸν ἄνθρωπο. Μόνο ἂν ἀγαπᾶμε ἀληθινὰ τὸν ἄνθρωπο, ἀγαπᾶμε καὶ τὸ Θεό. Γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ ὁ ἅγιος Σιλουανὸς θά μᾶς πεῖ: «*Δὲν χρειάζονται πλούτη γιὰ νὰ γνωρίσης τὸν Θεό, ἀλλὰ νὰ ἀγαπᾶς τὸν πλησίον σου καὶ νὰ ἔχῃς ταπεινὸ πνεῦμα*»¹².

Τὸ μυστήριον τοῦ ἀδελφοῦ

Αὐτὸς εἶναι ὁ μοναδικὸς δρόμος γιὰ νὰ ἀνακαλύψουμε τὸ συνάνθρωπό μας, στοῦ πρόσωπο τοῦ

ὁποίου, πέρα ἀπὸ ἡλικία, ἐθνότητα, θρησκευμα, διακρίνουμε τὸν ἴδιο τὸ Χριστό. Ἀγαπώντας τὸν πλησίον μας, ἀγαπᾶμε τὸ Χριστό, τοῦ ὁποίου κάθε ἄνθρωπος εἶναι εἰκόνα.

Ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν πλησίον εἶναι ὁ τρόπος ποὺ ζοῦμε καὶ ὁμολογοῦμε τὴν πίστιν μας, –*ἀγαπήσωμεν ἀλλήλους, ἵνα ἐν ὁμονοίᾳ ὁμολογήσωμεν*–, ποὺ διαμορφώνεται ὄχι ἀπὸ τὴ δικαιοσύνη ἀλλὰ τὴν ἀγάπη, εἶναι τὸ σημεῖο καὶ ἡ ἀληθινὴ ἔκφραση τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ.

Δὲν ἀγαπᾶμε κατὰ καθήκον, ὅπως συνήθως λέμε. Ἡ ἀγάπη εἶναι ἡ ἀνασπνοὴ τῆς πίστεως, ὁ φυσικὸς τρόπος τῆς ὑπάρξεώς της. Δὲν ἀγαπᾷ τὸν πλησίον μου μὲ τὴν ἔννοια τοῦ οἴκου, τῆς εὐσπλαγχνίας, τῆς ἐλεημοσύνης, σὰν μιὰ εὐκαιρία γιὰ «*καλὴ πρόαξι*» ἢ γιὰ ἐξάσκηση τῆς φιλανθρωπίας μου, ἀλλὰ τὸν ἀγαπᾷ διότι μέσα του εἶναι ἡ εἰκόνα τοῦ Θεοῦ, ὡς μιὰ ἀρχὴ μᾶς ἀδιάκοπης κοινωνίας καὶ σχέσης μὲ τὸ Θεό.

Μέσα στὴν Ἐκκλησία ὁ πλησίον μᾶς δίδει τὴ δυνατότητα νὰ ξεδιπλωθοῦμε καὶ νὰ βγοῦμε ἀπὸ τὸν ἑαυτό μας, νὰ δραστηριοποιηθοῦμε στὴν ἀγάπη καὶ νὰ ξεπεράσουμε τὸ φόβο, ποὺ ἔχει μέσα του τὴν κόλαση, καὶ μετὰ νὰ περάσουμε στοῦ χώρου τῆς ἀληθινῆς κοινωνίας. «*Ἐκ τοῦ πλησίον ἐστὶν ἡ ζωὴ καὶ ὁ θάνατος, ἐὰν γὰρ κερδήσωμεν τὸν ἀδελφὸν τὸν Θεὸν κερδαίνομεν, ἐὰν δὲ σκανδαλίσωμεν τὸν ἀδελφὸν εἰς Χριστὸν ἁμαρτάνομεν*»¹³.

Στὸ πρόσωπο τοῦ ἄλλου ὁ χριστιανὸς δὲν βλέπει τὸ κακὸ καὶ τὸ δαιμονικὸ ποὺ μετατρέπει τὴ ζωὴ καὶ τὸν κόσμον σὲ θάνατο, ἀλλὰ στοῦ πρόσωπο τοῦ πλησίον, καὶ μάλιστα τοῦ ἐλάχιστου ἀδελφοῦ, βλέπει τὴν ἀληθινὴ ζωὴ, τὸ Χριστὸ καὶ τὴν Ἀνάσταση. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος, ὅταν μιλάει γιὰ τὸν πλησίον, μιλάει γιὰ τὸ μυστήριον τοῦ ἀδελφοῦ. Ὁ δὲ ἅγιος Ἐφραίμ ὁ Σύρος τονίζει μὲ ἔμφαση, πὺς ὅποιος δὲν μπορεῖ νὰ ἀγαπήσει εἶναι οὐσιαστικὰ «*βεβλαμμένος κατὰ νοῦν*».

Ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν πλησίον ἀποδεικνύεται κυρίως μὲ τὴν ἀγαθοεργία, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ καὶ τὴν οὐσία τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν πλησίον. Ὅπου ὑπάρχει ὁ ψυχρὸς λόγος τὸ *δικό μου καὶ τὸ δικό σου* ἀπουσιάζει ὁ δεσμὸς τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν πλη-

7. Βλ. σχετικὰ Δημητρίου Στανιλοάε, *Θεολογία καὶ Ἐκκλησία*, ἐκδ. Τήνος, Ἀθήνα, σελ. 84.

8. Ἅγιος Γρηγόριος Παλαμᾶς, Ὁμιλία 16η, P.G. 151, 200B.

9. Ἅγιος Γρηγόριος Παλαμᾶς, Ὑπερ ἡσυχάζοντων, 2, 2, 19, τόμος 1ος, σελ. 527.

10. Ὀδυσσεὺς Ἐλύτης, Μαρία Νεφέλη.

11. Ἀρχιμανδρίτης Σωφρόνιος, Ὁ ὅσιος Σιλουανὸς ὁ Ἀθωνίτης, Ἔσσεξ Ἀγγλίας, σελ. 401.

12. Ἀρχιμανδρίτης Σωφρόνιος, Ὁ ὅσιος Σιλουανὸς ὁ Ἀθωνίτης.

13. Ἀββᾶς Ἀντώνιος, Γεροντικόν, ἐκδ. Ἀστέρος, σελ. 2.

σίον και ὁ Χριστὸς ἔχει ἐκδιωχθεῖ¹⁴. Ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου ὁμοιάζει μὲ λυχνάρι, τὸ ὁποῖο γιὰ λάδι ἔχει τὴν ἀγαθοεργία, ἀντὶ δὲ φυτλιοῦ φέρει τὴν ἀγάπη ἐπὶ τῆς ὁποίας ἀντὶ φωτὸς ἐπαναπαύεται ἢ χάρι τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ὅταν δὲ ἐκλείψει τὸ λάδι, δηλαδή ἡ ἀγαθοεργία, ἀναγκαστικὰ ἢ ἐνυπάρχουσα στὴ ψυχὴ ἀγάπη ἐξαφανίζεται¹⁵.

Ἡ ἀπουσία τῆς ἀγάπης

Ἡ ἀγάπη δὲν εἶναι ἀδυναμία και οὔτε δείχνει ἀρρωστημένη κατάσταση ψυχῆς. Ἀρρωστος ψυχικὰ και πνευματικὰ εἶναι αὐτὸς ποὺ διαχωρίζει τὸν ἑαυτὸ του ἀπὸ τοὺς ἄλλους και ὑψώνοντας τὸ δικό του τοῖχο ἀδιαφορεῖ γιὰ τὸ τί γίνεται στὸν κόσμο. Ὅμοια και μιὰ ἀγιότητα χωρὶς Θεό, μιὰ ἀγιότητα χωρὶς ἀγάπη και χωρὶς κοινωνία μὲ τὸν πλησίον δαμινοποιεῖ τὸν ἄνθρωπο και τὸν καθιστᾷ ξένο και ἀποκομμένο ἀπὸ τὸ κοινωνικὸ σῶμα. Ἡ πραγματικὴ ἀγιοποίηση τοῦ ἀνθρώπου εἶναι οὐσιαστικὰ μιὰ πράξη ἀδελφοποίησης.

Ἡ ἀπουσία τῆς ἀγάπης εἶναι ἡ παρὰ φύση κίνηση τοῦ ἀνθρώπου, ἡ διαστροφή τῆς ἀνθρώπινης φύσης, ἡ παραμόρφωση τῆς ἴδιας τῆς ζωῆς, ἡ ἐσωφορικὴ ἀλλοτρίωση ἀπὸ τὴ θεανθρώπινη κοινωνία και πληρότητα. Εἶναι παραφροσύνη, πράξη αὐτοκτονίας, αὐτοπαράδοση στὴ δαμιονικὴ ἑτερονομία, ἀληθινὸς θάνατος, διότι τὸ πρόσωπο χωρὶς τὴν κοινωνία δὲν εἶναι πρόσωπο. Ἡ κατάλυση ἢ ἡ ἄρνηση τῆς ἀγάπης ταυτίζεται μὲ τὴν ἀδιέξοδη θλίψη, τὸ πνευματικὸ χάος, τὸ μαρτύριο τῆς κόλασης τῆς ἀνθρώπινης καρδιάς. Γιατὶ ἡ κόλαση παρουσιάζει ἕναν ἐγκεντρισμὸ τῶν ἄκρων, μιὰ κακὴ και σκοτεινὴ ἀπομόνωση, δηλαδή μιὰ ἀπόλυτη ἀδυναμία ν' ἀγαπήσει¹⁶.

Στὴν ὀρθόδοξη παράδοση ἡ κόλαση εἶναι ἀπαλλαγμένη ἀπὸ κάθε μυθολογικὴ ἢ λαϊκὴ παράσταση: «*Ἐκεῖνοι ποὺ κολάζονται, μαστίζονται μὲ τὴν μάστιγα τῆς ἀγάπης*». Εἶναι ἄτοπο νὰ σκέπτεται κανεὶς, ὅτι οἱ ἁμαρτωλοὶ στὴ γέενα τοῦ πυρὸς στεροῦνται τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ. Ἡ ἀγάπη ποὺ γεννᾶται ἀπὸ τὴ γνώση τῆς ἀλήθειας, και ἔχει δοθεῖ σ' ὅλους, ἐνεργεῖ, στὸν πλοῦτο τῆς δυνάμεις της, μὲ διπλὸ τρόπο: Κολάζει τοὺς ἁμαρτωλοὺς και εὐφραίνει ἐκείνους ποὺ τήρησαν τὶς ἀπαιτήσεις της. Στὴ διδασκαλία τῶν Πατέρων και Ἀσκητῶν τῆς Ἐρή-

μου βεβαιώνεται, ὅτι ἡ κόλαση δὲν εἶναι τόπος, ἀλλὰ τρόπος ὀδυνηρῆς ζωῆς, ποὺ σφραγίζεται ἀπὸ τὴν ἀπουσία τῆς προσωπικῆς κοινωνίας και τῆς ἀγάπης.

Ἡ μαρτυρία μας στὸν κόσμο

Οἱ Χριστιανοὶ δὲν εἴμαστε ἔξω ἀπὸ τὰ δεινὰ τοῦ κόσμου και τὶς θλίψεις τῶν ἀνθρώπων. Ὁφείλουμε, πάντοτε και τώρα, νὰ συνειδητοποιήσουμε, ὅτι ὁ ὀρθόδοξος ἄνθρωπος πρέπει νὰ νιώθει συνυπεύθυνος γιὰ τὴν ὁποιαδήποτε ζωὴ τῶν ἀνθρώπων. Εἴμαστε μάρτυρες μιᾶς δαμιονικῆς καταστάσεως, τοῦ θεάτρου τοῦ δαμιονικοῦ, ποὺ ἀποτελεῖ πρόσκληση και πρόκληση στὴν χριστιανικὴ μας ἀγάπη, στὸν πλοῦτο και στὴ δυνάμει της.

Ἡ χριστιανικὴ ἀγάπη, ποὺ ἐκδηλώνεται στὴν προῶτητα, στὴν ἀγαθότητα, στὴν κατανόηση, στὴν ἀποδοχὴ και τὴν ὀδύνη, στὴν ταπείνωση και τὴν ὑπομονή, ποὺ εἶναι γλυκύτερη και ἰσχυρότερη ἀπὸ τὴ ζωὴ, δηλαδή ἀπεριόριστη και ἄμετρη, μπορεῖ νὰ εἶναι ἡ μοναδικὴ ἀπάντηση στὸν κόσμο ποὺ εἶναι κλεισμένος στὴν βία και τὸ μίσος, στὸ ὠδιέξοδο και τὴν ἀπόγνωση, ποὺ εἶναι ἐπαναστατημένος και χωρισμένος μέσα στὴν ἄγνοιά του πρὸς τὸν Θεό. Μπορεῖ ν' ἀνοίξει τὸ δρόμο τοῦ κόσμου και νὰ φωτίσει ἀποφασιστικὰ τὸν προορισμὸ του. Ὁ Θεὸς δὲν ἔχει ἄλλα χεῖρα ἐκτὸς ἀπὸ τὰ δικά μας και «*εἰς χεῖρας ἡμῶν ὁ θάνατος και ἡ ζωὴ ἡμῶν τυγχάνει*»¹⁷.

Ἐντὶ ἐπιλόγου

Οἱ ἄνθρωποι, ἔκαναν τὸ λάθος, μὲς τὸ κενὸ θησαυρίζαν και τώρα πάλι μὲς στοὺς θησαυροὺς μένουν κενοί¹⁸. Καὶ αὐτὸ εἶναι τραγικὸ. Ἡ μόνη διέξοδος εἶναι ὁ δρόμος τῆς ἀγάπης τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ, ποὺ μᾶς ὀδηγεῖ στὴν ἀλήθεια, ὅτι

*ὄσο μεγαλύτερη ἡ ἀγάπη,
τόσο μεγαλύτερη ἡ ὀδύνη τῆς ψυχῆς,
ὄσο πληρέστερη ἡ ἀγάπη,
τόσο πληρέστερη ἡ γνώση,
ὄσο πιὸ φλογερὴ ἡ ἀγάπη,
τόσο πιὸ πύρινη ἡ προσευχή,
ὄσο τελειότερη ἡ ἀγάπη,
τόσο ἀγιότερος ὁ βίος*¹⁹.

14. Ἁγιος Γρηγόριος Παλαμᾶς, Ὁμιλία 16η, P.G. 151, 165A.

15. Ἁγιος Γρηγόριος Παλαμᾶς, Ὁμιλία 1η, P.G. 151, 13C.

16. Βλ. σχετικὰ Πρωτοπρεσβυτέρου Μιχαὴλ Καρδαμάκη, Ὁρθόδοξη Πνευματικότητα.

17. Ἀββάς Βαρσανούφιος, Ὁ Μέγας Γέρον, ἐκδ. Ἀκρίτας, Ἀθήνα 1988, σελ. 104.

18. Ὁδυσσεᾶς Ἐλύτης, Μαρία Νεφέλη.

19. Ἀρχιμ. Σωφρόνιος, Ὁ Ὅσιος Σιλουανὸς ὁ Ἀθωνίτης.

Ἀπαντήσεις σὲ λειτουργικὲς, κανονικὲς καὶ ἄλλες ἀπορίες

Τοῦ Καθηγ. Ἰωάννου Φουντούλη

(Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο τεῦχος)

Τώρα ὡς πρὸς τὸ δεύτερο σκέλος τῆς ἐρωτήσεως.

Καὶ ἐδῶ τὰ πράγματα δὲν εἶναι σαφῆ. Τὰ διάφορα παλαιὰ καὶ νεότερα Τυπικὰ ἀντιπαρέρχονται τὸ πράγμα. Ἡ ζωντανὴ δὲ παράδοση, ἀπὸ ὅσο μπόρεσα νὰ συναγάγω, εἶναι διχασμένη. Σαφὲς εἶναι μόνο ὅτι ὅταν ψάλλεται ὁ κανὼν, δηλαδὴ κατὰ τὴν ἐορτὴ τῆς Ὑψώσεως καὶ μεθεόρτως, ψάλλονται στὸ τέλος τῆς θ' ὠδῆς καὶ οἱ δύο εἰρμοὶ τῆς ὡς καταβασίης. Τὸ ἐρώτημα δηλαδὴ ἐντοπίζεται στὶς περιπτώσεις ποὺ ψάλλονται μόνες οἱ καταβασίης τοῦ Σταυροῦ 1η καὶ 6η μέχρι 13η Αὐγούστου, καθὼς καὶ 24η Αὐγούστου μέχρι 13η Σεπτεμβρίου, κατὰ τὶς ἐορτὲς καὶ Κυριακὲς ποὺ ἐμπίπτουν στὶς ὡς ἄνω χρονικὲς περιόδους. Τὰ λειτουργικὰ βιβλία, Μηναιᾶ, Εἰρημολόγια κ.λπ., ἔχουν πάντοτε καὶ τοὺς δύο εἰρμούς («Μυστικῶς εἶ Θεοτόκε...» καὶ «Ὁ διὰ βρώσεως τοῦ ξύλου...»). Εἶναι προφανὲς ὅτι δὲν κάνουν διάκριση καταβασιῶν ἐορτῆς τῆς Ὑψώσεως, καὶ μεθεόρτων, καὶ τῆς ψαλμωδίας τῶν καταβασιῶν προεορτίως. Τὸ ἴδιο βεβαιώνει καὶ ὁ ἐγκρατέστατος γνώστης τοῦ τυπικοῦ ἀείμνηστος οἰκονόμος Γεώργιος Ρήγας στὸν «Τυπικόν» του. Κατ' αὐτὸν ἡ καταβασία τῆς θ' ὠδῆς τοῦ τιμίου Σταυροῦ ψάλλεται πάντοτε διπλῆ. Αὐτὴ φαίνεται ὅτι εἶναι καὶ ἡ κρατούσα στὸ Ἅγιον Ὄρος τάξη, ἂν καὶ στὸ χειρό-

γραφο «Τυπικόν» τοῦ Ἀγιορείτου ἱερομονάχου Μεθοδίου (1860) σημειώνεται ὅτι τὴν 1η καὶ τὴν 6η Αὐγούστου ψάλλεται «μόνον ὁ α' εἰρμός, δηλαδὴ "Μυστικῶς εἶ Θεοτόκε..." καὶ ὄχι ἄλλο», ἐνῶ γιὰ τὴν 14η Σεπτεμβρίου ἐμφατικὰ δηλώνεται ὅτι ψάλλονται ὡς καταβασίης καὶ οἱ δύο εἰρμοί.

Στοὺς ἐνοριακοὺς ναοὺς δὲν εἶναι εὐκόλο νὰ γνωρίζει κανεὶς ποιά πράξη προτιμᾶται. Φαίνεται πὼς δὲν ὑπάρχει ὁμοφωνία. Ἄν μάλιστα κρίνει κανεὶς ἀπὸ τὰ κυκλοφοροῦντα κατ' ἔτος Ἡμερολόγια-Τυπικά, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἄλλα δὲν ἀντιμετωπίζουν καθόλου τὴν λεπτομέρεια αὐτῆ, ἄλλα ὀρίζουν νὰ ψάλλονται καὶ οἱ δύο εἰρμοὶ τῆς θ' ὠδῆς, ἄλλα θέτουν μόνο τὸν πρῶτο ἢ καὶ τοὺς δύο, ἀλλὰ τὸν δεύτερο μέσα σὲ ἀγκύλες, βεβαιώνεται γιὰ τὴν πολλαπλότητα ποὺ ἐπικρατεῖ καὶ ἐκεῖ.

Ποιά εἶναι ἡ ὀρθὴ πράξη; Ἀπὸ ὅσα εἶδαμε ἔγινε φανερὸ ὅτι δὲν ὑπάρχει ὁμοφωνία στὴν παράδοση. Φαίνεται πὼς ἡ ἀκρίβεια ἀπαιτεῖ σ' ὅλες τὶς περιπτώσεις τὴν ψαλμωδίαν καὶ τῶν δύο εἰρμῶν ὡς καταβασιῶν. Αὐτὸ εἶναι καὶ τὸ ἀπλούστερο. Ἡ ψαλμωδία μόνο τῆς πρώτης καταβασίας μᾶλλον ὀφείλεται σὲ προσπάθεια μείωσης τοῦ μήκους τῆς ἀκολουθίας ἢ σὲ ἓνα σχολαστικὸ καὶ μικρολόγο προβληματισμό.

Θεός και άνθρωπος

Τοῦ Ἀρχιμ. Παύλου Ἰωάννου

Τὸ θρησκευτικὸ φαινόμενο ἔχει τόση ἱστορία ὅση καὶ ὁ ἄνθρωπος. Ὁ ἀρχαῖος Ἕλληνας γεωγράφος καὶ ἱστορικὸς Πλούταρχος παρατηρεῖ γιὰ τὴν ἐποχὴ του ὅτι, «πόλη χωρὶς ἱερὰ καὶ βωμοὺς καὶ λατρεία στὸ Θεὸ οὔτε εἶδε κανεὶς οὔτε θὰ δεῖ». Τὸ θρησκευτικὸ φαινόμενο ἔχει καὶ παγκοσμιότητα καὶ διαχρονικότητα. Τὸ πλῆθος τῶν θρησκειῶν ἀποδεικνύει ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν μπορεῖ νὰ ζήσει χωρὶς τὸν Θεό. Τὴν ἴδια ἀλήθεια ἀποκαλύπτει σὶς ἡμέρες μας ἡ ἀνθιση τοῦ ἀποκρυφισμοῦ καὶ τῆς παραθρησκείας καὶ τῶν αἱρέσεων. Ὅλες αὐτὲς οἱ ἐκδηλώσεις δὲν εἶναι τίποτα ἄλλο παρὰ ἀρρωστημένες ἐκδηλώσεις μιᾶς ὑγιοῦς ἀναζήτησης.

Ὁ Θεὸς δομικὸ στοιχεῖο τοῦ ἀνθρώπου

Ἡ Ἐκκλησία μᾶς ἀποκαλύπτει τὴν αἰτία αὐτῆς τῆς ἀναζήτησης. Ἡ πίστη στὸ Θεὸ εἶναι ἔμφυτη στὸν ἄνθρωπο καὶ τοῦτο διότι ὁ Θεὸς εἶναι δομικὸ στοιχεῖο τῆς ἀνθρώπινης ὑπαρξης. Ὁ ἄνθρωπος ἔρχεται στὴν ὑπαρξη, γίνεται πρόσωπο, ἀπὸ τὴν στιγμή πού γίνεται μέτοχος τῆς θείας ζωῆς, πού κοινωνεῖ τὴν ζωὴ τοῦ Θεοῦ. Μὲ ἀπλὸ τρόπο ἡ Παλαιὰ Διαθήκη μᾶς φανερῶνει τὴν μεγαλειώδη καὶ ταυτόχρονα καίρια αὐτὴ ἀλήθεια: «... καὶ ἐνεφύσησεν εἰς τὸ πρόσωπο αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς καὶ ἐγένετο ὁ ἄνθρωπος ψυχὴ ζῶσα».

Ἡ σχέση τοῦ Θεοῦ μὲ τὸν ἄνθρωπο δὲν εἶναι ἠθικὴ σχέση ἀλλὰ ὄντολογικὴ σχέση. Δὲν εἶναι ὁ Θεὸς ἀπλὰ κάποιος δημιουργὸς

πού στέκεται μακριὰ ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο ἀλλὰ ἡ ἴδια ἡ αἰτία καὶ ἡ προϋπόθεση τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς ζωῆς του. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Θεὸς εἶναι δομικὸ στοιχεῖο τοῦ ἀνθρώπου, διὰ τοῦτο ἡ ἄρνηση τοῦ Θεοῦ στὴν πράξη μετατρέπεται σὲ ἄρνηση τοῦ ἀνθρώπου.

Ἡ προσπάθεια τοῦ ἀνθρώπου νὰ αὐτονομηθεῖ ἀπὸ τὸν Θεὸ παρακούοντας τὴν ἐντολή του στὸν Παράδεισο δὲν ὀδηγεῖ τὸν ἄνθρωπο στὴν θέωση ἀλλὰ στὴν πτώση. Στὴν πτώση ἀπὸ τὸ ἐπίπεδο τῆς θείας ζωῆς στὸ ἐπίπεδο τοῦ πόνου, τῆς φθορᾶς, τοῦ θανάτου.

Οἱ θρησκεῖες εἶναι οἱ προσπάθειες πού κατέβαλαν οἱ ἄνθρωποι στὸ διάβα τῶν χρόνων προκειμένου νὰ φθάσουν στὸ Θεό, νὰ ἐπιστρέψουν ἐκεῖ ἀπὸ ὅπου ἔφυγαν. Τὸ πλῆθος τῶν θρησκειῶν δύο πράγματα ὑπογραμμίζει. Πρῶτον, ὅτι μέσα στὸν ἄνθρωπο παρέμεινε ἡ νοσταλγία τῆς θείας ζωῆς, ἡ βεβαιότητα ὅτι χωρὶς τὸν Θεὸ δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρξει ὁ ἄνθρωπος, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ὄρος ὑπαρξης τοῦ ἀνθρώπου καὶ δεῦτερον ὑπογραμμίζει τὴν ματαιότητα κάθε ἀνθρώπινης προσπάθειας νὰ φθάσει στὸν Θεό, τὴν ἀναπηρία τοῦ ἀνθρώπου σὰν ἀποτελέσματος τῆς πτώσεως νὰ ἐπανέλθει ἀπὸ μόνος του εἰς τὸ ἐπίπεδο τῆς θείας ζωῆς.

Ἡ Ἐνανθρώπιση τοῦ Θεοῦ

Ἡ Ἐνανθρώπιση τοῦ Θεοῦ στὸ πρόσωπο τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ εἶναι ἡ ἀπάντηση τοῦ Θεοῦ στὴν ἀναζήτηση καὶ τὴν ἀγωνία τοῦ ἀνθρώπου. Ὅταν ὁ ἄνθρωπος θὰ

συνειδητοποιήσει την αδυναμία της αυτοσωτηρίας του, τότε ο Θεός «κλίνει» τους ουρανούς και επισκέπτεται την γη. Ο Θεός γίνεται άνθρωπος για να μπορέσει να ικανοποιήσει την ανάγκη της υπάρξεώς του.

Στο πρόσωπο του Χριστού ή θεία και ή ανθρώπινη φύση θα ένωθούν και ή ανθρώπινη φύση θα γίνει και πάλι μέτοχος της θείας ζωής.

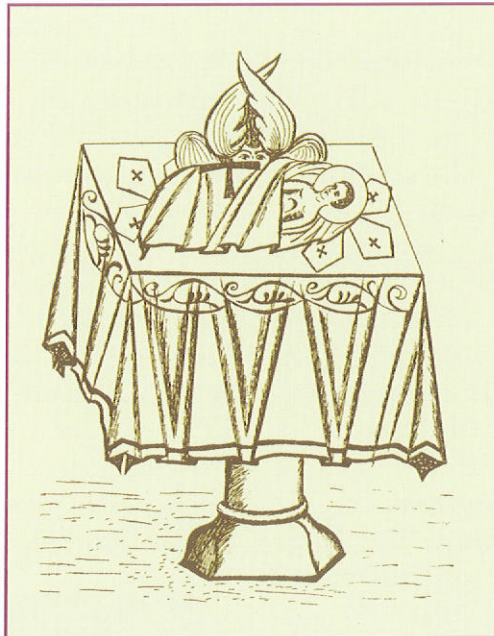
Ο Χριστός είναι ο Μονογενής Υιός του Θεού, το δεύτερο πρόσωπο της Αγίας Τριάδος, ο Όποιος δι' ήμās τους ανθρώπους και διά την ήμετέραν σωτηρίαν, εκ Πνεύματος Αγίου και Μαρίας της Παρθένου, θα γίνει άνθρωπος, χωρίς να παύσει να είναι και Θεός. Ο Χριστός είναι ταυτόχρονα τέλειος Θεός και τέλειος άνθρωπος. Στο πρόσωπο του Χριστού ή ανθρώπινη φύση μοιλάστηκε με το «θεικό μπόλι» προκειμένου να αποκατασταθεί στην άρχική της ακεραιότητα και να μπορέσει ο άνθρωπος, αφού πρώτα με το βάπτισμα ένδυθει την θεανθρώπινη ζωή του Χριστού να γίνει μέτοχος της ζωής του Χριστού.

Ο Χριστός ή οδός για την γνώση του Θεού

Η Ένανθρώπιση του Θεού σηματοδοτεί το τέλος των θρησκευιών και την άρχή της Έκκλησίας, την άρχή μās ζωντανής και ουσιαστικής σχέσης που πραγματώνεται

στο Σώμα του Χριστού, την Έκκλησία. Μέσα στην Έκκλησία ο άνθρωπος καλείται όχι άπλα να πιστεύει στην ύπαρξη του Θεού αλλά να γίνει μέτοχος και κοινωνός της ζωής Του.

Ο Χριστός ονομάζεται και «νέος Άδάμ» σαν γενάρχης και άρχηγός μās καινούργιας ανθρωπότητας της όποιας προορισμός και κατάληξη δέν είναι πλέον ο θάνατος αλλά ή Βασιλεία του Θεού.

Ο Χριστός είναι Έκείνος που ένώνει τον Θεό με τον άνθρωπο και ταυτόχρονα Έκείνος που ένώνει τον άνθρωπο με τον Θεό. Ο Χριστός κατά την ώρα της Βαπτίσεώς του στον Ιορδάνη ποταμό θα μās φανερώσει όλο το μυστήριο της θεότητας. Θα μās αποκαλύψει ότι ή μία φύση του Θεού υπάρχει σε τρία Πρόσωπα, τον Πατέρα, τον Υιόν και το Άγιον Πνεύμα, τα όποια συγκροτούν την άγαπητική

κοινωνία της Αγίας Τριάδος.

Ο Χριστός, όπως ο ίδιος τό είπε, γίνεται για τον κάθε άνθρωπο «ή οδός, ή αλήθεια και ζωή» στην πορεία του για την γνώση και την συνάντηση με τον Θεό.

Ο Θεός, όπως αποκαλύπτεται από τον Χριστό, δέν είναι μιá ακαθόριστη υπέρτατη δύναμη, αλλά προσωπικός Θεός που άγαπά τον άνθρωπο και τον καλεί στην κοινωνία της δικής του άγάπης.

Ο Χριστός αποκαλύπτει τό νόημα του ανθρώπου που δέν είναι άλλο από την θέωση, την νίκη του άπέναντι στον θάνατο και την μετοχή του στην ζωή του Τριαδικού Θεού.

Ἡ ἐλπίδα τῆς Χριστουγεννιάτικης ἀπελπισίας

Τοῦ Πρωτοπρεσβυτέρου Ἀδαμαντίου Αὐγουστίδη

Παραμονές Χριστουγέννων καί, ὅπως συμβαίνει ὄλο καὶ συχνότερα τὰ τελευταῖα χρόνια, βλέπουν τὸ φῶς τῆς δημοσιότητας κείμενα ποὺ «καταγγέλουν» ὅτι ἔχει χαθεῖ τὸ νόημα τῆς γιορτῆς καὶ ὅτι ὁ ὑπερκαταναλωτισμὸς ἔχει ἐπιβάλλει τὸ ὕφος καὶ τὸ ἦθος του. Ὅμως ἂν ἀπογυμνωθοῦν οἱ γιορτῆς αὐτῶν τῶν ἡμερῶν ἀπὸ τὸ φολκλορικό τους στοιχεῖο, τὰ ρεβεγιόν, τὴν εὐκαιρία γιὰ ὀλιγοήμερες διακοπές καὶ τὶς ὑποχρεωτικὲς οἰκογενειακὲς συγκεντρώσεις, «ποῦ τὶς ἐπιβάλλουν οἱ μέρες», τί θὰ ἀπέμενε ἄραγε γιὰ τοὺς πολλοὺς ποὺ νὰ θυμίζει ὅτι εἶναι Χριστούγεννα;

Τὸ ἐρώτημά μας δὲν ἀντιμάχεται τὴν, δικαιολογημένη ἄλλωστε, δυσθυμία ποὺ καλύπτεται πίσω ἀπὸ τὴ «γκρίνια». Θέλουμε ὅμως νὰ προκαλέσουμε τὴ σκέψη, καὶ γιατί ὄχι καὶ τὴν ψυχὴ μας, νὰ ἀναγνωρίσει ὅτι ὅλα αὐτὰ εἶναι πιὰ δεδομένα καὶ αὐτονόητα καὶ ἡ μεμψιμοιρία δὲν μπορεῖ νὰ τὰ διορθώσει. Τὸ πολὺ νὰ τονισθεῖ καὶ γραπτῶς τὸ ἔλλειμα νοήματος καὶ νὰ ἐπιδεινωθεῖ τὸ αἶσθημα τῆς πνευματικῆς μιζέριας καὶ τῆς συναισθηματικῆς στέρησης ποὺ συγκαλύπτει ἡ τεχνητὴ λάμψη τῶν ἡμερῶν.

Εἶναι φανερὸ ὅτι ἡ καταναλωτικὴ ἔξαρση δὲν ἀποτελεῖ τὴ φυσικὴ ἐκδήλωση μιᾶς εὐτυχίας ποὺ ζητᾶ ἐκτόνωση ἀλλὰ λειτουργεῖ σὰν διεγερτικὸ μιᾶς χαρᾶς ποὺ δὲν ἔχει λόγο καὶ νόημα ὥστε νὰ ἐκδηλωθεῖ αὐθόρμητα. Ἡ ὑπερφωταγωγημένη ἐρημία τῶν ἀπρόσωπων πόλεων ἀγωνίζεται νὰ συσκοτίσει τὴ σχεδὸν ὑπομανιακὴ ὑποχρεωτικὴ εὐθυμία. Τίποτα ὅμως δὲν μπορεῖ νὰ κρύψει τὴν κατάθλιψη ποὺ φουντώνει τέτοιες μέρες,

τὶς ἀπόπειρες αὐτοκτονίας ποὺ αὐξάνουν καὶ τὰ «κοριτσάκια μὲ τὰ σπύρτα» ποὺ γίνοντα ὁρατὰ ὅσο ποτὲ ἄλλοτε. Στὸ πνευματικὸ ἐπίπεδο, ἄλλωστε, πόσο μακριὰ βρισκόμαστε ἀπὸ αὐτὰ σχεδὸν ὄλοι μας.

Τὸ νὰ καταφύγει κανεὶς σὲ μελαγχολικὲς διαπιστώσεις εἶναι εὐκόλο· καὶ τὸ ἐπόμενο δῆμα εἶναι συνήθως ἡ καταφυγὴ στὸ πρόσχημα καὶ στὴν ψευδαίσθηση τῶν ἀναμνήσεων τοῦ παλιοῦ καλοῦ (;) καιροῦ, μέχρι νὰ κυλίσουν οἱ μέρες καὶ νὰ ἐπιστρέψουμε στὴν ψυχοφθόρα ἀσφάλεια τῆς ρουτίνας μας.

Ἄς μὴν καθηλωθοῦμε ὅμως στὶς θλιβερὲς διαπιστώσεις, ὅσο ἀληθινὲς κι ἂν εἶναι αὐτές.

Ἐὰν ἀπομακρυνθοῦμε ἀπὸ τὴν καθυπόταξη τῆς σκέψης μας στὴν ἀπογοήτευση ποὺ γεννᾷ ἢ παρατήρηση αὐτῶν τῶν φαινομένων καὶ προσεγγίσουμε τὸ ψυχολογικὸ τους ὑπόβαθρο, μπορεῖ νὰ ὀδηγηθοῦμε σὲ ἐνδιαφέρουσες ἀνακαλύψεις.

Μὲ ὅποιο τρόπο κι ἂν προσπαθεῖται νὰ καταπνιγεῖ ἢ κραυγὴ τῆς ὑπαρξιακῆς μας ἀγωνίας, εἴτε στὸ θόρυβο τῶν ρεβεγιόν, εἴτε κάτω ἀπὸ τὸ πέπλο τῆς φαντασμαγορίας καὶ τῆς τεχνητῆς εὐφορίας, ἢ μεταμφιεσμένη κατὰθλιψη παραμένει ἢ ἀληθινὴ, κυριαρχοῦσα συναισθηματικὴ κατάσταση. Οἱ εἰδικοί γνωρίζουν καλὰ τὴν ἀμυντικὴ βουλμικὴ διάθεση τοῦ καταθλιπτικοῦ ἀτόμου, ποὺ προσπαθεῖ νὰ συγκαλύψει μὲ «στοματικὲς» ἱκανοποιήσεις, ὅπως ἢ καταναλωτικὴ μανία, τὸ ἔλλειμμα ποὺ διώνει στὸ συναισθηματικὸ ἐπίπεδο. Τυπικὸ τὸ παράδειγμα τῆς συζύγου, ποὺ προσπαθεῖ νὰ ἀνακουφίσει τὸ καταθλιπτικὸ ἄγχος τῆς συναισθηματικῆς της στέρησης, «σηκώνοντας» τὰ μαγαζιά. Ὁ ἴδιος μηχανισμὸς μᾶς ὠθεῖ νὰ ἐκφραζόμαστε ψευδοευφορικὰ στὴν προσπάθεια νὰ ἀποφύγουμε τὴ συναισθητικὴ τοῦ ἐσωτερικοῦ μας κενοῦ καὶ τῆς δυσθυμικῆς μας διάθεσης.

Τί μᾶς κάνει λοιπὸν ὁμοθυμαδὸν μελαγχολικοὺς καὶ κατ' ἀνάγκη συμμετοχοὺς τῆς προκατασκευασμένης καὶ ψευδελίπλαστης ἰλαρότητας ποὺ χαρακτηρίζει τὸ κλίμα αὐτῶν τῶν ἡμερῶν; Ἄν τὰ Χριστοῦγεννα ἦσαν ἐξ ὀρισμοῦ ἄνευ Χριστοῦ, μιὰ γιορτὴ τοῦ χειμερινοῦ ἡλιοστασίου ὅπως ἦταν προχριστιανικὰ ἢ 25ῆς Δεκεμβρίου, τότε ἴσως δὲν θὰ εἶχαν νόημα οἱ σκέψεις καὶ οἱ προβληματισμοί. Θὰ μπορούσαμε νὰ ἐπαναπαυθοῦμε στὴ σιωπηλὴ συμφωνία ὅτι κάποιες εὐκαιρίες διαφυγῆς ἀπὸ τὴ ρουτίνα εἶναι χρήσιμες· ἐπομένως καὶ νὰ συμβιβάσομε μὲ τὴν ὑποταγὴ στὴ χρησιμοθηρία τοῦ γιορτασμοῦ. Ὅσο δὲ πιὸ ἐκκωφαντικὴ ἢ ἀνάπαυλα, τόσο πιὸ μεγάλη ἢ συγκάλυψη τοῦ τραγικοῦ στοιχείου τῆς καθημερινότητάς μας.

Ὅμως τὸ βαθύτερο αἴτημα τῆς λύτρωσής μας ἀπὸ τὴ φθορὰ, τὸ χρόνο καὶ τὴν ἀναγκαιότητα δὲν μπορεῖ νὰ ἀπαντηθεῖ μὲ τὴν ὑποταγὴ σὲ θεομοθετημένες ἐπιμέρους ἀναγκαιότητες, ἔστω διασκεδαστικὲς ἀλλὰ τελικὰ πάντοτε φθοροποιές. Πόση χαρὰ μπορεῖ νὰ περιέχει ἓνα πανηγύρι στὸ ὅποιο ὑποτίθεται ὅτι γιορτάζεται ἢ γέν-

νηση Ἐκείνου ποὺ θὰ μπορούσε νὰ μᾶς λυτρώσει ἀπὸ τὴν δουλεία τῆς πνευματικῆς μας ἀνελευθερίας καὶ τῆς ὑπαρξιακῆς μας μιξέριας, ὅταν Τὸν ἔχουμε ἤδη ἐξορίσει ἀπὸ τὴ ζωὴ μας καὶ ἀπὸ τὸ νόημά της; Ποιὸ γαμήλιο γλέντι δικαιολογεῖ τοὺς πανηγυρισμοὺς καὶ τὶς γιορταστικὲς ὑπερβολὲς ὅταν ἔχει ἐκδιωχθεῖ ὁ «νυμφίος»; Τέτοιοι «γάμοι» μοιάζουν περισσότερο μὲ κηδεῖες τῶν ὁποίων ἢ λαμπρότητα ὀφείλεται κυρίως στὶς ἐνοχὲς τῶν οἰκείων παρὰ στὴν ἀγάπη καὶ τὴ χριστοκεντρικὴ ἐλπίδα.

Ἡ συγκαλυμμένη μελαγχολία τῶν ἡμερῶν μπορεῖ νὰ κρύβει τὸ ἐνοχοποιημένο πένθος γιὰ τὸν ἐξοστρακισμό τῆς ἐνσαρκωμένης μας ἐλπίδας· τοῦ προαιώνιου Θεοῦ ποὺ «παιδίον γέγονεν» καὶ ἀνάζητᾶ ἐγκάρδιες φάτνες γιὰ νὰ τὶς μετατρέψει, φιλοξενούμενος ἐκεῖ, σὲ οἴκους τοῦ Πατρὸς Του.

Παρόλο τὸν ξεπεσμό της ὑπάρχει κάτι θετικὸ καὶ ἐλπιδοφόρο σ' αὐτὴ τὴ συνεχῶς πιὸ ἐκκοσμηκευμένη ἀτμόσφαιρα τῆς γιορτῆς. Ὅσο πιὸ ψευδελίπλαστα ἐπιμένουμε νὰ τὴ γιορτάζουμε, πνίγοντάς την σὲ φῶς ἀπὸ «νέον» καὶ πλαστικὰ πλουμίδια, τόσο πιὸ κούφια καὶ ἄεελπς θὰ εἶναι ἢ γεύση ποὺ θὰ ἀφήνει. Καὶ τόσο πιὸ πολὺ ὁ λαὸς «ὁ καθήμενος ἐν σκότει» θὰ ἀρχίσει νὰ ἀνάζητᾶ τὸ Μέγα Φῶς ποὺ τὸ συλλογικὸ του ἀσυνείδητο θυμᾶται πῶς γνώρισε κάποτε. Ἴσως λοιπὸν τότε νὰ ξαναζητήσῃ τὸν ἀστέρα ποὺ ὀδηγεῖ στὴ φάτνη. Στὴν προσωπικὴ καρδιακὴ φάτνη τοῦ καθενὸς ποὺ θὰ κατανοήσῃ ὅτι ὅσο ταπεινὴ καὶ βρώμικη κι ἂν εἶναι, ὁ Χριστὸς θὰ τὴν καταδεχθεῖ, θὰ τὴν ἐνοικήσῃ καὶ θὰ τὴν μετατρέψει σὲ δῶμα τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ.

Μέχρι τότε, ὅσοι ἀπὸ μᾶς θέλουν νὰ βρισκονται κοντύτερα στὴ φάτνη παρὰ στὰ ἀνάκτορα τοῦ Ἡρώδη ἄς προσπαθήσουμε νὰ ζήσουμε τὴ γιορτὴ καὶ τὴ ζωὴ μας μὲ τέτοιο τρόπο, ὥστε ἂν κάποιος μᾶς ρωτήσῃ γιὰ τὸ ἀστέρι τῶν μάγων ἢ παρατηρήσῃ τὴ δικὴ μας πορεία νὰ βρεῖ τὸ σωστὸ δρόμο. Τότε ἢ χαρὰ τῆς γιορτῆς θὰ ξαναβρεῖ τὸ νόημα καὶ τὴν ἀυθεντικότητά της. Τότε, ἀντὶ τῆς παθητικῆς μας συμμετοχῆς σὲ ψευδοπαρηγορητικὰ τηλεοπτικὰ βαριετέ, ἴσως σταθοῦμε ἱκανοὶ νὰ ἀπολαύσουμε τὴν εὐφρόσυνη καὶ βιωματικὴ μας συμμετοχὴ στὸν χαρμόσυνο ὕμνο: «Χριστὸς γεννᾶται, δοξάσατε».

*Ἡ Ψυχιατρικὴ Κλινικὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν
καὶ ἡ Ὑπηρεσία Ψυχιατρικῆς καὶ Ποιμαντικῆς Μέριμνας τοῦ Κ.Ψ.Υ.
σὲ συνεργασία μὲ τὸ Τμῆμα Κοινωνικῆς Θεολογίας τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν
καὶ τὴν Ἱερά Ἀρχιεπισκοπὴ Ἀθηνῶν*

**Διοργανώνουν ἐκπαιδευτικὸ πρόγραμμα γιὰ τὰ στελέχη
τοῦ ποιμαντικοῦ ἔργου τῆς Ἐκκλησίας σὲ θέματα ψυχικῆς ὑγείας
ὑπὸ τὴν ἐπιστημονικὴ ἐποπτεία**

**τοῦ Καθηγητοῦ Ψυχιατρικῆς Γ. Ν. Χριστοδούλου,
μὲ τὴν συνεργασία τοῦ Καθηγητοῦ
Ποιμαντικῆς Θεολογίας καὶ Ψυχολογίας Α. Μ. Σταυρόπουλου
(Ὑπεύθυνος τοῦ Προγράμματος: π. Ἀδαμάντιος Γ. Αὐγουστίδης, Δρ Θ.)**

Μὲ Θέμα

ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗ ΠΡΑΞΗ ΚΑΙ ΨΥΧΙΚΗ ΥΓΕΙΑ

Ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΨΥΧΙΑΤΡΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΙΑΣ (Ε.Ψ.Ε.)

Τὸ πρόγραμμα ἀπευθύνεται σὲ στελέχη τοῦ διακονικοῦ ἔργου τῆς Ἐκκλησίας, κληρικούς ἢ λαϊκούς, πού πληροῦν τὶς προϋποθέσεις γιὰ τὴν συμμετοχὴ τους σ' αὐτό.

Σκοπὸς τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ προγράμματος εἶναι ἡ προσφορὰ βασικῶν γνώσεων ψυχολογίας καὶ ψυχιατρικῆς, ἡ ἔγκυρη ἐπιστημονικὴ πληροφόρηση καὶ ἡ ἀνάπτυξη ἱκανοτήτων στὴ σωστὴ διαχείριση τῶν ἀτόμων πού ζητοῦν βοήθεια ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία ὅταν ἀντιμετωπίζουν ψυχολογικά προβλήματα.

Ἡ ἑναρξὴ τοῦ σεμιναρίου τοποθετεῖται στὶς 17.2.2000 καὶ τὸ πρόγραμμα ὁλοκληρώνεται στὶς 14.12.2000. Οἱ συναντήσεις θὰ πραγματοποιοῦνται κάθε Πέμπτη 13.00'-15.30' μ.μ., στὸ Ἐνοριακὸ Κέντρο Ἁγίου Χαράλαμπος Ἰλισίων.

Στὸ πρόγραμμα προβλέπονται: α) Θεωρητικὰ μαθήματα, β) Παρουσίαση «κλινικῶν» περιπτώσεων καὶ παραδειγμάτων καὶ γ) Ὁμαδικὴ ἐποπτεία σὲ περιπτώσεις πού καλοῦνται νὰ παρουσιάσουν οἱ διδάσκοντες καὶ οἱ συμμετέχοντες στὸ πρόγραμμα.

Ἡ συμμετοχὴ στὸ πρόγραμμα εἶναι δωρεάν καὶ στὸ τέλος τοῦ προγράμματος θὰ χορηγηθεῖ ἐπίσημο πιστοποιητικὸ συμμετοχῆς, γιὰ τὸ ὁποῖο εἶναι ἀπαραίτητη ἡ παρακολούθηση τοῦλάχιστον τῶν 3/4 ἀπὸ τὶς διδακτικὲς ὥρες.

Οἱ ἐγγραφὲς γίνονται ἀπὸ 10 ἕως 31 Ἰανουαρίου 2000 στὸ Κέντρο Ψυχικῆς Ὑγιεινῆς, Νοταρᾶ 58, Ἀθήνα, στὶς κυρίες Ἐλευθερία Παπασιδέρη (1ος ὄροφος), Λίτσα Πάπαρη καὶ Ἀντιγόνη Καρποντίνη (ισόγειο).

Πληροφορίες: στὰ τηλέφωνα 82.13.300, 82.34.005, 0944-726372, Δευτέρα ἕως Πέμπτη 9.00-13.00 μ.μ.

Γιὰ τὴν ἐγγραφὴ ἀπαιτεῖται ἡ κατάθεση σύντομου βιογραφικοῦ σημειώματος (σπουδές, τρέχουσα ὑπηρεσιακὴ κατάσταση, προηγηθεῖσα ἐκπαίδευση καὶ ἐμπειρία, εἰδικὰ ἐνδιαφέροντα). Ὁ ἀριθμὸς τῶν συμμετεχόντων θὰ εἶναι περιορισμένος καὶ στὴν ἐπιλογή τῶν διδασκομένων θὰ ληφθεῖ ὑπόψη τὸ βιογραφικὸ σημείωμα.

- 17.2 Τελετή έναρξης
α) Τι είναι ή Ψυχιατρική;
Καθ. Γ. Ν. Χριστοδούλου
β) Η συνάντηση Ποιμαντικής και Ψυχιατρικής
Καθ. Α. Μ. Σταυρόπουλος
- 24.2 Η ταξινόμηση και τα βασικά συμπτώματα των ψυχιατρικῶν διαταραχῶν
Α. Ραμπαδίλας (Καθ. Ψυχιατρικῆς)
- 2.3 Κλινική και Θεραπευτική Ποιμαντική Θεολογία στη σχέση της με τὴν Ψυχοπαθολογία καὶ τὴν Ψυχοθεραπεία
Καθ. Α.Μ. Σταυρόπουλος - π. Ἄδ. Αὐγουστίδης
- 9.3 α) Ἡ Σχιζοφρενικὴ Ψύχωση (Μορφές-Πορεία)
β) Παρουσίαση κλινικοῦ περιστατικοῦ
Μπεάτα Κονταξάκη (Ψυχίατρος, Ἐπιστημ. Συνεργ. Παν. Κλιν.) - π. Ἄδ. Αὐγουστίδης
- 16.3 α) Ὁ χρόνιος ψυχωτικὸς ἄρρωστος - Τὸ πρόβλημα τοῦ «στίγματος»
Μαρ. Οἰκονόμου (Λέκτορας Ψυχιατρικῆς)
β) Ἀπὸ τὸ Ἄσυλο στὴν Κοινωνία
π. Ἄδ. Αὐγουστίδης
- 23.3 Ὁ ρόλος τῆς οἰκογένειας στὴν ψυχικὴ ὑγεία καὶ στὴν πρόληψη τῆς σχιζοφρενικῆς ὑποτροπῆς
Μ. Οἰκονόμου (Λέκτ. Ψυχιατρικῆς) - Καθ. Α.Μ. Σταυρόπουλος*
- 30.3 α) Οἱ συναισθηματικὲς Διαταραχὲς (Κατάθλιψη, «Μανιοκατάθλιψη», κ.λπ.)
β) Παρουσίαση κλινικοῦ περιστατικοῦ
Ἐλ. Λύκουρας (Ἀν. Καθ. Ψυχιατρικῆς)
- 6.4 α) Τὰ ψυχοφάρμακα - Μῦθοι καὶ πραγματικότητα
Β. Ἀλεβίζος (Ἀν. Καθ. Ψυχιατρικῆς)
β) Σημασία καὶ μορφές ψυχοθεραπείας
Γ. Παπακώστας (Ἀν. Καθ. Ψυχιατρικῆς) - π. Ἄδ. Αὐγουστίδης*
- 13.4 Ψυχιατρικὴ ἠθικὴ καὶ δεοντολογία
Β. Ἀλεβίζος (Ἀν. Καθ. Ψυχιατρικῆς)
- 20.4 Κληρονομικότητα στὶς ψυχιατρικὲς διαταραχὲς - Μῦθοι καὶ πραγματικότητα
Γ. Παπαδημητρίου (Ἀν. Καθ. Ψυχιατρικῆς)
- 18.5 Ψυχολογικὴ Ἀνάπτυξη παιδιοῦ καὶ ἐφήβου - Ἡ ἐφηβικὴ παραπτοματικότητα
Ε. Λαζαράτου (Λέκτορας Παιδοψυχιατρικῆς)
- 25.5 Τὸ κακοποιημένο καὶ τὸ παραμελημένο παιδί
Δ. Ἀναγνωστόπουλος (Λέκτ. Παιδοψυχιατρικῆς)
- 1.6 Τὸ πρόβλημα τῆς Οὐσιοεξάρτησης - Μῦθοι καὶ πραγματικότητα
Ι. Λιάππας (Ἀν. Καθ. Ψυχιατρικῆς)
- 8.6 Ψυχιατρικὰ προβλήματα τῆς τρίτης ἡλικίας
Β. Κονταξάκης (Ἀν. Καθ. Ψυχιατρικῆς) - Σ. Σταμούλη (Ψυχίατρος, Εἰδικὴ Συνεργ. Παν. Κλιν.) - π. Ἄδ. Αὐγουστίδης
- 15.6 Τὸ πρόβλημα τῆς αὐτοκτονίας
Β. Κονταξάκης (Ἀν. Καθ. Ψυχιατρικῆς) - π. Ἄδ. Αὐγουστίδης*
- 21.6 Ἐποπτεία
π. Ἄδ. Αὐγουστίδης
- 15.10 α) Βασικὲς Ἀρχὲς Κοινωνικῆς - Κοινοτικῆς Ψυχιατρικῆς
Βλ. Τομαράς (Ἀν. Καθ. Ψυχιατρικῆς) - π. Ἄδ. Αὐγουστίδης
β) Οἱ κοινωνικὲς ὑπηρεσίες
Α. Λυμπεροπούλου (Κοινωνικὴ Λειτουργὸς Παν. Κλινικῆς).
- 12.10 Ἡ θέση τῆς ἐνορίας στὸ δίκτυο τῆς τοπικῆς κοινωνικῆς πολιτικῆς στὴν πρόληψη καὶ τὴν ἐπανάταξη.
Χριστ. Βάγια (Καθ. Κοινωνικῆς Ἐργασίας ΤΕΙ Ἀθῆνας) - π. Ἄδ. Αὐγουστίδης*
- 19.10 Ἀγχώδεις διαταραχὲς (ιδεοληψίες, καταναγκασμοί, κρίσεις πανικοῦ, κ.λπ.)
Χ. Παπαγεωργίου (Ἐπ. Καθ. Ψυχιατρικῆς) - Καθ. Α.Μ. Σταυρόπουλος*
- 2.11 Ψυχολογικὲς ἀντιδράσεις καὶ χειρισμὸς χρόνιων ἀρρώστων με θανατηφόρα νόσο
Κ. Σολδάτος (Καθ. Ψυχιατρικῆς) - π. Ἄδ. Αὐγουστίδης*
- 9.11 Χειρισμὸς τοῦ σωματικὰ πάσχοντος σὲ σχέση με τὸν τύπο τῆς προσωπικότητάς του
Π. Σακκάς (Ἀν. Καθ. Ψυχιατρικῆς) - π. Ἄδ. Αὐγουστίδης
- 23.11 Ὁ θεσμὸς τῶν ἀναδόχων οἰκογενειῶν στὴν ψυχιατρικὴ πράξη
Β. Τομαράς (Ἀν. Καθ. Ψυχιατρικῆς) - π. Ἄδ. Αὐγουστίδης
- 1.12 Βασικὲς ἀρχὲς θεραπευτικοῦ διαλόγου - Ἡ ἔννοια τῆς Μεταβίβασης καὶ τῆς Ἀντιμεταβίβασης
Γ. Βασλαματζῆς (Ἀν. Καθ. Ψυχιατρικῆς)
- 14.12 Ἀνακεφαλαίωση - ἀξιολόγηση τοῦ προγράμματος
Καθ. Γ. Ν. Χριστοδούλου, Καθ. Α. Μ. Σταυρόπουλος, π. Ἄδ. Αὐγουστίδης.

Δεξίωση Λήξεως

Οἱ εισηγητὲς καλοῦνται νὰ προσεγγίσουν τὰ θέματα με κριτήριο τὴν ἐπιστημονικὴ ἐγκυρότητα καὶ τὴν δυνατότητα ἀξιοποίησης τῶν πληροφοριῶν στὴν ποιμαντικὴ πράξη.
Οἱ ὁμιλητὲς ποὺ σημειώνονται με ἀστερίσκο (*) συμμετέχουν στὴ συγκεκριμένη παρουσίαση ὡς «συζητητές», ὥστε νὰ διευκολύνουν τὸν διάλογο καὶ νὰ διευρύνουν τοὺς ὀρίζοντες τῆς συζητήσεως με κριτήριο τὴν εἰδικὴ τους ἐνασχόληση με τὸ ἴδιο θέμα ἀπὸ ἄλλη σκοπιά.

Ἐνανθρώπηση καὶ Θέωση

Τοῦ Κωνσταντίνου Β. Σκουτέρη,
Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου

Ὁ ἄνθρωπος ὑπῆρξε ἡ πρώτη καὶ ἡ μοναδική μορφή βιολογικῆς ὑπάρξεως πού συνδέθηκε ὀργανικά, χάρις στὴν κατ' εἰκόνα Θεοῦ δημιουργία του, μὲ τὸ Δημιουργό του. Ὁ ἄνθρωπος, αὐτὸς ὁ μικρὸς κόσμος τῆς ὑλικῆς κτίσεως, ὁ «χοῦς ἀπὸ τῆς γῆς», ὑπῆρξε τὸ μοναδικὸ δημιούργημα στὸ ὁποῖο ὁ Θεὸς «ἐνεφύσησε... πνοὴν ζωῆς» (Γεν. 2: 7). Ἔτσι, ὁ ἄνθρωπος, πού μὲ τὴ δημιουργικὴ ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ ὑπῆρξε μιὰ αὐτοτελῆς ὄντοτης τῆς κτίσεως, μὲ τὴν πνοὴ τοῦ Πνεύματος ὑψώθηκε στὴ σφαῖρα τοῦ πνευματικοῦ κόσμου. Ἡ ζωὴ του ἔγινε πραγματικὰ καὶ ἀληθινὰ θεοκεντρικὴ. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι ἡ οὐσία τοῦ ἀνθρώπου δὲν περιορίζεται καὶ δὲν ἐξαντλεῖται στὴν ὕλη, ἀπὸ τὴν ὁποία πλάσθηκε ὁ ἄνθρωπος, ἀλλὰ ἔχει τὴν ἀναφορὰ τῆς στὸ ἀρχέτυπο κάλλος μὲ βάση τὸ ὁποῖο δημιουργήθηκε καὶ τὸ ὁποῖο τὴν προσδιορίζει. Ἡ ἀλήθεια τοῦ ἀνθρώπου δὲν βρίσκεται στὴν ὕλη, ἡ ὁποία ἀπλῶς συνιστᾷ τὴν κτιστὴ ὑποδομὴ τῆς βιολογικῆς του ὑπάρξεως, ἀλλὰ στὸ ἀκίτιστο ἀρχέτυπο ἀπὸ τὸ ὁποῖο λαμβάνει τὸ θεῖο περιεχόμενό της. Εἶναι τὸ θεῖο ἀρχέτυπο πού δίνει εὐμορφία καὶ ὠραιότητα στὸν ἄνθρωπο. Εἶναι τὸ θεῖο ἀρχέτυπο πού ὑψώνει τὸν ἄνθρωπο στὶς διαστάσεις τῆς θείας ἀπειρίας. Πίνεται ἔτσι κατανοητὸ ὅτι τὸ ὄντολογικὸ περιεχόμενο τοῦ ἀνθρώπου δὲν προσδιορίζεται ἀπὸ τὴν ὕλη μὲ τὴν ὁποία δημιουργεῖται, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν πνοὴ τῆς ζωῆς μὲ τὴν ὁποία ἡ ὑλικὴ κτίσις λαμβάνει μορφή καὶ δομὴ κατ' εἰκόνα Θεοῦ.

Ἐνῶ, ὅμως, σύμφωνα μὲ τὴν ἀρχικὴ του κλήσις, ὁ ἄνθρωπος προωρίσθηκε νὰ ὑπάρχη σὲ σχέση μὲ τὸ Θεό, νὰ μετέχη δηλ. καὶ νὰ κοινωνῇ τῆς θείας ζωῆς, ἐπειδὴ ἡ κλήσις αὐτὴ δὲν ἀποτελοῦσε ἐπιτακτικὴ ἀναγκαιότητα, ἀλλὰ ὑπέθετε τὴν ἐλεύθερη ἀποδοχὴ τοῦ πλάσματος, ὁ ἄνθρωπος ἐπέλεξε τὴν

ὁδὸ τῆς ἀποστασίας. Τόσο ἡ βιβλικὴ θεολογία, ὅσο καὶ ἡ πατερικὴ ἐρμηνευτικὴ ἀναγνωρίζουν, ὅτι ἡ ἀνθρώπινη ἀπόκλιση ἀπὸ τὸν ἀρχικὸ θεῖο προσορισμὸ εἶναι μὲν καταστροφικὴ καὶ ἀλλοιωτικὴ γιὰ τὸν ἄνθρωπο ὄχι ὅμως καὶ αὐτοκατάργησις καὶ αὐτοεκμηδενισμὸς του. Ἡ πτώσις ὀδηγεῖ στὸ θάνατο ὄχι ὅμως στὴν ἀνυπαρξία. Ἡ κακία ληλατεῖ καὶ διαστρέφει τὴν ὑπαρξίαν, σὲ καμιά ὅμως περίπτωσι δὲν τὴν παύει. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι «παράγει τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου» (1 Κόρ. 7: 31). Ὁ κόσμος πού ἀρνεῖται νὰ εὐθυγραμμισθῇ τὴ ζωὴ του μὲ τὴ ζωὴ τοῦ Θεοῦ θὰ παρέλθῃ, δὲν θὰ παρέλθῃ ὅμως αὐτὸς κατ' ἑαυτὸν ὁ κόσμος, ἀπλούστατα γιὰτὶ πλάσθηκε ἀπὸ τὸ Θεὸ γιὰ νὰ ὑπάρχη.

Θὰ πρέπει νὰ κατανοήσουμε τὴν οἰκονομία τοῦ Θεοῦ σὰν ἀνάπλασις καὶ ἀναδημιουργία τοῦ ἀνθρώπου, σὰν διορθωτικὴ κίνησις καὶ ἐπαναπροσανατολισμὸς του στὴν ἀρχικὴ κλήσις. Ὁ ἅγιος Γρηγόριος Νύσσης μιλάει γιὰ διπλὴ κτίσις καὶ γιὰ ἐν Χριστῷ ἀνάπλασις καὶ ἀνακατασκευὴ τοῦ ἀνθρώπου. «Διπλὴν τῆς φύσεως ἡμῶν τὴν κτίσιν ἐγνώκαμεν, τὴν τε πρώτην καθ' ἣν ἐπλάσθημεν καὶ τὴν δευτέραν καθ' ἣν ἀνεπλάσθημεν, ἀλλ' οὐκ ἂν ἦν τῆς δευτέρας ἡμῶν κτίσεως χρεια, εἰ μὴ τὴν πρώτην διὰ τῆς παρακοῆς ἠχρηώσαμεν. Ἐκείνης τοίνυν παλαιωθεῖσις τε καὶ ἀφανισθεῖσις ἔδει καινὴν ἐν Χριστῷ γενέσθαι κτίσιν»¹.

Ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, σ' ἓνα ἑξαρετικὰ πυκνὸ κείμενό του, θεωρεῖ τὴν ἐν Χριστῷ ἀποκάθαρσις τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴ δευτέρη κοινωνία τοῦ Θεοῦ μὲ τὸν ἄνθρωπο παραδοξότερα καὶ ὑψηλότερα τῆς πρώτης. Ἀπλούστατα, γιὰτὶ στὴ δευτέρη δημιουργία ἔχουμε «καινὴν μῆξιν» καὶ «παράδοξον κοῤῃσιν». Στὴ δευτέρη δημιουργία ἔχουμε τὴν ὑπαρξιακὴ ἐμπλοκὴ τοῦ ἴδιου τοῦ Θεοῦ Λόγου. Ὁ προαιώνιος Λόγος τοῦ

1. Κατὰ Εὐνομίου, ἐκδ. W. Jaeger, II, σ. 69, 22-27. PG 45, 636D-637A. «Εἶς γὰρ καὶ ὁ αὐτὸς τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ποιητὴς καὶ τὸ κατ' ἀρχάς καὶ τὸ μετὰ ταῦτα. Τότε λαβὼν χοῦν ἀπὸ τῆς γῆς τὸν ἄνθρωπον ἐπλασε, πάλιν λαβὼν τὸν ἐκ τῆς παρθενίας χοῦν ἀπλῶς τὸν ἄνθρωπον ἐπλασεν, ἀλλ' ἑαυτῷ περιέπλασε τότε ἔκτισε, μετὰ ταῦτα ἐκτίσθη τότε ὁ Λόγος σὰρκα ἐποίησε, μετὰ ταῦτα ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο, ἵνα μετασκευάσῃ πρὸς πνεῦμα τὴν ἡμετέραν σὰρκα διὰ τοῦ συμμετασχεῖν ἡμῖν σαρκός τε καὶ αἵματος». Αὐτόθι, σ. 70, 5-13, PG 45, 737AB. Πρὸβλ. καὶ Γεν. 1:7. Ἰω. 1:14. Βλ. καὶ Κ.Β. Σκουτέρη, Συνέπειαι τῆς πτώσεως καὶ λουτροῦν παλιγγενεσίας (Ἐκ τῆς ἀνθρωπολογίας τοῦ ἁγίου Γρηγορίου Νύσσης), Ἀθῆνα 1973, σ. 99 κ.ε.

Θεοῦ, «τὸ ἐκμαγεῖον τοῦ ἀρχετύπου», «ἢ μὴ κινουμένη σφραγίς» κινεῖται πρὸς τὸ κτίσμα καὶ τὸ προσλαμβάνει. Πρόκειται γὰρ μοναδικὴ ἔνωση ποῦ συναπάγεται τῆ θέωση τοῦ προσλήμματος. «Ὁ ὢν, γίνεται καὶ ὁ ἄκτιστος κτίζεται καὶ ὁ ἀχώρητος, χωρεῖται... Καὶ ὁ πλήρης, κενοῦται κενοῦται τῆς ἑαυτοῦ δόξης ἐπὶ μικρόν, ἵν' ἐγὼ τῆς ἐκείνου μεταλάβω πληρώσεως... Δευτέραν κοινωνεῖ κοινωνίαν, πολὺ τῆς πρώτης παραδοξότεραν... Τοῦτο τοῦ προτέρου θεοειδέστερον τοῦτο τοῖς νοῦν ἔχουσιν ὑψηλότερον»².

Ἀποτελεῖ σταθερὴ θέσις τῆς πατερικῆς ἀνθρωπολογίας ὅτι, μὲ τὴν οἰκονομία τοῦ Θεοῦ ὁ ἄνθρωπος ὑψώνεται στὴν ἄκτιστη ζωὴ, ἢ φύσις του παραλαμβάνεται στὴν αἰωνιότητα. Ἡ ἀποκατάστασις τῆς κτίσεως πραγματώθηκε στὸ πρόσωπο τοῦ Θεανθρώπου καὶ ἀπ' Αὐτὸν μεταφέρεται ὡς θεανδρική πραγματικότητα καὶ συνείδησις, ὡς θεανδρική αἴσθησις καὶ ἐμπειρία στὴν κάθε ἀνθρώπινη ὑπαρξί. Ὁ ἄνθρωπος κατὰ τὸ λόγον τῆς οἰκονομίας εἶναι θεανδρικός. Μὲ τὴν ἔνσαρκο φανέρωσις τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ συνδέεται ὀργανικὰ μὲ τὴ θεότητα. Οἱ Καππαδόκες, καὶ ἰδιαίτερα ὁ ἅγιος Γρηγόριος Νύσσης, στὴν προσπάθειά τους νὰ ἐρμηνεύσουν τὸ μυστήριον τῆς οἰκονομίας τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς θεραπείας καὶ ἀποκαταστάσεως τῆς ἀνθρώπινης φύσεως ἐπιμένουν στὴν ἀδιάσπαστη ἐνότητα τοῦ ἀνθρώπινου φυράματος. Ἡ ἀνθρώπινη φύσις ἀποτελεῖ ἓνα σῶμα, μιὰ συγκεκριμένη καὶ ἀδιάσπαστη ἐνότητα. Αὕτη ἢ ἐνότητα τῆς ἀνθρώπινης φύσεως δηλώνεται ἤδη στὴ διήγησις τῆς δημιουργίας. Μὲ τὴν ἔκφρασις τῆς Γενέσεως «ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον» (1: 27) νοεῖται ὁλόκληρο τὸ ἀνθρώπινον γένος, ὁ ἄνθρωπος ὄχι ὡς ἄτομον, ἀλλὰ ὡς γένος³. Μὲ τὴ δημιουργικὴ δηλ. ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ ἔρχεται στὴν ὑπαρξί «ἀθρόως» καὶ «ἐν κεφαλαίῳ» ὄχι ἓνα μέρος ἀλλὰ «ὄλον τὸ τῆς ἀνθρωπότητος πλήρωμα»⁴. Ἔτσι, ὁ Ἀδάμ, «ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ὄλον ἔσχεν ἐν ἑαυτῷ τῆς ἀνθρώπινης οὐσίας τὸν ὄρον, καὶ ὁ ἐξ ἐκείνου γεννηθεὶς ὡσαύτως ἐν τῷ αὐτῷ τῆς οὐσίας ὑπογράφεται λόγῳ»⁵.

Μόνον ξεκινώντας ἀπ' αὕτη τὴν ἀρχὴ τῆς ἐνότητος τῆς ἀνθρώπινης φύσεως μποροῦμε νὰ κατανοήσουμε γιατί μὲ τὴν παρακοὴ τοῦ Ἀδάμ ἔχασε τὴν αὐθεντικότητά της ἢ φύσις ὁλόκληρη, καὶ γιατί πάλι μὲ τὴν ἐνανθρώπησις τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ἀποκαταστάθηκε τὸ πλήρωμα τῆς ἀνθρώπινης φύσεως, τὸ ἀνθρώπινον γένος ὡς ὁλότης. Μ' ἄλλα λόγια ὁ προαιώνιος Λόγος τοῦ Θεοῦ προσλαμβάνοντας μιὰ συγκεκριμένη καὶ ἀτομικὴ ἀνθρώπινη φύσις προσέλαβε ὄλο τὸ ἀνθρώπινον φύραμα, λόγω ἀκριβῶς τῆς ἐνότητος τῆς ἀνθρώπινης φύσεως. Ἔτσι, ὅπως στὸ πρόσωπο τοῦ Ἀδάμ ἔπεσε καὶ ἀλλοιώθηκε ὁλόκληρο τὸ ἀνθρώπινον γένος, κατὰ ἀνάλογο τρόπο, στὸ πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ ἢ φύσις ὁλόκληρη ξαναβρέθηκε τὴ γνησιότητα καὶ τὸ ἀρχαῖο κάλλος της. Ἡ σωτηρία συνεπῶς ὑποθέτει δυὸ πράγματα, πρῶτον τὴν ἀδιάσπαστη ἐνότητα τῆς ἀνθρώπινης φύσεως καὶ δεύτερον τὴν ὄντολογικὴ ἔνωση τοῦ θείου καὶ τοῦ ἀνθρώπινου στὸ πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ⁶.

Ἡ περὶ τῆς ἐνότητος τῆς ἀνθρώπινης φύσεως πατερικὴ διδασκαλία ἔχει ἰδιαίτερη σημασία γιὰ τὴν κατανόησις τῆς σχέσεως Ἐκκλησίας καὶ κόσμου, ὅπως ἐπίσης καὶ τῆς διακονίας, τὴν ὁποία ὀφείλει ἢ Ἐκκλησία στὸν κόσμον. Ἄν δεχθοῦμε ὅτι τὸ ἀνθρώπινον γένος στὸ σύνολό του ἔχει δεχθῆ τὴν εὐεργετικὴ ἐπίδρασις τῆς σαρκώσεως, ὅτι μὲ τὴν ἐνανθρώπησις ἔχει συντελεσθεῖ μιὰ δομικὴ ἀλλαγὴ σ' ὁλόκληρη τὴν ἀνθρώπινη φύσις, τότε εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νὰ ἀναγνωρίσουμε ὅτι ἢ Ἐκκλησία δὲν εἶναι μιὰ σέκτα τοῦ κόσμου, μιὰ ἀποκλειστικὴ θρησκευτικὴ κοινότητα, ἀλλὰ ἢ μικρὰ ζύμη ποῦ καλεῖται νὰ ζυμώσῃ ὄλο τὸ φύραμα (1 Κορ. 5: 6). Ἄν ὁλόκληρη ἢ ἀνθρώπινη φύσις ἔχει ἐν δυνάμει ἀποκατασταθῆ καὶ ἐλευθερωθῆ ἀπὸ τὴ δουλεία τῆς φθορᾶς καὶ τοῦ θανάτου, ἢ εὐθύνη τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἀκριβῶς αὕτη νὰ μεταφέρει στὸ κάθε ἀνθρώπινον πρόσωπο τὴ λύτρωσις, ὥστε αὐτὸ ἐλεύθερον νὰ ἐδραιώσῃ στὴν ὑπαρξί του τὴ δεδομένη ἐν Χριστῷ θεραπεία τοῦ γένους.

2. Λόγος 45, Εἰς τὸ Ἅγιον Πάσχα, 9. PG 36, 633-636.

3. Γρηγορίου Νύσσης, Περὶ κατασκευῆς ἀνθρώπου, PG 44, 185B.

4. Αὐτόθι, PG 44, 185C.

5. Κατὰ Εὐνομίον, II, αὐτόθι, σ. 30, 7-10. PG 45, 592C.

6. Βλ. Κ. Σκουτέρη, «Ἡ ἐνότης τῆς ἀνθρώπινης φύσεως ὡς πραγματικὴ προϋπόθεσις τῆς σωτηρίας (Ἐκ τῆς ἀνθρωπολογίας τοῦ ἁγίου Γρηγορίου Νύσσης)», *Θεολογία*, 40 (1969), σ. 416 κ.έ. Πρὸβλ. Α. Η. Armstrong, «Platoni Elements in St. Gregory of Nyssa's Doctrine of Man», *Dominican Studies*, 1 (1948), σ. 114. Κ. Ε. Παπαπέτρου, *Ἡ Ἀποκάλυψις τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ γνῶσις Αὐτοῦ*, Ἀθήνα 1969, σ. 65.

Τὰ δῶρα τῶν μάγων

Μεταξὺ τῶν ποικίλων θησαυρῶν καὶ πολυτίμων κειμηλίων, ποὺ μὲ πολλὴ εὐλάβεια φυλάσσονται στὴν Ἱερὰ Μονὴ τοῦ Ἁγίου Παύλου στὸ Ἅγιον Ὅρος, τὴν πρώτη θέσι καταλαμβάνουν, χωρὶς ἀμφιβολία, τὰ Τιμα Δῶρα ποὺ προσέφεραν οἱ τρεῖς ἐξ Ἀνατολῶν Μάγοι στὸν ὡς βρέφος ἐνανθρωπήσαντα Κύριο.

Τὰ Δῶρα αὐτὰ ὡς γνωστὸν εἶναι χρυσοί, λίβανος καὶ σμύρνα. Ὁ χρυσοὸς βρῖσκεται ὑπὸ τὴν μορφή εἰκοσι ὀκτῶ ἐπιμελῶς σκαλισμένων ἐπιπέδων πλακιδίων, ποικίλων σχημάτων (παρλληλογράμμων, τραπεζοειδῶν, πολυγώνων κ.τ.λ.) καὶ διαστάσεων περίπου 5x7 ἐκ. Κάθε πλακίδιο ἔχει διαφορετικὸ σχέδιο πολύπλοκης καλλιτεχνικῆς λειτουργίας. Ὁ λίβανος καὶ ἡ σμύρνα διατηροῦνται ὡς μείγμα μὲ τὴ μορφή ἐβδομήντα περίπου σφαιρικῶν χανδρῶν μεγέθους μικρῆς ἐλιᾶς.

Ἐπειδὴ ἡ πνευματικὴ κυρίως, ἀλλὰ καὶ ἡ υλική, ἱστορικὴ καὶ ἀρχαιολογικὴ ἀξία τῶν Τιμίων Δώρων εἶναι ἀνυπολόγιστη, φυλάσσονται μὲ ιδιαίτερη ἐπιμέλεια στὸ σκευοφυλάκιο τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Ἁγίου Παύλου. Γιὰ λόγους ἀσφαλείας εἶναι κατανεμημένα σὲ διάφορες λειψανοθήκες, μόνον δὲ μέρος αὐτῶν τίθεται σὲ προσκύνησι τῶν ἐπισκεπτῶν τῆς Ἱερᾶς Μονῆς ἢ μεταφέρεται πρὸς ἁγιασμὸν ἐκτὸς Ἁγίου Ὁρους στίς κατὰ τόπους Ἱερὲς Μητροπόλεις.

Ὁ Εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς γράφει γιὰ τὴν Παναγία ὅτι «διετῆρει πάντα τὰ ρήματα ταῦτα ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς» (Λουκ. β' 19 καὶ 51). Πιστεύεται δὲ ἀπὸ τοὺς Θεολόγους ἐρμηνευτὲς ὅτι ἓνα μεγάλο μέρος ἀπὸ αὐτὰ τὰ «ρήματα», τὰ λόγια δηλαδὴ καὶ τὰ γεγονότα τῆς ζωῆς τοῦ Κυρίου, ἢ Θεοτόκος τὰ ἐκμυστηρεῖθηκε στὸν ἅγιο Ἀπόστολο Λουκᾶ, ὁ ὁποῖος καὶ τὰ συμπεριέλαβε στὸ Εὐαγγέλιό του. Δὲν χωρεῖ καμία ἀμφιβολία ὅτι παράλληλα μὲ τὰ ἅγια «ρήματα» τοῦ Κυρίου, ἢ Ὑπεραγία Θεοτόκος «διετῆρει» καὶ ὅ,τι ἄλλο σχετικὸ μὲ τὴν ἐπίγεια ζωὴ Του καὶ φυσικὰ τὰ Τιμα Δῶρα.

Σύμφωνα μὲ τὴν ἱστορικὴ καὶ θρησκευτικὴ μας παράδοσι, ἢ Παναγία Μητέρα τοῦ Κυρίου, πρὸ τῆς Κοιμήσεώς της, τὰ παρέδωσε μαζί μὲ τὴν τιμία Ἐσθῆτα καὶ τὴν ἁγία της Ζώνη στὴν Ἐκκλησία τῶν Ἱεροσολύμων, ὅπου καὶ παρέμειναν μέχρι τὸ ἔτος 400 περίπου.

Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο, ὁ αὐτοκράτορας Ἀρκάδιος τὰ μετέφερε στὴν Κωνσταντινούπολι πρὸς ἁγιασμὸν τοῦ λαοῦ καὶ προβολὴ καὶ ἀραγὴ τῆς Βασιλευούσης, ὅπου καὶ παρέμειναν μέχρι τῆς ἀλώσεώς της ἀπὸ τοὺς Φράγκους τὸ ἔτος 1204. Στὴ συνέχεια καὶ γιὰ ἐξήντα περίπου χρόνια μεταφέρθηκαν, γιὰ λόγους ἀσφαλείας, μαζί μὲ ἄλλα κειμήλια καὶ θησαυροὺς στὴ Νίκαια τῆς Βιθυνίας, τὴν προσωρινὴ πρωτεύουσα τοῦ Βυζαντίου. Μετὰ τὴν ἀποχώρησι τῶν σταυροφόρων, ἐπὶ αὐτοκράτορος Μιχαὴλ Παλαιολόγου, ἐπεστράφησαν στὴν Κωνσταντινούπολι, ὅπου παρέμειναν μέχρι τῆς ὑποδουλώσεώς της στοὺς Τούρκους τὸ 1453.

Μετὰ τὴν ἄλωσι τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἡ εὐλαδέστατη Χριστιανὴ μητέρα τοῦ Μωάμεθ τοῦ κατακτητοῦ Μάρω τὰ μετέφερε αὐτοπροσώπως στὴν Ἱερὰ Μονὴ Ἁγίου Παύλου στὸ Ἅγιον Ὅρος. Ἡ Μονὴ αὐτὴ τῆς ἦταν γνωστὴ καθόσον ὁ πατέρας της, Γεώργιος, ὁ βασιλεὺς τῆς Σερβίας, ἔκτισε τὸν καθολικὸ ναὸ της, πρὸς τιμὴν τοῦ Ἁγίου Μεγαλομάρτυρος Γεωργίου τοῦ Τροπαιοφόρου.

Κατὰ τὴν ἀγιορειτικὴ παράδοσι, καθὼς ἡ Μάρω ἀνέβαινε ἀπὸ τὸν ἄρσανά (λιμάνι) στὴ Μονή, ἢ Κυρία Θεοτόκος μὲ ὑπερφυσικὸ τρόπο τὴν ἐμπόδισε νὰ πλησιάσῃ στὴ Μονή καὶ νὰ παραδιάσῃ τὸ ἄβατον τοῦ Ἁγίου Ὁρους. Αὐτὴ ὑπάκουσε καὶ παρέδωσε ταπεινὰ τὰ Τιμα Δῶρα στοὺς εὐλαβεῖς μοναχοὺς, οἱ ὁποῖοι καὶ ἔστησαν στὸ σημεῖο ἐκεῖνο τῆς θεομητορικῆς παρουσίας ἓνα Σταυρὸ ποὺ σώζεται μέχρι σήμερον καὶ λέγεται «Σταυρὸς τῆς Βασιλείσης». Τὸ σουλτανικὸ ἔγγραφο μὲ τίς σχετικὲς πληροφορίες παραδόσεως τῶν Τιμίων Δώρων φυλάσσεται στὸ ἀρχεῖο τῆς Μονῆς τοῦ Ἁγίου Παύλου.

Ἡ αὐθεντικότητα τῶν Τιμίων Δώρων στηρίζεται κατὰ ἓνα μέρος στὴν προφορικὴ παράδοσι καὶ κατὰ τὸ ὑπόλοιπο στὴν ἱστορία. Ἐκεῖνο ὅμως ποὺ ἀκράδαντα δεβαιώνει τὴ γνησιότητα τῶν Τιμίων Δώρων εἶναι ἡ ἄρρητη εὐωδία ποὺ ὠρισμένα ἀπὸ αὐτὰ ἀδιαλείπτως καὶ ὠρισμένα κατὰ καιροὺς ἀναδίδουν καὶ ἡ πλούσια ἱαματικὴ καὶ θαυματουργικὴ χάρις ποὺ μέχρι τῶν ἡμερῶν μας ἀναδύζου.

(Ἐπιμέλεια Ν.Χ.)

«Καὶ ἐλθόντες εἰς τὴν οἰκίαν εἶδον τὸ παιδίον μετὰ Μαρίας τῆς μητρὸς αὐτοῦ, καὶ πεσόντες προσεκύνησαν αὐτῷ καὶ ἀνοίξαντες τοὺς θησαυροὺς αὐτῶν προσήνεγκαν αὐτῷ δῶρα, χρυσοὺν καὶ λίβανον καὶ σμύρναν» (Ματθ. β' 11).

Στὸν πληθωρισμὸ τῶν εἰκόνων ἡ μοναδικότητα τοῦ Γκρέκο

Τῆς κ. ΕΥΦΗΜΙΑΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ

Ἀπὸ τὶς 18 Ὀκτωβρίου 1999 μέχρι τὶς 17 Ἰανουαρίου 2000 πραγματοποιεῖται στὴν Ἑθνικὴ Πινακοθήκη Ἀθηνῶν - Μουσεῖο Ἀλεξάνδρου Σούτζου, ἡ μεγαλύτερη καὶ πληρέστερη ἔκθεση γιὰ τὸν Γκρέκο ποὺ ἔχει γίνει ποτέ, περιλαμβάνουσα 72 ἔργα του. Αὐτὸ εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα τριεθνῶς συνεργασίας, τῆς δικῆς μας –γενέθλιας γιὰ τὸν Γκρέκο– χώρας μὲ τὴ Μαδρίτη καὶ τὴ Ρώμη.

Ἡ ἐπίτευξη τῆς πνευματικῆς καὶ καλλιτεχνικῆς τριμεροῦς συνεργασίας δὲν εἶναι τυχαῖο γεγονός. Διότι ἡ ζωὴ τοῦ Δομήνικου Θεοτοκόπουλου συνδέεται μὲ τὶς χῶρες αὐτές. Γεννήθηκε στὸ Ἡράκλειο Κρήτης τὸ 1541, ὅπου παραμένει μέχρι ποὺ γίνεται ὄρμος καλλιτέχνης τῆς βυζαντινῆς παράδοσης. Σὲ ἡλικία 26 ἐτῶν μεταβαίνει στὴ Ρώμη, ὅπου ἔρχεται σὲ στενότερη ἐπαφή μὲ τὸ πνεῦμα τῆς Ἀναγέννησης καὶ τὶς μορφές τοῦ μανιερισμοῦ. Κατόπιν, τὸν ἀναμένει ἡ Ἰσπανία γιὰ νὰ ὀλοκληρωθεῖ ὡς καλλιτέχνης, μέσα στὴ μυστικιστικὴ ἀτμόσφαιρα τοῦ Τολέδο¹.

Ἄσπονδο ἀφορᾶ στὴν ἀνθήση τῆς ζωγραφικῆς του, αὐτὴ συνδέεται μὲ τὴν ὑπαρξὴ εὐνοϊκῶν περιστάσεων στὸ Τολέδο. Ἐκεῖ, σημειώνει ὁ Ι. Μ. Χατζηφώτης, «δημιούργησε μιὰ προσωπικὴ τέχνη, μοναδικὴ καὶ ἀπαράμιλλη, στὴν ὁποία συγκέρασε τὴν πνευματικὴ τῆς βυζαντινῆς παράδοσης μὲ τὴν εὐαισθησία τῆς βενετικῆς τέχνης, δημιουργώντας τὴ δική του τεχνοτροπία, ποὺ ἔμεινε γνωστὴ ὡς “τεχνοτροπία τοῦ Γκρέκο²”».

Ὁ Δομήνικος Θεοτοκόπουλος, ὁ Κρῆς καθὼς συνήθιζε νὰ ὑπογράφει ἐλληνικότητα μὲ τὴν

πλαγιογράμματη ἐπισεισυρμένη γραφὴ του, εἶναι γνωστὸς στὴν Ἑλλάδα ἐκτὸς τῶν ἄλλων καὶ γιὰ τὴν ἱστορικὴ εἰκόνα τῆς Κοίμησης τῆς Θεοτόκου, ποὺ φυλάσσεται στὸν ὁμώνυμο ναὸ τῆς Ἐρμούπολης Σύρου. Τὴν ἀγιογράφησε γύρω στὸ 1565 καὶ φέρει τὴν ὑπογραφή «ΔΟΜΗΝΙΚΟΣ ΘΕΟΤΟΚΟΠΟΥΛΟΣ Ο ΔΕΙΞΑΣ». Ἡ εἰκόνα αὐτὴ βρέθηκε στὰ Ψαρά, καὶ –μετὰ τὴν καταστροφή τοῦ νηιοῦ– Ψαριανοὶ πρόσφυγες τὴν μετέφεραν στὴ Σύρο. Γιατὸ κι ἡ εἰκόνα ὀνομάζεται ἡ Παναγία τῶν Ψαριανῶν.

Ὁ Γκρέκο, ὅπως πανθομολογεῖται, εἶναι ἓνας μεγάλος, μοναδικὸς ζωγράφος, ἓνας οἰκουμενικὸς pintor sabio (σοφὸς ζωγράφος).

1. Βλ. Ἐλ Γκρέκο, *Ταυτότητα καὶ Μεταμόρφωση. Κρήτη – Ἰταλία – Ἰσπανία*, ἐπιμ. J. Álvarez Lopera (Μιλάνο: Skira Editore, 1999), σελ. 17.

2. Δομήνικος Θεοτοκόπουλος. *Γκρέκο, ὁ Ἕλληνας – ὁ Ὀρθόδοξος – ὁ Κρητικὸς ζωγράφος τοῦ Τολέδο* (Ἀθήνα: Ἄλκυων, 1995), σελ. 6.

Γ΄ Ἡ ἄσκησις τοῦ χαρίσματος

Τοῦ Θεοφίλ. Ἐπισκόπου Ἀχελώου κ. ΕΥΘΥΜΙΟΥ

Γιὰ τὴν ἄσκησις τῆς πνευματικῆς πατρότητος, ἐκ μέρους τῶν λειτουργῶν τῆς Ἐκκλησίας, ἔχουν ἐκδοθεῖ εἰδικὰ ἐγχειρίδια καὶ παλαιότερα¹ καὶ πρόσφατα². Στὰ βιβλία αὐτά, γίνεται διεξοδικὴ ἀνάπτυξις ὅλων τῶν θεμάτων ποὺ σχετίζονται μὲ τὴν ἄσκησις τῆς πνευματικῆς πατρότητος.

Ὡστόσο, ἡ ἄσκησις τῆς πνευματικῆς πατρότητος δὲν εἶναι εὐκόλο πρᾶγμα. Διότι, ἐκτός τοῦ χαρίσματος, στὸ ζήτημα αὐτὸ ὑπεισέρχονται καὶ τὰ ἀνθρώπινα στοιχεῖα τόσο τῶν ἐκκλησιαστικῶν λειτουργῶν ὅσο καὶ τῶν πιστῶν. Ὡς ἐκ τούτου, χρειάζεται πάντοτε προσοχή, ὥστε τὰ στοιχεῖα αὐτὰ νὰ μὴ δυσχεραίνουν τὴν ἄσκησις τοῦ καθαρὰ χαρισματοῦ αὐτοῦ λειτουργήματος τῆς πνευματικῆς πατρότητος. Εἶναι, λοιπόν, χρήσιμο, στὸ σημερινὸ μας ἄρθρο, νὰ ἀναφερθοῦμε στὶς προϋποθέσεις ποὺ ἀπαιτοῦνται, προκειμένου ἕνας ἱερεὺς νὰ ἀσκήσει τὸ λειτούργημα τῆς πνευματικῆς πατρότητος.

α. Πνευματικὴ ὠριμότητα: Ὁ ἱερεὺς, ὅταν χειροτονεῖται καὶ κατὰ τὰ πρῶτα χρόνια τῆς ἱερατικῆς του λειτουργίας δὲν εἶναι συνήθως

ἔτοιμος, γιὰ νὰ ἀσκήσει τὸ ἔργο τῆς πνευματικῆς πατρότητος³. Ἡ ἄσκησις τῆς πνευματικῆς πατρότητος προϋποθέτει πνευματικὴ ὠριμότητα, ἡ ὁποία δὲν ἀποκτᾶται αὐτομάτως διὰ τῆς χειροτονίας, ἀλλὰ κατακτᾶται μὲ τὴ συνεχὴ προσωπικὴ προσπάθεια τοῦ ἱερέα. Ἡ πνευματικὴ αὐτὴ ὠριμότητα δὲν σχετίζεται τόσο μὲ τὴν ἡλικία τῶν ἱερέων ὅσο μὲ τὴν πνευματικὴν τους «ἡλικία». Ἡ πνευματικὴ ὠριμότητα εἶναι καρπὸς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ ἀποκτᾶται μὲ τὴν ἀξιοποίηση ὅλων τῶν μέσων ποὺ προσφέρει ἡ Ἐκκλησία, γιὰ τὸν ἀγιοπνευματικὸν καταρτισμὸν τῶν μελῶν της. Ὁ ἱερεὺς δὲν εἶναι ἀπλῶς «ἀγωγός» τῆς θείας Χάρης, ἀλλὰ καὶ «δοχεῖον» τῆς θείας Χάρης. Ἡ ἱερωσύνη καὶ ἡ θεία Χάρις δίδονται κατὰ πρῶτον γιὰ τὴν πνευματικὴν ὁλοκλήρωσις καὶ σωτηρία τοῦ ἴδιου τοῦ ἱερέα καὶ ἔπειτα γιὰ τὸν ἀγιασμὸν καὶ τὴν σωτηρία τῶν ἄλλων.

Ὁ ἀπόστολος Παῦλος, ἀπευθυνόμενος πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Μ. Ἀσίας, εἶπε: «Προσέχετε ἑαυτοῖς καὶ παντὶ τῷ ποιμνίῳ ἐν ᾧ ὑμᾶς τὸ Πνεῦμα τὸ

1. Βλ. Νικοδήμου τοῦ Ἀγιορείτου, Ἐξομολογητᾶριον.

2. Βλ. Ἀρχιμ. Χριστοφόρου Σταυροπούλου, Ποιμαντικὴ τῆς μετανοίας, καὶ Ἡ θύρα τῆς χάριτος, ἱερά ἐξομολόγησι. Ἐκδ. Ἀποστ. Διαζονίας.

3. Γι' αὐτὸ καὶ σύμφωνα μὲ τὴν ἐκκλησιαστικὴν τάξιν, ὁ Ἐπίσκοπος κρίνει ποιὸς ἱερεὺς καὶ πότε εἶναι πνευματικῶς ὠριμος γιὰ νὰ ἀσκήσει τὸ λειτούργημα τῆς πνευματικῆς πατρότητος.

“Άγιον ἔθετο... ποιμαίνειν τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Κυρίου» (Πράξ. κ' 28. Πρβλ. καὶ τὴν ὁμιλίαν τοῦ Μ. Βασιλείου, μὲ τίτλο: «Πρόσεχε σεαυτῶ»). Εἶναι χαρακτηριστικὸ ὅτι καὶ ὀνομαστοὶ ἅγιοι τῆς Ἐκκλησίας μας (ἅγιος Σεραφεῖμ τοῦ Σάρωφ) ἄσκησαν τὸ χάρισμα τῆς πνευματικῆς πατρότητος σὲ προχωρημένη ἡλικία, ὅταν ἡ Χάρις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος τοὺς ὤθησε πρὸς τοῦτο.

6. Ποιμαντικὴ ἰκανότητα. Τὰ θέματα καὶ τὰ ἁμαρτήματα τῶν πιστῶν ποὺ θὰ κληθεῖ νὰ ἀντιμετωπίσει ὁ πνευματικὸς πατέρας εἶναι πολλὰ καὶ πολύπλοκα. Γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τῶν προβλημάτων αὐτῶν, πέρα τοῦ ἱερατικοῦ χαρίσματος, χρειάζεται καὶ εἰδικὸς ποιμαντικὸς καταρτισμὸς.

Ὁ ἱερεὺς ποὺ θὰ κληθεῖ νὰ ἀσκήσει τὸ χάρισμα τῆς πνευματικῆς πατρότητος πρέπει νὰ εἶναι καταρτισμένος ποιμαντικὰ καὶ νὰ γνωρίζει τοῦλάχιστον τὰ βασικὰ στοιχεῖα τῆς ποιμαντικῆς ἐπιστήμης. Καὶ εἶναι εὐτύχημα τὸ ὅτι σήμερα ὑπάρχουν ἀρκετὰ ποιμαντικὰ ἐγχειρίδια, τὰ ὁποῖα μπορεῖ ὁ ἱερεὺς νὰ συμβουλεύεται καὶ νὰ μελετᾷ.

Ὁ πνευματικὸς δὲν πρέπει νὰ ἔχει τὴν πεποίθηση ὅτι τὰ «ξέρει ὅλα», ἐπειδὴ εἶναι ἱερεὺς. Ὅποιος ἔχει αὐτὴ τὴν ἐντύπωση γιὰ τὸν ἑαυτό του, δὲν εἶναι κατάλληλος γιὰ νὰ ἀσκήσει τὴν πνευματικὴ πατρότητα. Ὁ πνευματικὸς ἱερεὺς πρέπει νὰ πιστεύει στὴν ἀνεπάρκειά του καὶ νὰ προσπαθεῖ συνεχῶς νὰ καλύπτει τὰ κενὰ τῆς ποιμαντικῆς του παιδείας. Ἐπίσης, κατὰ τὴν ἄσκηση τοῦ λειτουργήματος, ἄς μὴ σπεύδει νὰ δίδει ἀπαντήσεις καὶ λύσεις, γιὰ εἰδικὰ ζητήματα ποὺ δὲν γνωρίζει. Ἄς ἐπιφυλάσσεται, γιὰ νὰ μελετήσῃ τὸ ζήτημα περισσότερο ἢ καὶ γιὰ νὰ ἐρωτήσῃ καὶ ἄλλον ἢ ἄλλους ἐμπειρότερους πνευματικούς.

γ. Γνώσεις ψυχολογίας. Ὁ πνευματικὸς ἱερεὺς, ἐξάλλου, πρέπει νὰ ἔχει καὶ μερικὲς βασικὲς γνώσεις ψυχολογίας. Ἡ ψυχολογικὴ ἐπιστήμη, βέβαια, ἀναφέρεται σὲ ψυχοσωματικὰ καὶ ὄχι σὲ πνευματικὰ θέματα. Ὡστόσο,

ὅπως εἶναι γνωστὸ, ψυχοσωματικὲς καταστάσεις ἐπιδροῦν ὅπωςδήποτε καὶ στὴν πνευματικὴ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων. Μερικὰ θέματα, γιὰ τὰ ὁποῖα καταφεύγουν οἱ πιστοὶ στὸν ἱερέα πνευματικὸ δὲν εἶναι πνευματικά, ἀλλὰ ἀνάγονται στὴν ἀρμοδιότητα τοῦ ψυχιάτρου. Εἶναι, ἐπομένως, χρήσιμο, ὁ ἱερεὺς-πνευματικὸς νὰ μπορεῖ νὰ διακρίνει τὰ καθαρῶς ψυχολογικὰ προβλήματα, ἀπὸ τὰ θέματα ποὺ ἀνάγονται στὴ σφαῖρα τοῦ πνευματικοῦ καταρτισμοῦ καὶ σωτηρίας τοῦ ἀνθρώπου.

δ. Πνευματικὴ γονιμότητα. Οἱ ἄνδρες ποὺ νυμφεύονται δὲν γίνονται ὅλοι πατέρες. Ἡ τεκνογονία εἶναι ἰδιαίτερο χάρισμα ποὺ δίδεται ἀπὸ τὸν Θεό. Ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἐπισημαίνει τὴ διαφορά ποὺ ὑπάρχει μεταξὺ παιδαγωγῶν καὶ πατέρων. Οἱ παιδαγωγοὶ διδάσκουν τὰ παιδιά ἐνῶ οἱ πατέρες γεννοῦν τὰ παιδιά: «Ἐὰν μυρίους παιδαγωγοὺς ἔχητε ἐν Χριστῶ, ἀλλ' οὐ πολλοὺς πατέρες. Ἐν γὰρ Χριστῶ Ἰησοῦ διὰ τοῦ Εὐαγγελίου ἐγὼ ὑμᾶς ἐγέννησα» (Α' Κορ. δ' 15).

Ὑπάρχουν ἱερεῖς ποὺ ἔχουν τὸ χάρισμα τοῦ λόγου, τῆς λειτουργικῆς προσφορᾶς, τῆς συγγραφῆς, τῶν ἔργων τῆς ἀγάπης καὶ πρόνοιας κ.λπ., δὲν ἔχουν ὅμως τὸ χάρισμα τῆς πνευματικῆς πατρότητος. Ἄς μὴ δυσανασχετοῦν γι' αὐτό. «Ἐκαστος τὸ ἴδιον χάρισμα ἔχει ἐκ Θεοῦ, ὃς μὲν οὕτως ὃς δὲ οὕτως» (Α' Κορ. ζ' 7). Οὕτε, ἐπίσης, πρέπει νὰ δημιουργοῦνται ζηλοτυπίες καὶ ἔριδες, γιὰ τὸ θέμα τῶν χαρισμάτων. Ἐπ' αὐτοῦ ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἔχει γράψῃ ἀρκετὰ (βλ. Α' Κορ. κεφ. ΙΒ' καὶ ΙΓ').

Ἡ ἄσκηση, ἐπομένως, τῆς πνευματικῆς πατρότητος προϋποθέτει τὸ χάρισμα τῆς πνευματικῆς γονιμότητας. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι πνευματικοὶ πατέρες γίνονται μόνο ἐκεῖνοι, στοὺς ὁποίους ὁ Θεός, πέρα τῆς ἱερωσύνης, χορηγεῖ τὸ εἰδικὸ αὐτὸ χάρισμα. Ἡ πνευματικὴ πατρότητα, λοιπόν, εἶναι εἰδικὸ χάρισμα τοῦ Θεοῦ, τὸ ὁποῖο οἱ πνευματικοὶ πατέρες ὀφείλουν νὰ καλλιεργοῦν μὲ φόβο Θεοῦ.

Ἡ Ἐκκλησία ὡς κρίκος συνδετικὸς τῶν συλλογικῶν προσπαθειῶν ἑθελοντικῆς αἰμοδοσίας

(Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο τεῦχος)

Τοῦ Πρωτοπρ. ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΣΚΙΑΔΑΡΕΣΗ

Κατὰ συνέπεια, τὸ κυρίαρχο καὶ λυτρωτικὸ μήνυμα ποὺ ἐκπέμπει μόνιμα καὶ διαχρονικὰ ἡ Ἐκκλησία μας εἶναι ὅτι: «Κάθε Θεία Λειτουργία, Εὐχαριστιακὴ σύναξις, βεβαιώνει ὅτι δὲν εἴμεθα “ἄτομα” χωρισμένα ἀπὸ τὸ Θεὸ καὶ μεταξύ μας. Εἴμαστε καὶ γινόμεστε “κοινωνία”, ἀδελφότης, οἰκογένεια τοῦ Θεοῦ, Σῶμα Χριστοῦ, θεανθρωπίνη ἔνωσις»⁴.

Μὲ δάση τίς ἀνωτέρω θεμελιακὲς ἀλήθειες τῆς πίστεώς μας εὐκόλα ἀντιλαμβάνεται κανεὶς γιατί ἡ Ἐκκλησία ὅταν εἶναι καὶ λειτουργεῖ ὡς κοινωνία πίστεως καὶ ἀγάπης, ὡς ζωντανὸς ὄργανισμὸς καὶ δὲν ξεπέφτει σὲ τυπικὸ καὶ συμβατικὸ θεσμικὸ καθίδρυμα, ποὺ ἐπαναλαμβάνει ἔθιμκὰ καὶ ἔθιστικὰ τὸν ἑαυτὸ της, μπορεῖ καὶ πρέπει νὰ εἶναι καὶ νὰ λειτουργεῖ ὡς **κρίκος συνδετικὸς** τῶν συλλογικῶν προσπαθειῶν τῆς ἑθελοντικῆς καὶ μὴ ἀμειδόμενης αἰμοδοσίας, ἐνισχύοντας ἔτσι τὴν κοινὴν προσπάθεια τῶν νόμιμων θεσμικῶν φορέων καὶ κέντρων αἰμοδοσίας, ποὺ διαχειρίζονται (ὀφείλουν νὰ διαχειρίζονται) τὸ αἷμα, μὲ δάση τὴν κείμενη νομοθεσία καὶ τὰ ἰσχύοντα σχετικὰ καταστατικά τους. Προφανῶς σὲ καμιά περίπτωσι δὲν πρέπει (διότι δὲν συντελεῖ στὴν ἐπίτευξη τοῦ βασικοῦ στόχου ποὺ εἶναι ἡ ἐξυπηρέτηση καὶ ἡ βοήθεια τῶν ἀσθενῶν) νὰ γίνεται διάσπαση τῶν προσπαθειῶν καὶ διασπάθιση τοῦ αἵματος. Ἐὰν ἡ Ἐνορία ὡς κύτταρο τῆς Ἐκκλησίας, δὲν ἐνεργεῖ καὶ στὸν τομέα αἰμοδοσίας ἐνωτικά, τότε οἱ ἐπὶ μέρος αἰμοδοτικὲς προσπάθειες μπορεῖ καὶ νὰ ἐκφυλλίζονται

καὶ βεβαίως νὰ ἀποδυναμώνονται χωρὶς νὰ ἐκπληρώνουν τὸ σκοπὸ γιὰ τὸν ὁποῖο ὑπάρχουν. Ὅφειλει, ἐπομένως, μὲ τὰ μέλη της ἡ Ἐκκλησία σὲ κάθε αἰμοδοτικὸ ᾠρο - σύλλογο, ἀφενὸς νὰ ἐνισχύει τὴν προσπάθεια τοῦ συγκεκριμένου ᾠρου καὶ ἀφ' ἑτέρου νὰ ὠθεῖ στὴ σύγκληση τῶν ἐπὶ μέρος προσπαθειῶν σὲ ἄμηση καὶ διάφανη συνεργασία μὲ τὰ ἀναγνωρισμένα καὶ νόμιμα κέντρα αἰμοδοσίας τῶν νοσοκομείων μας ποὺ πρέπει νὰ λειτουργοῦν (καὶ λειτουργοῦν) μὲ διαφάνεια καὶ φερεγγυότητα, διαχειρίζονται δὲ τὸ αἷμα «μετὰ φόβου Θεοῦ», διακριτικῆς προσοχῆς, πραγματικῆς εὐσυνειδησίας καὶ ἐξαιρετικῆς εὐαισθησίας, ἔτσι ὥστε νὰ εἶναι σὲ θέση σὲ κάθε περίπτωσι νὰ ἀνταποκριθοῦν, προσφέροντας τὸ αἷμα ποὺ θὰ ἀπαιτηθεῖ στὴ συγκεκριμένη πραγματικὴ ἀνάγκη -περίστασι. Βεβαίως αὐτὸ προϋποθέτει παντοτινὴ ἐπάργεια αἵματος. Κατὰ συνέπεια ἡ Ἐκκλησία, ὅταν λειτουργεῖ ὡς κρίκος συνδετικὸς τῶν ἐπὶ μέρος προσπαθειῶν, μπορεῖ νὰ βοηθήσει στὴν ἐνίσχυση τῆς αἰμοδοσίας, σφυρηλατώντας αἰμοδοτικὴ συνείδησι στοὺς πιστοὺς ποὺ ἐπιθυμοῦν καὶ μποροῦν νὰ εἶναι ἑθελοντὲς αἰμοδότες, ἀλλὰ καὶ ἐνισχύοντας καί, τρόπον τινά, ἐξασφαλίζοντας τὴν ἐπάργεια αἵματος.

2. Καὶ περνώντας στὴν ἀπάντησι τοῦ β' ἐρωτήματος ποὺ θέσαμε, ἐπιχειροῦμε νὰ διατυπώσουμε συγκεκριμένη ἐφαρμοσμένη πρότασι ἀπ' τὴν ὀπτικὴ γωνία τῆς Ἐκκλησίας, σημειώνοντας ὡς βασικὰ προαπαιτούμενα τρία τινά:

4. Βλ. Ἀρχμ. Γεωργίου Καψάνη, Ἐκκλησία καὶ Ἐνορία, στὸν συλλογικὸ τόμο: Ἐνορία: πρὸς μιὰ νέα ἀνακάλυψή της, Ἀκρίτας σειρά «Ὁρθόδοξη Μαριτορία» Ἀρ. 37, σελ. 15.

α. Απαιτείται απόλυτος σεβασμός ἀφ' ἑνὸς στίς ὑποδείξεις καὶ ἀποφάσεις τῆς Π.Ο.Υ. καὶ ἀφ' ἑτέρου στήν κείμενη νομοθεσία τῆς χώρας μας.

β. Ἡ Ἐκκλησία ὅταν ὁμιλεῖ γιὰ αἰμοδοσία τὴν ἐννοεῖ πάντοτε καὶ μόνον ἑθελοντικὴ καὶ μὴ ἀμειβόμενη - δωριστικὴ καὶ

γ. Ἡ Ἐκκλησία πάντα στὰ πλαίσια τῆς ποιμαντικῆς τῆς εὐαισθησίας καὶ γιὰ τὴν σωματικὴ ὑγεία τοῦ ἀνθρώπου (πέραν τῆς ψυχικῆς του τοιαύτης) ἔχει συνειδητοποιήσει (καὶ ὀφείλει νὰ συνειδητοποιεῖ κάθε στιγμή) τὴν υποχρέωσή της νὰ συμβάλλει μὲ τρόπο συγκεκριμένο, τόσο σὲ ὀργανωτικὸ ὅσο καὶ σὲ λειτουργικὸ ἐπίπεδο στὸ πράγματι σοβαρότατο ζήτημα τῆς αἰμοδοσίας. Προφανῶς ἔτσι ἐννοεῖ τὴν ὅλη ὑπόθεση ὡς ὀφειλόμενη ποιμαντικὴ τῆς διακονία καὶ προσφορὰ στὸν ἔχοντα ἀνάγκη αἵματος ἀσθενὴ συνάνθρωπο-ἀδελφὸ μας. Ἐξ ἄλλου ὀφείλει νὰ ἀφουγκράζεται τὸν πόνο καὶ τὴν ἀδύρητη αὐτὴ ἀνάγκη τοῦ σύγχρονου ἀνθρώπου, πὺ ἀποτελεῖ ταυτόχρονα καὶ σημερινὴ κορυφαία κοινωνικὴ ἀπαίτηση, δοθέντος ὅτι τὰ πολλὰ δυστηχῆματα, οἱ αὐξανόμενες -δυστηχῶς- θεομηνίες καὶ ἡ πληθώρα σοβαρῶν ἀσθενειῶν πιέζουν ὅλο καὶ περισσότερο τὸ σύνολο κοινωνικὸ σῶμα, συνεπῶς κατὰ μείζονα λόγο τὴν Ἐκκλησία, ὡς κοινωνία πίστεως καὶ ἀγάπης, τῆς ὁποίας ὁ Ἰδρυτής, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, κατὰ τὴν ἐπὶ γῆς ζωὴ Του «διήλθεν εὐεργετῶν καὶ ἰώμενος πάντας» (Πράξ. 10,38), γινόμενος τελικὰ ὁ Πρῶτος καὶ Μεγάλος Αἰμοδότης τοῦ κόσμου. Πρὸς τοῦτο λοιπὸν εἰδικότερα προτείνουμε:

1. Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος σὲ ἐπιτελικὸ ἐπίπεδο (ἐπίπεδο Ἱερᾶς Συνόδου - Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς Κοινωνικῆς Πρόνοιας καὶ Εὐποιῆς καὶ Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς Ποιμαντικοῦ ἔργου) καὶ βεβαίως πάντοτε σὲ συνεργασία μὲ τὶς κατὰ τόπους Ἱερᾶς Μητροπόλεις, τὶς ἀρμόδιες κρατικὲς ἀρχὲς καὶ ὑπεύθυνους ἀναγνωρισμένους φορεῖς, καθὼς καὶ μὲ τὴν Π.Ο.Υ., νὰ μελετήσει (καὶ νὰ μελετᾷ στὸ διηνεγὲς) σοβαρὰ καὶ ὑπεύθυνα τὸ κρίσιμο ζήτημα τῆς ἑθελοντικῆς καὶ μὴ ἀμειβόμενης αἰμοδοσίας καὶ σὲ ὅλες τὶς παραμέτρους του καὶ νὰ ἰδρύσει **Κεντρικὰ Γραφεῖα**

Αἰμοδοσίας στίς κατὰ τόπους Ἱερᾶς Μητροπόλεις καὶ βεβαίως ὅπου τοῦτο εἶναι ἐφικτό. Βασικὸς στόχος αὐτῶν τῶν Γραφείων θὰ εἶναι ἡ ἐνθάρρυνση καὶ ἡ σωστὴ καθοδήγηση τῶν Ἐφημεριῶν νὰ δραστηριοποιηθοῦν στίς ἐνορίες τους πρὸς τὴν κατεύθυνση τῆς ὀργάνωσης Ὁμάδων Ἐνοριτῶν ἑθελοντικῆς καὶ μὴ ἀμειβόμενης προσφορᾶς αἵματος σὲ ἀγαστὴ καὶ γόνιμη συνεργασία μὲ τοὺς ἐπιτετραμμένους πρὸς τοῦτο τοπικοὺς φορεῖς. Προφανῶς τὰ Κεντρικὰ Γραφεῖα Αἰμοδοσίας θὰ λειτουργήσουν ὡς περιφερειακὰ συντονιστικὰ ὄργανα, πὺ θὰ ἀκολουθοῦν τὶς βασικὲς κατευθύνσεις τοῦ ἀρμοδίου Ἐπιτελικοῦ Συντονιστικοῦ Ὁργάνου, τὸ ὁποῖο θὰ μελετᾷ καὶ θὰ χαράσσει τὴν Ποιμαντικὴ τῆς Ἐθελοντικῆς Αἰμοδοσίας γιὰ τὴν ὑλοποίηση τῆς ὁποίας ὑπεύθυνες θὰ εἶναι οἱ Ἐνοριακὲς Ὁμάδες Ἐθελοντικῆς Αἰμοδοσίας, οἱ ὁποῖες φύσει καὶ θέσει θὰ εἶναι καὶ οἱ βασικοὶ μοχλοὶ ἐφαρμογῆς τοῦ ἐν λόγω θεσμοῦ.

2. Οἱ κληρικοὶ καὶ τὰ ὑπόλοιπα λαϊκὰ στελέχη τῆς Ἐκκλησίας μας πὺ ἄμεσα ἢ ἔμμεσα ἐμπλέκονται στὸν ποιμαντικὸ τομέα τῆς Αἰμοδοσίας νὰ καταρτίζονται τακτικὰ καὶ νὰ παρακολουθοῦν ἀνελλιπῶς τὶς ἐξελίξεις πάνω στὸ συγκεκριμένο ἀντικείμενο σὲ ἐπίπεδο θεωρητικὸ καὶ πρακτικὸ, ἀξιοποιώντας τὶς παρουσιαζόμενες καὶ προσφερόμενες εὐκαιρίες εἴτε στὸ κέντρο εἴτε στήν περιφέρεια. Βεβαίως νὰ μετέχουν σὲ αὐτὲς διακριτικὰ ἀλλὰ καὶ πάνω καὶ πέρα ἀπὸ τὶς ὁποῖες διχαστικὲς σκοπιμότητες ἢ διαφορὲς, πὺ μπορεῖ νὰ ὑπάρχουν καὶ πὺ, δυστηχῶς, κατακερματίζουν τὸ κοινωνικὸ σῶμα καὶ ἀποδυναμώνουν τὸν κοινωνικὸ ἰστό.

3. Τὰ ἐν λόγω ἐπιτετραμμένα στελέχη τῆς Ἐκκλησίας καὶ προπαντὸς οἱ κληρικοὶ μας ὀφείλουν νὰ δροῦν ἐνωτικὰ μεταξὺ τῶν ἐπὶ μέρους προσπαθειῶν ἑθελοντικῆς καὶ μὴ ἀμειβόμενης Αἰμοδοσίας. Νὰ ἐνθαρρύνουν πάντοτε τὶς ἐπὶ μέρους προσπάθειες, στίς ὁποῖες ὅπωςδήποτε μετέχουν μέλη τῆς Ἐκκλησίας μας καὶ νὰ τὶς βοηθοῦν νὰ συγκλίνουν καὶ νὰ συνεργάζονται μεταξὺ τους γιὰ τὸν κοινὸ στόχο πὺ εἶναι ἡ ἀνιδιοτελεῖς προσφορὰ αἵματος στὸν ὁποιονδήποτε

Ἡ μεταστροφή ἑνὸς μεγάλου ἁμαρτωλοῦ μετὰ τὴν ἐξομολόγησή του στὸν Στάρετς Ζωσιμᾶ

Τοῦ Καθηγ. Μιχ. Μακρόκη

Ἔνα ἀπὸ τὰ παραδείγματα μεταστροφῆς, ἴσως τὸ πιὸ χαρακτηριστικό, ποῦ ἀναφέρει ὁ στάρετς Ζωσιμᾶς στὶς πληροφορίες ἀπὸ τὴ ζωὴ του (Svedeniya biograficheskiye), καταχωρημένες στὸ τελευταῖο ἔργο τοῦ Ντοστογιέφσκι (Ἄδελφοὶ Καραμάζοφ, Μέρ. Β', βιβλ. VI, κεφ. 2 § γ), εἶναι αὐτὸ τοῦ μεγάλου ἁμαρτωλοῦ Μιχαήλ. Ἦταν περίπου πενήντα χρόνων ὅταν ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ἀποφάσισε ν' ἀλλάξει ζωὴ, ἐπηρεασμένος ἀπὸ τὸ παράδειγμα, ἀπὸ τὴ μεταστροφή τοῦ ἴδιου τοῦ στάρετς, ποῦ ὡς νεαρὸς ἀξιωματικός, μὲ τ' ὄνομα τότε Ζηνόβιος, ἐγκατέλειπε, ξαφνικά, μὲ ἀφορμὴ μιὰ μονομαχία, τὴν ἐκλυτὴ ζωὴ του, γιὰ νὰ γίνεи μοναχός. Ἦταν ἡ μονομαχία, κατὰ τὴν ὁποία ἄφησε τὸν

ἀντίπαλό του νὰ πυροβολήσει, χωρὶς ν' ἀνταποδώσει τὸν πυροβολισμό του. Τότε ποῦ πέταξε τὸ γεμάτο ὄπλο του στὸ δάσος καὶ ζήτησε συγγνώμη ἀπὸ αὐτόν, συνειδητοποιώντας, καθὼς ἔφερε τὸ βλέμμα γύρω του καὶ εἶδε τὴν πανέμορφη καὶ ἄδολη φύση, μὲ τὴν ὁποία ἡ ζωὴ του ἦταν σὲ ἀντίφαση, ὅτι ἡ ἴδια «ἡ ζωὴ εἶναι ἕνας Παράδεισος», ὅπου «ὄλοι μποροῦν ν' ἀγκαλιαστοῦν καὶ νὰ κλάψουν ἀπὸ χαρὰ».

Τὸ παράδειγμα τοῦ νεαροῦ τότε ἀξιωματικοῦ καὶ κατοπινοῦ στάρετς Ζωσιμᾶ ἐντυπωσίασε τοὺς συμπολίτες του καὶ ὅλοι τὸν καλοῦσαν στὰ σπίτια τους. Σὲ μιὰ ἐσπερίδα, μάλιστα, τὸν πλησίασε μιὰ κοπέλα, γιὰ νὰ τὸν εὐχαριστήσῃ μὲ δάκρυα στὰ μάτια καὶ νὰ ἐκφράσῃ τὴν ἐκτί-

ποτε ἔχοντα ἀνάγκη συνάνθρωπό μας ἀνεξαρτήτως θρησκείας, φυλῆς, ἐθνικότητας, χρώματος, φύλου ἢ κοινωνικῆς τάξεως. Καὶ οἱ πλέον ἀξιόλογες προσπάθειες ὅταν αὐτάρεσκα αὐτονομοῦνται καὶ πολὺ περισσότερο ὅταν βρίσκονται σὲ ἄγωνα ἀντιπαλότητα, ὅπωςδήποτε αὐτοαποδυναμώνονται καὶ στὸ τέλος ἀστοχοῦν καὶ ἀποτυγχάνουν, λειτουργώντας ἔτσι εἰς βάρος τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου καὶ εἰδικότερα εἰς βάρος αὐτῶν ποῦ ἔχουν τὴν ἀνάγκη τους.

4. Ἡ Ἐκκλησία μας βοηθώντας στὴ σύγκλιση τῶν ἐπὶ μέρους προσπαθειῶν τῆς ἐθελοντικῆς καὶ μὴ ἀμειβομένης Αἱμοδοσίας τίς ὀδηγεῖ καὶ τίς κατευθύνει στὰ ἐπίσημως ἀναγνωρισμένα καὶ νομίμως λειτουργοῦντα κέντρα Αἱμοδοσίας τῶν Νοσοκομείων μας, τὰ ὁποῖα καὶ διαχειρίζονται τὸ αἷμα μὲ πλήρη **διαφάνεια**, ἀντικειμενικότητα καὶ εὐσυνειδησία γιὰ τὴν κάλυψη τῶν

πραγματικῶν ἀναγκῶν καὶ ἄμεση ἀντιμετώπιση τῶν ἐκτάκτων περιστατικῶν. Καὶ

5. Μοναδικὸ κριτήριον προσφορᾶς αἵματος νὰ εἶναι ἡ πραγματικὴ ἀνάγκη καὶ μοναδικὸ καὶ ἀποκλειστικὸ κίνητρο ἡ ἀγάπη στὸν πονεμένο συνάνθρωπό μας. Σταθερὴ ἀφετηρία τῆς ἐθελοντικῆς καὶ μὴ ἀμειβομένης Αἱμοδοσίας θὰ εἶναι ὁ σεβασμὸς τοῦ κλασικοῦ πλέον τριπτύχου:

Οἰκειοθελῆς προσφορὰ - Ἀνωνυμία - Μὴ ἀνταποδοτικότητα.

Κι αὐτὸ μὲ στραμμένο πάντοτε τὸ βλέμμα τῆς καρδιάς μας στὸν Πρῶτο καὶ Λυτρωτὴ Αἱμοδότη, τὸν Ἐσταυρωμένο καὶ Ἀναστημένο Χριστό, στὸ Σῶμα τοῦ ὁποίου κι αὐτὴ ἡ ποιμαντικὴ προσπάθεια ἀποσκοπεῖ νὰ ἐγκεντρίξῃ ἀέναα «πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον» (Ἰωάν. 1, 9). Πάντοτε δεδαίως μὲ τὴ δικὴ του ἐλεύθερη βούληση καὶ ἀβίαστη συγκατάθεση.

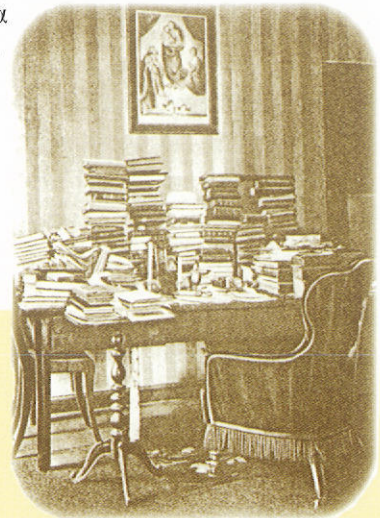
μησης της για τη συμπεριφορά του. Ήταν εκείνη για την οποία προκάλεσε τη μονομαχία, με σκοπό τότε να την παντρευτεί. Μαζί μ' αυτή, τον πλησίασε και ο άντρας της επίσης. Και ύστερα όλοι τον περικύκλωσαν. Τότε ακριβώς πρόσεξε «ο στάρετς» έναν ηλικιωμένο κύριο που ήρθε κοντά του κι αυτός. Ήταν ένας άνθρωπος που ζούσε από καιρό στην ίδια πόλη όπου είχε σημαντική θέση και τον εκτιμούσαν όλοι. Ήταν πολύ πλούσιος και γνωστός για τη φιλανθρωπία του. Είχε παντρευτεί μόλις πριν δέκα χρόνια μια πολύ νεότερή του γυναίκα που του είχε χαρίσει τρία παιδιά. Παρότι δέ «ο στάρετς» ήξερε τ' όνομά του, δεν τον είχε γνωρίσει προσωπικά ως εκείνο το βράδυ που τον συνάντησε για πρώτη φορά.

Το επόμενο κιόλας βράδυ ο νέος γνωριμός του τον επισκέφτηκε στο διαμέρισμα όπου έμενε. Και το πρώτο πράγμα που τον παρακάλεσε ήταν να του περιγράψει τί ακριβώς ένωσε τη στιγμή που αποφάσισε, κατά τη μονομαχία, να ζητήσει συγγνώμη από τον αντίπαλό του. Τότε έκρινε σκόπιμο «ο στάρετς» να του διηγηθεί το περιστατικό με τον υπηρέτη του, τον Άφανάσι. Τό πώς τον κτύπησε, δηλαδή, χωρίς αιτία, τόσο δυνατά στο πρόσωπο που μάτωσε, το βράδυ πριν από τη μονομαχία. Και πώς πήγε μετά, την επόμενη το πρωί στο μικρό δωμάτιό του, για να γονατίσει μπροστά στα πόδια του, παρακαλώντας τον να τον συγχωρέσει. «Από αυτό μπορείτε να δείτε και μόνος σας, του είπε τελειώνοντας, ότι στη μονομαχία ήταν πιο εύκολα για μένα αυτό που έκανα, αφού ή αρχή είχε γίνει κιόλας στο σπίτι. Και μᾶς και είχα μπει σ' αυτό το δρόμο, τὰ υπόλοιπα όχι μονάχα ήταν εύκολα, ἀλλ' ἀντιθέτως μου ἔφεραν χαρὰ και

ἀγαλλίαση». Ήταν ή ψυχική του αυτή κατάσταση, όπως ο ίδιος «ο στάρετς» την είχε νιώσει τότε, ένας αληθινός Παράδεισος.

Αυτό, αν δεν το είχε νιώσει ακόμα «ο παράξενος επισκέπτης» του, το υποψιαζόταν ωστόσο. «Τό ότι ή ζωή είναι Παράδεισος, παρατήρησε κάποτε, σε μιάν ἄλλη επίσκεψή του, τὸ σκέφτομαι ἀπὸ καιρό... Αὐτὸ εἶναι πάντα στή σκέψη μου... Εἶμαι πιὸ βέβαιος ἀπὸ σᾶς γι' αὐτό. Ἀργότερα θὰ μάθεις τὸ γιατί... Ὁ Παράδεισος βρίσκεται κρυμμένος μέσα σε καθέναν ἀπὸ μᾶς. Εἶναι κρυμμένος μέσα μου ἐπίσης. Ἄν τὸ θελήσω, αὐριο κιόλας θὰ πραγματοποιηθεῖ γιὰ μένα. Καὶ θὰ μείνει μαζί μου γιὰ ὅλη τὴν υπόλοιπη ζωὴ μου».

Κάθε φορά που μιλούσε με τον στάρετς, μιλούσε με συγκίνηση και τον κοίταζε με τρόπο μυστηριώδη σαν κάτι να τον ρωτούσε. «Όσο για τὸ ότι κάθε ἄνθρωπος, παρατήρησε κάποια στιγμή, φταίει γιὰ ὅλους και γιὰ ὅλα, χωρὶς ἀπὸ τις δικές του ἁμαρτίες, ἔχετε ἀπόλυτα δίκιο (Στὸ ἴδιο, Μέρ. Β', βιβλ. VI, κέφ. 2, § γ. Πρὸβλ. § α και § δ). Καὶ εἶναι, πραγματικά, ἀξιόλογος ὁ τρόπος με τὸν ὁποῖο μπορέσατε νὰ συλλάβετε μιὰ τέτοια ἰδέα σε ὅλη της τὴν πληρότητα. Εἶναι στ' ἀλήθεια σωστὸ πὼς ὅταν οἱ ἄνθρωποι συλλάβουν αὐτὴ τὴν ἰδέα, ἡ Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν θὰ γίνῃ πραγματικότητα γι' αὐτοὺς και δὲν θὰ εἶναι ὄνειρο μονάχα». «Μὰ πότε περιμένετε νὰ γίνῃ αὐτό;», ἀναφώνησε ὁ στάρετς με πικρία.

Τὸ γραφεῖο τοῦ Ντοστογιέφσκι, στὸ σπίτι ὅπου πέθανε, στὴν Πετρούπολη. Στὸ γραφεῖο αὐτὸ ὁ διάσημος συγγραφέας ἔγραψε τὸ τελευταῖο του βιβλίο Ἀδελφοὶ Καραμᾶζοφ, στὸ ὁποῖο ἀναφέρει και τὴ μεταστροφή τοῦ μεγάλου ἁμαρτωλοῦ Μιχαήλ, ὅπως τὴν ἀφηγεῖται με τὸ στόμα τοῦ στάρετς Ζωσιμᾶ.

«Θὰ γίνει ἄραγε ποτὲ κάτι τέτοιο; Μήπως εἶναι μονάχα ἓνα ὄνειρο καὶ τίποτα περισσότερο;». «Θὰ πραγματοποιηθεῖ, τὸν διαβεβαίωσε ὁ ἐπισκέπτης του, αὐτὸ πού ἐσεῖς χαρακτηρίζετε ὡς ὄνειρο. Πρέπει, ὅμως, πρωτύτερα νὰ τελειώσει ἡ περίοδος τῆς ἀνθρώπινης ἀπομόνωσης». «Ποιά ἀπομόνωση ἐννοεῖτε;», ρώτησε ὁ στάρετς. Καὶ τότε τοῦ ἐξήγησε ἐκεῖνος ὅτι πρόκειται γιὰ τὴν ἀπομόνωση πού κυριαρχεῖ παντοῦ, ιδιαίτερα στὴν ἐποχὴ μας, ἀλλὰ δὲν ὀλοκληρώθηκε ἀκόμα γιὰ νὰ τελειώσει. Γιατὶ κάθε ἄνθρωπος ἐξακολουθεῖ νὰ μένει κλεισμένος στὸν ἑαυτό του, ξεκομμένος ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους. Καθένας προσπαθεῖ νὰ ξεχωρίσει ὡς ιδιαίτερη προσωπικότητα, στὴν προσπάθειά του νὰ ζήσει «μιὰ πλήρη ζωὴ» ἀπὸ μόνος του. Στὴν πραγματικότητα, ὅμως, κάνοντας ὅλοι, χωριστὰ ὁ ἓνας ἀπὸ τὸν ἄλλο, μιὰ τέτοια προσπάθεια, καταλήγουν σὲ μονάδες. Ἔτσι πού καθένας ν' ἀπωθεῖ τοὺς συνανθρώπους του καὶ ν' ἀπωθεῖται κι ὁ ἴδιος ἀπ' αὐτούς, χωρὶς ν' ἀντιλαμβάνεται ὅτι ἡ προσωπικότητά του θὰ σωθεῖ ὄχι μὲ τις ἀτομικὲς ξεχωρὲς προσπάθειές του καὶ τὰ πλούτη πού συγκεντρώνει ἀποκλειστικὰ γιὰ τὸν ἑαυτό του, ἀλλὰ μὲ τὴν ἀνθρώπινη ἀλληλεγγύη. Μιὰ ἀλληλεγγύη πού, ἀσφαλῶς, θὰ ῥθει κάποτε ὅταν τελειώσει ἡ φοβερὴ ἀπομόνωση. Τότε πού θὰ φανεῖ στὸν οὐρανὸ τὸ σημεῖο τοῦ Υἱοῦ τοῦ Ἀνθρώπου. Ὡς τότε, ὅμως, πρέπει νὰ δίνει ὁ ἄνθρωπος τὸ παράδειγμα καὶ νὰ κάνει ὅ,τι μπορεῖ, ἔστω καὶ μόνος του, γιὰ νὰ πραγματοποιηθεῖ ἡ μεγάλη ιδέα: ἡ ἀδελφικὴ ἐπικοινωνία, ἡ ἐνότητα τοῦ κόσμου.

Τέτοια καὶ ἄλλα πολλὰ ἔλεγε ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς στὸν στάρετς κάθε φορὰ πού τὸν συναντοῦσε. Ἀπὸ τότε πού τὸν γνώρισε

ἐρχόταν σχεδὸν κάθε βράδυ γιὰ ἓνα ὀλόκληρο μῆνα. Ὅμως, πάντα ἦταν διστακτικὸς νὰ τοῦ ἀποκαλύψει αὐτὸ πού ἤθελε νὰ τοῦ πεῖ ἀπὸ τὴν ἀρχή. Κάποιο μυστικὸ πού δάραине τὴν ψυχὴ του. Ὡσπου ἓνα βράδυ ἀποφάσισε νὰ τοῦ ἐξομολογηθεῖ ἓνα φοβερὸ ἔγκλημα. Ἀπὸ ζηλοτυπία εἶχε σκοτώσει μιὰ ὁμορφὴ καὶ πλούσια χήρα, μπαίνοντας κρυφὰ στὸ δωμάτιό της τὴν ὥρα πού κοιμόταν. Ἀντὶ γι' αὐτὸν ἔπιασαν ἓναν ὑπηρέτη πού ἀρρώστησε καὶ πέθανε στὴ φυλακὴ μιὰ ἐβδομάδα μετὰ τὴ σύλληψή του. Καὶ παρότι εἶχαν περάσει δεκατέσσερα ὀλόκληρα χρόνια, χωρὶς ὁ ἴδιος στὸ μεταξύ, ὡς πραγματικὸς ἔνοχος, νὰ πέσει στὰ χέρια τῆς δικαιοσύνης, ἡ συνείδησή του ἐξακολουθοῦσε νὰ τὸν μαστιγώνει πάντα ἀνελέητα, «ὑποφέροντας ἀφάνταστα». Τόσο πολὺ πού γιὰ νὰ γλιτώσει ἀπὸ τὸ μαρτύριο τῶν τύψεων σκεφτόταν ν' αὐτοκτονήσει...

Ὅταν ἄκουσε ὁ στάρετς τὴν ἐξομολόγηση αὐτὴ, παρακίνησε τὸν Μιχαὴλ νὰ πάει νὰ ὁμολογήσει τὸ φοβερὸ του ἔγκλημα δημόσια, μπροστὰ στὸν κόσμο. Ὅπως καὶ τὸ ἔκαμε. Παρὰ τοὺς ἀρχικούς του δισταγμούς, ἐξομολογήθηκε τὴν ἡμέρα τῶν γενεθλίων του μπροστὰ στοὺς πολυάριθμους προσκαλεσμένους του. Καὶ ὅταν πιά, πολλὲς ἡμέρες ἀργότερα, κατὰ τοίχος, εἶδε τὸν στάρετς, τοῦ εἶπε: «Ὁ Παράδεισος ἄνθισε στὴν καρδιά μου ἀπὸ τὴ στιγμή πού ἐξομολογήθηκα». Δὲν πέρασε μιὰ ἐβδομάδα καὶ πέθανε ἀπὸ τὸν κλονισμό πού τοῦ εἶχε προξενήσει ἡ δημόσια ὁμολογία τοῦ φοβεροῦ ἐγκλήματός του. Ἄν κι ἔχασε, ὅμως, αὐτὴ τὴ ζωὴ, κέρδισε τὴν ἄλλη, τὴν αἰώνια ζωὴ... Ἔτσι, τὸ ἀντάλλαγμα γιὰ τὴ μετάνοιά του ἦταν ὁ παντοτινὸς Παράδεισος πού ἀπέκτησε τώρα, ἀντὶ γιὰ τὴν κόλαση πού εἶχε πρωτύτερα μέσα του.

Παρὰ τὴν αὐτοτέλειά τους τὰ ἄρθρα (δέκα τὸν ἀριθμὸ) τοῦ Καθηγ. Μιχ. Μακράκη γιὰ τὸν Στάρετς Ζωσιμὰ τοῦ Ντοστογιέφσκι, πού ἄρχισαν νὰ δημοσιεύονται στὸν Ἐφημέριο ἀπὸ τὸν Ἀπρίλιο ἐξ., ἔχουν μιὰ συνέχεια τὸ ἓνα μὲ τὸ ἄλλο. Ὅμως, τὸ ἄρθρο (9ο στὴ σειρά) μὲ τίτλο «“Ὁ σταυρὸς” τοῦ Ντιμίτρι Καραμάζοφ...» πού προοριζόταν γιὰ τὸ τεῦχος τοῦ Δεκεμβρίου, δημοσιεύθηκε ἐκ παραδρομῆς στὸ τεῦχος τοῦ Ὀκτωβρίου, ἀντὶ γιὰ τὸ κανονικὸ (7ο ἄρθρο) «Ἡ μεταστροφή ἐνὸς μεγάλου ἄμαρτωλοῦ...». Ἔτσι, στὴ θέση τοῦ ἄρθρου πού προηγήθηκε, δημοσιεύεται ἐκ τῶν ὑπέρτερων, στὸ παρὸν τεῦχος (τοῦ Δεκεμβρίου), τὸ ἄρθρο πού παραλείφθηκε, γιὰ ν' ἀκολουθήσει, τελικὰ, στὸ ἐπόμενο τεῦχος (τοῦ Ἰανουαρίου τοῦ 2000), τὴν κανονικὴν του σειρά, τὸ δέκατο καὶ τελευταῖο ἄρθρο «Ἡ ἀγάπη τοῦ στάρετς Ζωσιμὰ γιὰ τὰ παιδιὰ...».

«Καλά Χριστούγεννα»

Τοῦ Α.Μ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ, Καθηγητοῦ τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν

Τὰ Χριστούγεννα, εἶναι ἀλήθεια, ὅτι περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλον ἀπευθύνονται στὰ παιδιά, χωρὶς αὐτὸ νὰ σημαίνει ὅτι ἐξομοιώνονται μὲ μία παιδικὴ γιορτῆ. Ἄλλωστε, τὸ ὅτι ὁ πρὸ αἰῶνων Θεὸς καταδέχεται νὰ γεννηθεῖ ὡς μικρὸ παιδάκι («παιδίον νέον») εἶναι πολὺ σημαντικό γεγονός –τὸ γεγονός!– καὶ δικαίως δίνει τῇ δυνατότητα στὰ παιδιά νὰ ταυτιστοῦν μαζί του καὶ νὰ προσοικειωθῶνται ἀπὸ μικρὰ τὸ μεγάλο σχέδιο ποῦ ἔχει ὁ Θεὸς γι' αὐτά.

Ἄν, ὅμως, αὐτὴ ἡ γιορτῆ μᾶς δίνει ἀφορμὴ νὰ στρέψουμε τὴν προσοχὴ μας στὴ γέννηση τοῦ μικροῦ Χριστοῦ, στὸ πρόσωπο τῆς Παναγίας Μητέρας Του, στὰ νήπια καὶ στὴν κάθε μητέρα γενικά, αὐτὸ δὲν ἀποκλείει, θὰ ἔλεγα ὅτι μάλλον ἐπιβάλλει, νὰ μὴ διαφύγει τῆς προσοχῆς μας ὅτι θέλημα τοῦ Θεοῦ - Πατέρα ἦταν, ὅταν ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, νὰ ἐξαποστείλει τὸν Υἱὸν του στοὺς ἀνθρώπους καὶ τὸν κόσμο γιὰ τὴν σωτηρία τους. Ἡ διάκριση τῶν ρόλων, βέβαια, δὲν ἀναιρεῖ τὴν τριαδικότητα τῆς θείας βουλήσεως.

Εἶναι, ὅμως, σὺνηθες νὰ δίδεται ἔμφαση στοὺς ἐμφανεῖς παράγοντες ἑνὸς γεγονότος. Βλέπουμε πόσο διακριτικὴ εἶναι ἡ παρουσία τοῦ ἀγίου Ἰωσήφ στὰ γεγονότα ποῦ διαδραματίστηκαν τότε. Καίρια ἡ συμβολὴ του στὴν ἀποστολὴ ποῦ τοῦ ἀνατέθηκε ἀπὸ τὴ Θεία Οἰκονομία πλὴν ὅμως φεύγουσα καὶ ὀδοιποροῦσα παρουσία, φευγαλέα τόσο ποῦ νὰ μὴν ἐπικεντρώνεται ἡ προσοχὴ μας σ' ἐκεῖνον. Ἄλλα εἶναι τὰ κύρια πρόσωπα τοῦ «δράματος». Ἐκεῖνος, ἀφανῆς, σπεύδει στὴ βοή τῶν γεγονότων (βοη-θεῖ) καὶ παρ-ίσταται ἀκριβῶς ὅπως ὁ Θεὸς Πατέρας ποῦ μᾶς συμπαραστέκεται σὲ κάθε στιγμή τῆς ζωῆς μας καὶ ἀναμένει, ὅταν τὸν ἔχουμε ἐγκαταλείψει, τὴν ἐπιστροφὴ μας.

Σήμερα, βλέπουμε δειλὰ νὰ ἐπανερχεται καὶ νὰ ἀποκαθίσταται ἡ μορφή τοῦ πατέρα στὴν κοινωνία μας. Γιὰ ἓνα μεγάλο διάστημα θὰ ἔλεγα ὅτι εἶχε παρατηρηθεῖ μιὰ «ἐκλειψη» τῆς μορφῆς του τόσο, ποῦ χρειάστηκε, ἀσφαλῶς καὶ γιὰ πολλοὺς ἄλλους λόγους, νὰ θελήσει ἡ κοινωνία μας νὰ ἀποκαταστήσει τὴ θέση του μὲ τὴν καθιέρωση τῆς δευτέρης Κυριακῆς τοῦ Ἰουνίου ὡς Κυριακῆς τῶν πατέρων. Δόξα τῷ Θεῷ θυμηθήκαμε κι αὐτοὺς ποῦ συνήθως λησμονοῦμε. Δὲν ἀποκλείεται γι' αὐτὴν τὴν ἐκλειψη ποῦ ἀναφέραμε νὰ εὐθύνονται καὶ οἱ ἴδιοι. Οἱ πατέρες, δηλαδή, νὰ εἶχαν ἀρνηθεῖ τὸ ρόλο τους καὶ νὰ μὴν θέλησαν νὰ βαδίσουν στὰ ἴχνη τοῦ Θεοῦ - Πατέρα γιὰ νὰ διαμορφώσουν τὸ ρόλο τους. Σ' αὐτὸ μπορεῖ νὰ συνετέλεσε ἀκόμα, ὅτι ἀνθρώποι ἀπογοητευμένοι ἀπὸ τὸν πατρικὸ ρόλο νὰ μὴ μπορούσαν νὰ ταυτίσουν τὸ Θεὸ μὲ τὴν ιδιότητα τοῦ πατέρα καὶ ν' ἀρνήθηκαν σ' Αὐτόν, ἀπὸ τὸν Ὅποιο πᾶσα πατριὰ ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπι

γῆς ὀνομάζεται, τὴν πατρικὴ ιδιότητα (Ἐφεσίους γ' 15).

Εἶναι χαρακτηριστικὴ ἡ ἀποστροφή τοῦ ποιητῆ Γ. Βερίτη ὅταν ἐκφράζει τὴν ἀποφασιστικὴ στάση τῶν υἱῶν τῆς ἀποστασίας στὸ στίχο γιὰ τὸν Θεὸ «Δὲν θὰ σὲ ποῦμε πιά πατέρα» ἢ τοῦ Πάμπλο Νερούδα ποῦ σὲ μιὰ παραλλαγὴ τοῦ «Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς» ἀπευθύνεται στὸν Μπολιβάρ, ἔθνικὸ ἥρωα τῆς Βολιβίας ποῦ ἀγωνίστηκε γιὰ τὴν ἐλευθερία τῆς, ὅταν πιά εἶχε σκοτωθεῖ, λέγοντας «Πατέρα μας ποῦ βρίσκεσαι στὴ γῆ».

Χαρακτηριστικὸ δείγμα μιᾶς τέτοιας στάσεως, ἡ ὁποία διαγράφει μὲ μιᾶς μιὰ ὀλόκληρη λαϊκὴ παράδοση ποῦ θεωροῦσε τὴν εὐχὴ τῶν γονέων, τῶν ἀναδόχων ἀλλὰ καὶ τῶν πνευματικῶν πατέρων, σὰν κάτι τὸ λίαν ἀπαραίτητο γιὰ νὰ προκόψει κάποιος στὴ ζωὴ του, ἀποτελεῖ τὸ σύγχρονο λαϊκὸ τραγούδι στὸ ὁποῖο ἡ τραγουδίστρια ἀντὶ τοῦ «δι' εὐχῶν τῶν ἁγίων πατέρων ἡμῶν» ἐπικαλεῖται μόνο τοὺς ἁγίους ἑαυτοὺς μας, δείγμα τῆς αὐτονομίας τοῦ σημερινοῦ ἀνθρώπου, καὶ λέγει: «Δι' εὐχῶν τῶν ἁγίων ἡμῶν». Πῶς λοιπὸν θὰ τιμήσουμε τοὺς πατέρες μας καὶ τὴν πατρότητα γενικά, ὅταν ὁ θεσμὸς βάλλεται τόσο ἀπὸ τοὺς συγχρόνους μας ἀνθρώπους;

Εἶναι εὐκαιρία, λοιπὸν, τώρα ποῦ πλησιάζουν τὰ Χριστούγεννα, νὰ θελήσουμε νὰ στοχαστοῦμε πάνω σ' αὐτὰ τὰ συμβαίνοντα καὶ νὰ τὰ θεωρήσουμε στὶς πραγματικὲς διαστάσεις τους καὶ στὴν καθολικότητά τους. Τὸ καθετὶ καὶ ὁ καθένας ἔχει τὴ θέση του στὸ καθόλου, ποῦ ἀπαρτίζεται καὶ συναποτελεῖται ἀπ' ὅλ' αὐτὰ «ἵνα ἢ ὁ Θεὸς τὰ πάντα ἐν πᾶσι» (Α' Κορινθίους ιε' 28). Ἄλλωστε, τίς ἡμέρες ποῦ ἐρχονται, ἀρκεῖ νὰ τὸ βιώσουμε στὸ βάθος τοῦ εἶναι μας καὶ ἐν Ἐκκλησίᾳ, *Μαζί μας εἶναι ὁ Θεὸς* (Ἐμμανουὴλ = μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός, Ματθαίου α' 23· Ἡσαΐου ζ' 14). Τὸ ὑποσχέθηκε τώρα, τὸ ἐνήργησε ὅταν ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, καὶ τὸ τηρεῖ τώρα.

Σὲ μιὰ ἐποχῇ, ποῦ ἀπὸ πολλοὺς λέγεται καὶ συχνὰ ἀκούγεται, ὅτι εἴμαστε ἐγκαταλελειμμένοι καὶ μόνοι, θὰ πρέπει νὰ μιλήσουμε στοὺς ἀνθρώπους καὶ νὰ ποῦμε ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι μαζί μας.

Εὐχομαι, ὅλος ὁ κόσμος καὶ ὁ καθένας μας χωριστά, νὰ συνειδητοποιήσουμε αὐτὸ τὸ μεγάλο μήνυμα τῶν Χριστουγέννων, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι μαζί μας· νὰ ἔχουμε, δηλαδή, τὴν αἴσθηση τῆς παρουσίας τοῦ Θεοῦ κοντά μας. Κι ἂν ἔστω μόνο μιὰ φορὰ νιώσουμε αὐτὴ τὴν παρουσία, νὰ ξέρομε ὅτι ὁ Θεὸς ἦταν καὶ εἶναι καὶ θὰ εἶναι πάντα μαζί μας. Ὅ,τι καὶ νὰ συμβαίνει ἓνα εἶναι βέβαιο: ὁ Θεὸς εἶναι μαζί μας καὶ μὲ τὸ μέρος μας.

Πατέρα μας, ποῦ εἶσαι στὸν Οὐρανὸ καὶ στὴ Γῆ, μείνε πάντα μαζί μας, σὲ παρακαλοῦμε...

Καλά Χριστούγεννα!

Ένα σταύλο κι ένα Σταυρό...

Η σημερινή ζωή έχει χαρακτηριστικό της τὸ ρεαλισμό. Κομπάζουμε γι' αυτόν. Ὡς ἓνα σημεῖο δικαιολογημένα. Τὴν ἔλλειψη συναισθημάτων, ἀντιμετωπίζουμε σὰν γεγονὸς ἰδιαίτερα δυναμικό. Θέλοντας ν' ἀντιδράσουμε σὲ κάποια παλιὰ ρομαντικὴ ἐποχὴ, ἐξοστρακιστήκαμε στὸ ἄκρον ἀντίθετο καὶ τό... ὑπερβήκαμε, δυστυχῶς. Κατασκευάσαμε τὴν ἐποχὴ ὅπου «ἐψύγη ἡ ἀγάπη τῶν πολλῶν». Τὴν ἐποχὴ τοῦ «ἓνα κι ἓνα κάνουν δύο», τὴν ἐποχὴ ποὺ ἡ ὅποια ἐκδήλωση ἀγάπης, στριμώχθηκε στὸν περιορισμένο χωρὸ χρόνο τῶν Ἑορτῶν.

Σὲ λίγες μέρες θὰ ὑποδεχθοῦμε τὸν Θεὸ τῆς ἀγάπης. Πολὺ φοβᾶμαι ὅτι πάλι θὰ Τοῦ ἐξασφαλίσουμε ἓνα στάβλο κι ἓνα Σταυρό... Ἔτσι γίνεται δυὸ χιλιάδες χρόνια... Ἀνάλογα φροντίζουμε καὶ γιὰ τὸ συνάνθρωπο. Καθημερινὰ κάποιοι στουρώνουμε. Καθημερινὰ λογχίζουμε κάποια πλευρά. Στὴν ἰδανικότερη περίπτωση παραχωροῦμε τὸ στάβλο τῆς ἀδιαφορίας μας γιὰ νὰ ἐγκατασταθεῖ λησμονημένος. Σὲ λίγες ἡμέρες θ' ἀκουστοῦν καὶ πάλι εὐχές. Οἱ φιλοφρονήσεις θὰ «δώσουν καὶ θὰ πάρουν». Ἐνα φάσμα «εὐτυχίας» θὰ πλανηθεῖ γύρω μας. Κι ὕστερα πάλι κενό. Δὲν ὑπαγορεύει μιὰ συνηθισμένη ἀπογοήτευση τίς γραμμὲς αὐτές. Δὲν εἶναι προϊόντα πεσιμισμού. Εἶναι ἡ ἔκφραση ἀνάλητου «ρεαλισμοῦ», τοῦ σύγχρονου παρωπιδόφρου ἀνθρώπου.

Ἄς προσέξουμε νὰ μὴ ρυπάνουμε καὶ φέτος τὴν ἱερὴ ἀτμόσφαιρα τοῦ Δωδεκαήμερου μὲ φιλοφρονήσεις κι εὐχές δίχως ἀντίκρουσμα καὶ ὑπόδαθρο. Ἄπλῶς γιατί «ἔτσι γίνεται», «ἔτσι πρέπει». Ἄς προσπαθήσουμε νὰ κατανοήσουμε τὸ μῆνυμα τῶν Ἡμερῶν, ποὺ εἶναι ἡ πεμπτοσύνη τῆς ἔκφρασης τοῦ Σαρκαωμένου Θεοῦ.

Αὐτὸ τὸ συναίσθημα μοιάζει μπουμέραγκ! Ἄς τὸ ρίζουμε πρῶτα-πρῶτα σ' ὅλα τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας μας κι ἔπειτα σὲ κάποιους ἄλλους «ἀγνωστούς», ποὺ κάθονται στὸ... διπλανὸ διαμέρισμα! Ἄς μάθουμε ἐπιτέλους «τὸ ὄνομά τους» κι ἄς τοὺς σφίξουμε τὸ χέρι, ξαναγεμίζοντας τὴν καρδιά!

Χριστούγεννα χωρὶς Χριστὸ

Τὴν περασμένη ἐβδομάδα ἔτυχε νὰ περῶν ἔξω ἀπὸ ἓνα γιγαντιαῖο σοῦπερ μάρκετ. Ὁ συνωστισμὸς στὴν εἴσοδο καὶ τὴν ἐξοδο, θύμιζε κατοχικὴ περίοδο. Τότε ποὺ ὁ κόσμος σπρωχνόταν στὴν ἀτέλειωτη σειρά, γιὰ νὰ ἐξασφαλίσει μερικὲς ἑκατοντάδες

δράμια «φαγητοῦ». Κοντοστάθηκα. Ἀνάγλυφη εἰκόνα τοῦ καταναλωτικοῦ τέρατος. Ἄνδρες, γυναῖκες, παιδιά, μὲ πολλὲς πλαστικὲς τσάντες, σπρώχνουν βαρυφορτωμένα καρότσια. Μπῆκα στὸ δαιδαλώδες ὑπερκατάστημα, σπρωγμένοι ἀπὸ τὴν ἀσυνήθιστη κίνηση τῶν πελατῶν. Τοὺς δικαιολόγησα. Παραμονὲς Ἑορτῶν...

Ἄφου ἀνακατεῦθηκα ἀρκετὰ μὲ τὸν κόσμο, προμηθεύθηκα κάτι κι ἐγὼ –γιὰ νὰ δικαιολογήσω τὴν παρουσία μου– καὶ δημάτισα πρὸς τὰ ταμεῖα τῆς ἐξόδου. Περίμενα ὑπομονετικά. Ὅλοι πηγαινοέρχονταν βιαστικά. Συζητοῦσαν γιὰ τὸ τί θὰ κάνουν, ποῦ θὰ πάνε, ποιὸν θὰ ἐπισκεφθοῦν, πότε θὰ... χαρτοπαίξουν. Ὅλα τὰ προγραμματίζαν. Γιὰ ὅλα εἶχαν προετοιμασεῖ. Γιὰ ὅλα, ἐκτὸς ἴσως ἀπὸ ἓνα, τὸ πιὸ σημαντικό. Τὴν ἔλευση τοῦ Χριστοῦ!

Πολὺ φοβᾶμαι πὼς ὅλα θὰ τὰ θυμηθοῦμε, ἐκτὸς ἴσως ἀπὸ τὸν Χριστὸ ποὺ γεννιέται! Γιὰ ὅλα θὰ προετοιμαστοῦμε, ἐκτὸς ἴσως ἀπὸ τὸ νὰ Τὸν δεχθοῦμε στὴ φάτνη τῆς καρδιάς μας...

Πιστεύουμε σ' ἓναν Ἀπόντα;

Μήπως καὶ σήμερα πολλοὶ ἄνθρωποι δὲν περιφρονοῦν τὸν Σωτῆρα ἢ καὶ Τὸν ἀπωθοῦν καὶ Τοῦ προσφέρουν –ὅπως τότε– στάβλο; Δὲν ἔχει διαθέσιμο χῶρο ἡ ἀνθρώπινη καρδιά γιὰ τὸν Λυτρωτῆ, τὸν Δημιουργὸ τῆς!

Ὁ σαρκωμένος Δημιουργὸς τοῦ σύμπαντος «οὐκ εἶχε ποὺ τὴν κεφαλὴν κλῖναι», ὥσπου ἀνάπαυσε τὰ ἄχραντα μέλη Του στὸ ἱκρίωμα τοῦ Γολγοθᾶ!

Εἴκοσι αἰῶνες διέρρευσαν ἀπὸ τότε. Σκληροτράχηλος ὁ ἄνθρωπος. Δέχεται πρόθυμα καὶ φιλοξενεῖ στὴν καρδιά του, τόσοις ἄλλους ἐπισκέπτες, τόσες «θεότητες» τῶν ὁποίων τὰ εἰδῶλα καὶ τὰ ξόανα προσκυνεῖ... Καὶ μόνο τὸν Σωτῆρα δὲν δέχεται νὰ φιλοξενήσει. Οἱ περισσότεροι πιστεύουμε σ' ἓναν Ἀπόντα, παρὰ σ' ἓναν παρόντα Χριστό. Δὲν κατάλαβαν πολλοὶ ἀκόμα ποιὸν «φιλοξένησε» ἡ γῆ μας στὸ πρόσωπο τοῦ Βρέφους τῆς Βηθλεέμ. Ἀλήθεια, πόσο λίγο Τὸν γνωρίζουμε καὶ πόσο πολὺ Τὸν ἀγνοοῦμε!

M. ΜΕΛΙΝΟΣ

Ἐκ παραδρομῆς, εἰς τὴν σελίδα 288 τῶν «Διπτύχων» τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος τοῦ ἔτους 2000, δὲν κατεγράφη εἰς τὴν οἰκείαν παράγραφον τὸ ὄνομα τοῦ Διευθυντοῦ τῶν Ὑπηρεσιῶν τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, Ἄρχιμ. Μαζαριῶ Φιλοθέου (τηλ. 72.18.838, 72.48.682, ἑσωτ. 218).

φωτογραφικά στιγμιότυπα

Με τόν Έξοχώτατο Πρόεδρο τής Ελληνικής Δημοκρατίας κ. Κ. Στεφανόπουλο, στην έκδήλωση τοῦ Σωματείου «Φίλοι τοῦ Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων».

Φωτογραφίες:
Χρίστου
Μπόνη

Ἐπίσκεψη τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου στό Λαϊκό Νοσοκομεῖο Ἀθηνῶν.

πρό τήν ὑποδοχή τής κάρας τοῦ ἁγίου Ραφαήλ στό Χολαργό Ἀττικῆς.

Ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος κ. Χριστόδουλος μέ τὰ παιδιά καί τοὺς ἐκπαιδευτικούς σέ σχολεῖο τῶν Σεπολίων.

Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου Λόγος στή Γέννηση τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ

Τώρα πού ὅλα γιορτάζουν, νά γιορτάσω θέλω κι ἐγώ, νά εὐφρανθῶ, νά πανηγυρίσω θέλω. Κι εὐφραίνομαι ὄχι κρούοντας τήν κιθάρα ἢ στριφογυρίζοντας τὸ ραβδί τῶν σατύρων, ὄχι χρησιμοποιώντας αὐλοὺς ἢ ἀνάπτοντας δάδες· εὐφραίνομαι μεταχειριζόμενος στή θέση μουσικῶν ὀργάνων, τὰ σπάργανα τοῦ Χριστοῦ. Αὐτὰ ἔναι ἡ ἐλπίδα μου, αὐτὰ ἔναι ἡ ζωὴ μου. Αὐτὰ φέρνω μαζί μου, καὶ μὲ τὴν ἐνίσχυση πού παίρνω, τραγουδῶ μαζί μὲ τοὺς ἀγγέλους· Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ· καὶ μαζί μὲ τοὺς ποιμένες· Καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία.

Σήμερα, Αὐτὸς πού γεννήθηκε μὲ τρόπο ἀπερίγραπτο ἀπ' τὸν Πατέρα, ἀπὸ Παρθένα γεννιέται γιὰ χάρη μου πάλι. Τότε, προαιώνια, γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Πατέρα μὲ τρόπο ταιριαστὸ στή θεία φύση, τρόπο πού μόνο ὁ γεννήτορας γνωρίζει· σήμερα, μὲ ἀταίριαστο στή θεία φύση ξαναγεννήθηκε τρόπο, πού ἡ χάρη, τώρα, τοῦ ἁγίου Πνεύματος καλὰ

γνωρίζει. Ἀληθινὴ κι ἡ οὐράνια γέννησή Του, ἀληθινὴ κι ἡ ἐπίγεια· ἀληθινὸς Θεὸς ἀπ' τὸ Θεὸ γεννήθηκε, κι ἀληθινὸς ἄνθρωπος ὁ ἴδιος ἀπ' τὴν Παρθένα γεννήθηκε πάλι. Στὸν οὐρανὸ μόνος Υἱὸς τοῦ μόνου Θεοῦ, Μονογενῆς· στή γῆ μόνος γιὸς ἄγαμης Παρθένας ὁ ἴδιος, πάλι Μονογενῆς. Γιατὶ καθὼς εἶναι ἀσέβεια νά ὑποθέσουμε τὴν ὑπαρξὴ μητέρας στήν οὐράνια γέννησή Του, ἔτσι εἶναι βλαστήμια νά ὑποθέσουμε τὴν ὑπαρξὴ πατέρα στήν ἐπίγειά Του γέννηση. Ὁ Πατέρας Τὸν γέννησε χωρὶς ἀπώλεια κάποιου μέρους τῆς θεότητάς του· ἡ Παρθένα Τὸν γέννησε χωρὶς φθορὰ τῆς παρθενίας τῆς· οὔτε ὁ Θεὸς ἔχασε τὴ θεϊκὴ Του ὑπόσταση ὅταν Τὸν γέννησε, ὅπως ἀρμόζει σὲ Θεὸ Τὸν γέννησε· οὔτε ἡ Παρθένα φθάρηκε ὅταν Τὸν γέννησε, ἦταν γεγονός πνευματικὸ ὁ τοκετός Του. Λοιπὸν, οὔτε ἡ οὐράνια Του γέννηση μπορεῖ νά ἐξηγηθεῖ, οὔτε ἡ πρόσφατη ἐξέλιξή του ἐπιδέεται ἐρμηνεῖς.

(Ἀπόσπασμα σὲ νεοελληνικὴ ἀπόδοση, Migne, Patrologia Graeca, τόμ. 56, στ. 357)

